

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ PROGRAMI

Ayşe Ebrar YAMAÇ

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ (KKTC) ORTAOKUL
TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ KÖK DEĞERLER BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2024

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ PROGRAMI

Ayşe Ebrar YAMAÇ

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ (KKTC) ORTAOKUL
TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ KÖK DEĞERLER BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Bünyamin SARİKAYA

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Yusuf SÖYLEMEZ

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Süleyman AYDENİZ

MUŞ-2024

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
TEŞEKKÜR	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. DEĞER KAVRAMI	8
1.2. DEĞERLERİN İŞLEVLERİ	10
1.3. DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI.....	12
1.3.1. Spranger Değer Sınıflandırması	12
1.3.2. Rokeach Değer Sınıflandırması.....	13
1.3.3. Schwartz Değer Sınıflandırması.....	14
1.3.4. Türkiye’de Değer Sınıflandırmasıyla İlgili Çalışmalar	16

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİ VE TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA DEĞERLER

2.1. DEĞERLER EĞİTİMİ	18
2.1.1. Eğitim Kurumlarında Değerler Eğitimi.....	22
2.1.2. Değerler Eğitiminde Türkçe Dersi ve Metinler.....	26
2.2. TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA DEĞERLER	29
2.3. KÖK DEĞERLER	32
2.3.1. Adalet Kök Değeri.....	32
2.3.2. Dostluk Kök Değeri.....	33
2.3.3. Dürüstlük Kök Değeri	33
2.3.4. Öz Denetim Kök Değeri	34
2.3.5. Sabır Kök Değeri.....	34
2.3.6. Saygı Kök Değeri	34
2.3.7. Sevgi Kök Değeri	35

2.3.8. Sorumluluk Kök Değeri	35
2.3.9. Vatanseverlik Kök Değeri	35
2.3.10. Yardımseverlik Kök Değeri	36
2.4. KKTC TEMEL EĞİTİM TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI	36
2.5. İLGİLİ ÇALIŞMALAR	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	40
3.2. ÇALIŞMA DOKÜMANI.....	40
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI.....	41
3.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	42
3.5. GEÇERLİK VE GÜVENİLİRLİK.....	43

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. KKTC 6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI 1'DEKİ KÖK DEĞERLERİN DAĞILIMI.....	44
4.2. KKTC 6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI 2'DEKİ KÖK DEĞERLERİN DAĞILIMI.....	55
4.3. KKTC 7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI 1'DEKİ KÖK DEĞERLERİN DAĞILIMI.....	64
4.4. KKTC 7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI 2'DEKİ KÖK DEĞERLERİN DAĞILIMI.....	73
4.5. KKTC 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI 1'DEKİ KÖK DEĞERLERİN DAĞILIMI.....	82
4.6. KKTC 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI 2'DEKİ KÖK DEĞERLERİN DAĞILIMI.....	96
4.7. KKTC TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ KÖK DEĞERLERİN TEMALARA GÖRE DAĞILIMI.....	106
4.8. KKTC TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ KÖK DEĞERLERİN SINIF SEVİYELERİNE GÖRE DAĞILIMI.....	107
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	109
KAYNAKÇA	117

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ (KKTC) ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININ KÖK DEĞERLER BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Ayşe Ebrar YAMAÇ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA

2024, 140 sayfa

Bu araştırmanın amacı, KKTC ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ifade edilen kök değerler bağlamında incelenmesidir. Araştırmada, amaca yönelik olarak nitel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın dokümanlarını KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından 2018 yılında yayımlanan ortaokul Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Veriler, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesiyle toplanmıştır. İnceleme sürecinde değerler, 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlere ilişkin tutum ve davranışlar göz önünde bulundurularak tespit edilmiştir. Çalışma dokümanında yer alan kök değerlerin analiz edilmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. KKTC ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler kök değerler açısından titizlikle incelenmiş ve kök değerlere ilişkin veriler tablolara işlenerek analiz edilmiştir.

İncelenen kitaplarda değerlerin dengeli bir şekilde yer almadığı ve metinlerdeki kök değerlerin değer aktarımı açısından yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçtan yola çıkılarak kitapların güncellenmesi durumunda değerler eğitimi konusunda uzman kişilerden destek alınması, ders kitaplarında değerlere yer verme durumuna yönelik bir standartın oluşturulması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Kök Değer, Türkçe Ders Kitabı.

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
INVESTIGATION OF TRNC SECONDARY SCHOOL TURKISH TEXTBOOKS
IN THE CONTEXT OF ROOT VALUES

Ayşe Ebrar YAMAÇ

Advisor: Associate Professor Bünyamin SARIKAYA

2024, Page: 140

The aim of this study is to examine the texts in TRNC secondary school Turkish textbooks in the context of the root values expressed in the 2018 Turkish Language Teaching Programme. In the research, qualitative method was used for the purpose. The documents of the study consist of secondary school Turkish textbooks published by the TRNC Ministry of National Education and Culture in 2018. The data were collected by document analysis from qualitative research methods. In the review process, the values were determined by considering the attitudes and behaviours related to the values in the 2018 Turkish Language Teaching Programme. Descriptive analysis technique was used to analyse the root values in the study document. The texts in TRNC secondary school Turkish textbooks were meticulously examined in terms of root values and the data on root values were analysed in tables.

It was concluded that the values were not balanced in the analysed books and the root values in the texts were not sufficient in terms of value transfer. Based on the results, it is suggested that in case of updating the textbooks, support should be obtained from experts in values education and a standard should be established for the inclusion of values in the textbooks.

Key Words: Value, Values Education, Root Value, Turkish Textbook.

TEŞEKKÜR

Geleceğimizi Őekillendirmeyi amaç edindiğimiz eğitim s¼recinde, değerler eğitimi ¼nemli bir g¼rev ¼stlenmektedir. Değerler eğitimi, daha erdemli insanlar yetiŐtirilmesine ve dolayısıyla daha yaşanabilir bir toplumun oluşmasına katkı sunmaktadır. Bu durum beni değerler eğitimi ¼zerinde d¼Ő¼nmeye ve değerler eğitimi s¼recinde en yaygın ders materyali olarak kullanılan ders kitapları ¼zerinde çalışmaya sevk etmiştir. S¼z konusu çalışma ile değerlerin ¼đrencilere daha verimli bir eğitim s¼reciyle aktarılmasına k¼¼k de olsa katkı sunmak asıl gayemdir.

Çıktığım yolda desteğini hissettiğim değerli kişilere teŐekk¼rlerimi sunmak isterim. Tez çalıŐmam boyunca yoluma ışık tutan ve araştırmanın her aşamasında engin bilgi ve tecr¼besiyle bana destek olan kıymetli danıŐmanım Doç. Dr. B¼nyamin SARİKAYA'ya en içten teŐekk¼rlerimi iletiyorum. Araştırma s¼recinde bana desteğini esirgemeyen ablam K¼bra TURHANER'e ve tez s¼recinde danıŐtıđım meslektaŐlarıma çok teŐekk¼r ederim.

Son olarak ¼đrenim hayatımın baŐından bug¼ne kadar sonsuz sabır ve anlayıŐla bana yardımcı olan, eğitimim için her t¼rl¼ fedak¼rlıkları yapan, benim bug¼nlere gelmemde -karŐılıđı ¼denmeyecek- emekleri olan sevgili annem ve babama, en sıkıntılı zamanlarımda varlığı ile bana destek olup beni y¼reklendiren sevgili eŐim Hakan YAMAÇ'a, araştırma boyunca zamanlarımdan çaldığım canım oğlum ve kızıma y¼rekte teŐekk¼rlerimi sunarım.

Muş-2024

Ayşe Ebrar YAMAÇ

KISALTMALAR DİZİNİ

KKTC : Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

TDK : Türk Dil Kurumu

UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Spranger’ın Değer Sınıflandırması	13
Tablo 1.2. Rokeach’ın Değer Sınıflandırması.....	14
Tablo 1.3. Schwartz’ın Değer Sınıflandırması.....	15
Tablo 3.1. Çalışmada incelenen ders kitapları ve ders kitaplarında yer alan metin sayısı	40
Tablo 3.2. Kök değerler ve değerlerle ilişkili bazı tutum ve davranışlar.....	42
Tablo 4.1. KKTC 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 1. Temadaki (Ben ve Çevrem) Kök Değerlerin Dağılımı	44
Tablo 4.2. KKTC 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 2. Temadaki (Ülkem ve Kültürel Değerlerim) Kök Değerlerin Dağılımı	48
Tablo 4.3. KKTC 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 3. Temadaki (Duygularımız) Kök Değerlerin Dağılımı	51
Tablo 4.4. KKTC 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 4. Temadaki (İletişim) Kök Değerlerin Dağılımı	55
Tablo 4.5. KKTC 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 5. Temadaki (Sanat ve Hayallerimiz) Kök Değerlerin Dağılımı.....	58
Tablo 4.6. KKTC 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 6. Temadaki (Bilim ve Teknoloji) Kök Değerlerin Dağılımı	61
Tablo 4.7. KKTC 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 1. Temadaki (Ben ve Çevrem) Kök Değerlerin Dağılımı	64
Tablo 4.8. KKTC 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 2. Temadaki (Ülkem ve Kültürel Değerlerim) Kök Değerlerin Dağılımı.....	67
Tablo 4.9. KKTC 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 3. Temadaki (Duygularımız) Kök Değerlerin Dağılımı	70
Tablo 4.10. KKTC 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 4. Temadaki (İletişim) Kök Değerlerin Dağılımı	73

Tablo 4.11. KKTC 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 5. Temadaki (Sanat ve Hayallerimiz) Kök Değerlerin Dağılımı.....	77
Tablo 4.12. KKTC 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 6. Temadaki (Bilim ve Teknoloji) Kök Değerlerin Dağılımı	80
Tablo 4.13. KKTC 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 1. Temadaki (Ben ve Çevrem) Kök Değerlerin Dağılımı	82
Tablo 4.14. KKTC 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 2. Temadaki (Ülkem ve Kültürel Değerlerim) Kök Değerlerin Dağılımı	86
Tablo 4.15. KKTC 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 3. Temadaki (Duygularımız) Kök Değerlerin Dağılımı	92
Tablo 4.16. KKTC 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 4. Temadaki (İletişim) Kök Değerlerin Dağılımı	96
Tablo 4.17. KKTC 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 5. Temadaki (Sanat ve Hayallerimiz) Kök Değerlerin Dağılımı.....	100
Tablo 4.18. KKTC 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 6. Temadaki (Bilim ve Teknoloji) Kök Değerlerin Dağılımı	103
Tablo 4.19. KKTC Türkçe Ders Kitaplarındaki Kök Değerlerin Temalara Göre Dağılımı	106
Tablo 4.20. KKTC Türkçe Ders Kitaplarındaki Kök Değerlerin Sınıf Seviyelerine Göre Dağılımı	108

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya konu olan problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve tanımları yer almaktadır.

Problem Durumu

Değer kavramı insanoğlunun günlük yaşam akışında gerek bireysel gerekse toplumsal ilişkilerin doğal bir gereği olarak ortaya çıkmıştır. Bireyin davranışlarına kaynaklık eden, bireye kabul edilebilir davranış kalıplarının çerçevesini sunan, toplumsal yapıyı ayakta tutan ve kültürel yapının temel taşları olan gelenek, görenekleri yeni nesillere aktaran değerler; değişen dünya düzeni ve kontrolsüzce gelişen teknoloji ile taşıdığı önemi tekrar hatırlatmıştır (Sarıkaya ve Yavuz, 2023). Bireyin içsel ve dışsal yaşantısını düzene sokmak, toplumsal yapıyı korumak amacıyla değer kavramı önem kazanmıştır.

Değer kavramı, insanların toplumsal yaşantısını teminat altına alan ve onların hayatlarını sürdürmelerinde kolaylık sağlayan kalıplaşmış davranışlar şeklinde ifade edilebilir (Pehlivan, Aydın ve İnnalı, 2017). Topal'a (2019) göre ise değerler, "Toplumun yapı taşı olan bireylere, nelerin önemli olduğunu, hangi durumlarda nasıl bir davranışın tercih edilmesi gerektiğini kavratmaya çalışan mana yüklü kavramlardır."

Değerlerin bireysel ve toplumsal bağlamda taşımış olduğu işlevler göz önünde bulundurulduğunda hem sosyal bilimler açısından hem de insanoğlunun doğal yaşantısı açısından önemi daha doğru anlaşılacaktır. Fichter'e göre değerlerle birey; başkaları tarafından nasıl algılandığını bilir, kişisel ve kültürel amaçlar edinir, içinde bulunduğu toplumun ideal davranış kalıplarını belirler ve bu davranışlara göre eyleme geçer, toplumsal rolleri ve bu rollerin getirdiği davranışları anlar. Ayrıca değerler toplumsal yaşantıda doğru ile yanlışın anlaşılması için çerçeve oluşturur (Akt. Öztürk Samuri, 2011).

Temelinde insan davranışlarının yatmış olması sebebiyle sosyal bilimler açısından oldukça önemli bir konu olan değerler, tanımlanması ve işlevlerinin açıklanmasının yanında pek çok sınıflandırma çalışmalarına da konu olmuştur. En yaygın kullanılan sınıflandırmalar Spranger (1928), Rokeach (1973) ve Schwartz'ın (1992) değer sınıflandırmalarıdır. Spranger (1928) insanlarda hâkim olan değeri belirleyerek onları

bilimsel, estetik, ekonomik, sosyal, politik ve dini değer sınıflarından birine dâhil etmiştir. Rokeach (1973), hayatın gerçek manasını amaç değerler, bu gayeye ulaşmak için izlenen yolda gösterilen davranışları ise araç değerler olarak sınıflandırmıştır. Schwartz (1992) ise değer sınıflandırmasının temelini evrensel ihtiyaçlara dayandırmaktadır.

Değerler konusunda yapılan çalışmalar eğitim açısından da büyük önem taşımaktadır. Toplumsal hayatı oluşturan bireylerin, hem bireysel yaşantılarındaki huzur ve mutluluğu sağlamasında hem de toplumun taşıdığı ahlaki ve manevi değerleri kazanmasında en önemli faktörlerden biri eğitimidir. Değerler eğitimi ile bu kazanımlar öğrencilere aktarılmaktadır (MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2010). Programda yapılan son değişikliklerle birlikte değerler eğitiminin önemi vurgulanmış ve bu durumda değerler konusu ile ilgili yapılan çalışmaların sayısının gün geçtikçe artmasını sağlamıştır (Akçay ve Tunagür, 2017).

Değerler eğitime üç temel yapı kaynaklık etmektedir (Deniz ve Karagöl, 2018). Çocuğun doğmasıyla birlikte değerler eğitimi süreci ailede başlar. Daha sonra dâhil olduğu sosyal çevre de edinmiş olduğu değerlerin şekillenmesine katkı sağlar. Doğduğu andan itibaren aile ve çevre etkisiyle değerleri tanımaya çalışan çocuk okula başlamasıyla da değerler eğitiminin daha bilinçli verildiği bir eğitim sistemine geçmiş olur.

Değerler eğitiminin amacı bireylerin öncelikle değerleri görüp anlamlandırması ve günlük hayatında bu değerlere göre davranış geliştirip nihayetinde değerleri özümsemesidir. Bireylerin eğitim hayatlarının değerleri edinmeleri ve özümsemeleri sürecindeki yeri yadsınamaz.

Eğitim kurumlarında yalnızca bilişsel ve fiziksel gelişim alanlarına dönük hedefler gerçekleştirilmeye çalışılırsa bireyler ve bireylerin meydana getirdiği toplum ahlaki özelliklerden yoksun kalacak ve bu durumda toplum yapısında meydana gelecek birtakım bozulmalara neden olacaktır (Yazıcı, 2006). Bu sebeple eğitim kurumlarında planlı ve etkin bir değerler eğitimi süreci takip edilmelidir. Eğitimin öğrencinin tutum ve davranışlarında olumlu değişiklikler meydana getirme gayesi de nitelikli bir eğitimle mümkün olacaktır (Tozlu ve Yüce, 2020).

Okul aracılığıyla değerlerin aktarımı söz konusu olduğunda Türkçe dersi önemli bir rol üstlenmektedir. Değerler eğitimi sürecinde büyük rol oynayan dil (Özbay, 2002), Türkçe dersinin de temelini oluşturmaktadır. Öğrenciyi bir konuda bilgilendirme ve öğrenciyi birtakım özellikleri kazandırma amacıyla Türkçe dersinde ana materyal olarak ders kitapları kullanılmaktadır (Çeçen 2008). Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerle de öğrencilerin hem dil becerilerinin geliştirilmesi hem de metinde yer alan değerlerin öğrenciyi aktarılması amaçlanmaktadır (Yaman vd., 2019).

Tarihi seyirde edebiyat eserleri kültür aktarımında büyük rol oynamaktadır. Günümüzde de eğitim sürecine ders kitapları aracılığıyla dâhil edilen edebiyat eserleriyle milli kültüre ait değerler öğrencilere benimsetilmektedir (Tozlu ve Yüce, 2020). Çocuklar için kaleme alınan eserlerle ana dilinin öğrenilmesi, dil becerisinin kazanılması, değerlerin edinilmesi gibi pek çok amaca ulaşılmaktadır (Çoban, 2022). Edebî metinler kültürden ve öz değerlerimizden doğrudan beslenerek ortaya çıkmıştır. Ders kitapları bu bağlamda değerlendirildiğinde, değer aktarma sürecinde Türkçe dersine ve ders kitaplarında yer alan okuma metinlerine düşen görev önem kazanmaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda değerler bir ağaca benzetilerek, değer ağacının kökleri tarihimiz ve geleneklerimize, dalları ve gövdesiyse içinde bulunduğumuz zamana ve geleceğimize dayandırılmaktadır. Değerlerimizin şekil alırken sürekli köklerinden, yani tarihimiz ve geleneklerimizden beslendiğine vurgu yapılmıştır (MEB, 2019). Bu durum Milli Eğitim Bakanlığının değerler eğitimine verdiği önemi gözler önüne sermektedir.

Değer kavramının önem kazanması tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de belli ihtiyaçların hâsıl olmasıyla mümkün olmuştur. Değerler eğitimi öncelikle ahlaki eğitim olarak ortaya çıkmıştır. Daha sonra öğretim programlarında örtük olarak değerlere yer vermeye başlanmıştır. 2005-2006 yılında öğretim programlarında değerlere yer verilmesi ve 2018 yılında geliştirilen Türkçe Dersi Öğretim Programında "Değerlerimiz" şeklinde bir ortak başlığın bulunması Türkiye'de değerler eğitimi konusunda atılan önemli adımlardandır.

Değerlere 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ayrı bir başlıkta yer verilmemiştir ancak temalardan biri olan "Biz ve Değerlerimiz" teması ile değerlerin

önemine dikkat çekilmiştir. Ayrıca programın genel amaçlarında da değerler eğitime yönelik ifadeler yer almaktadır (MEB, 2015). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca 2017 yılında hazırlanan “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımızın Üzerine” adlı belge ile Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan “Kök değerler” başlığı ve alt başlıklarının da bilgisi ilk kez sunulmuştur (MEB, 2017). Öğrencilere aktarılması amaçlanan kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik kök değerleridir.

2018 ve 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programlarında değerler; ayrı bir öğrenme alanı olarak değerlendirilmemiş programın her alanına dâhil edilerek öğrencilere aktarılması hedeflenen bilgi, beceri ve davranışlarının temelini oturtulmuştur (MEB, 2018; MEB, 2019). 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler ile 2019 programında yer alan değerler sınıflandırma yönünden farklılık göstermektedir. 2019 programında bulunan değerlerden öz denetim kök değerine 2024 programında da yer verilmemiştir. 2024 programında 20 ana değer ve bu ana değerlere ait alt başlıklar bulunmaktadır. 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na eklenen yeni değerler şunlardır: Aile bütünlüğü, özgürlük, çalışkanlık, duyarlılık, estetik, mahremiyet, merhamet, mütevazılık, sağlıklı yaşam, tasarruf, temizlik.

KKTC Temel Eğitim Türkçe Dersi Programı (2018) incelendiğinde; programın genel yaklaşımında değerlerin öğrenciler aracılığıyla yeni nesillere aktarılması gerektiğinin vurgulandığı görülmektedir. Programda değerlerle ilgili doğrudan bir başlık bulunmamasına karşın değerler programın ara disiplinler ve programın amacı başlıklarında vurgulanmıştır. Programda yer alan ara disiplinler, ülkenin taşıdığı ortak değerler ışığında oluşturulmuş ve böylece program ile birtakım becerilerin yanında toplumsal değerlerin kazanılmasının önemi de vurgulanmıştır. Programın amaçlarında da değerlere yer verilmiştir (KKTC Temel Eğitim Türkçe Dersi Programı, 2018)

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca 2017 yılında hazırlanan “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımızın Üzerine” adlı belge ile ortaya konan kök değerlerin ders kitaplarında bulunuşu, incelenmesi önem arz eden bir konudur. Bu sebeple KKTC Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin, kök değerlere yer verme durumu

araştırma konusu haline gelmiştir. Yapılan bu çalışmayla “KKTC Türkçe ders kitaplarında yer alan kök değerler nelerdir?” sorusunun yanıtı aranmıştır.

Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, KKTC ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda ifade edilen kök değerler bağlamında incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- KKTC ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kök değerler ne kadar yer almaktadır?
- KKTC ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde kök değer çeşitliliği nasıldır?
- KKTC ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki kök değerler temalara nasıl dağılmaktadır?
- KKTC ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki kök değerler sınıf seviyelerine nasıl dağılmaktadır?

Önem

Türkçe ders kitaplarında programın amaçlarına ulaşması gayesiyle metinlerden faydalanılmaktadır. Bu metinler titizlikle seçilmeli; ders kitaplarında öğrencinin dil becerilerine katkı sunan, ders programının amaçlarına ulaşılmasına hizmet eden, değerler eğitimi destekleyen metinlere yer verilmelidir. Türkçe ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi bu açıdan büyük önem taşımaktadır.

Eğitim sürecinde değerleri aktarmak amacıyla kullanılan pek çok yöntem ve materyal bulunmaktadır. Okullarda değerler eğitimi sürecinde en yaygın kullanılan materyal metinlerdir. Metinler aracılığıyla bilgi edinmenin yanında geçmiş deneyimlerden de faydalanan çocuk, değerler eğitimi sürecinde bir adım daha atmış olur. Çocuklar için yazılmış metinler bu bağlamda değerlendirildiğinde ders kitaplarında yer alan eserlerin bilimsel çalışmalara konu edilmesi ve incelenmesi olumlu sonuçlar doğuracaktır (Aytaş, 2020).

Birey, değerleri yaşamın ilk yıllarından itibaren aileden ve bulunmuş olduğu çevreden edinmeye başlar. Değerler bu sũreçte geliřigũzel bir şekilde çocuuğa geçmektedir. Değerler eğitiminin önemi göz nũnde bulundurulduğunda bu eğitimin daha planlı ve sistemli bir şekilde yũrũtũlmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple değerler eğitimi açısından eğitim kurumları ve eğitim kurumlarında kullanılmak üzere geliştirilen ders programları bũyũk önem taşımaktadır. Geliştirilen ğretim programlarında değerler eğitiminin genel çerçevesi oluşturulmaktadır. Öğretim programlarına göre şekil alan ders kitaplarında değerlere yer verilme oranı ve şekli önemlidir. Öğretim programları doğrultusunda değişen ders kitaplarının diğer tũm konularda olduğu gibi değerler eğitimi konusunda da önceki kitaplara göre daha donanımlı olması beklenir. Bu sebeple araştırmayla; KKTC Tũrke ders kitaplarında yer alan değerlerin sınıf seviyelerine ve temalarına göre incelenmesi ve değerlendirilmesi, daha sonraki ders kitaplarının değerler açısından geliştirilmesi için önemlidir.

Bu alışmada KKTC Tũrke ders kitaplarındaki değerler; sınıf seviyelerine ve temalara göre incelenmiş, incelemede metinlerdeki değerlerin kök değerlere göre dağılımına ve kök değer çeşitliliğine yer verilmiştir. KKTC Temel Eğitim Tũrke Dersi Programı incelendiğinde değerler eğitimine yapılan vurgu ve programın amaçlarında değerlere yer verildiği grũlmektedir. KKTC Tũrke ders kitaplarındaki metinlerde yer alan değerlerin programın amaç ve hedeflerine ne dũzeyde hizmet ettiğini bilmek sonraki sũreçte atılacak adımlar için bũyũk önem taşımaktadır. Çalışma, KKTC Tũrke ders kitaplarının, ğretim programında önemi vurgulanan değerler eğitimi konusunda daha nitelikli hale getirilmesine katkı sağlayacağı dũřũnũldũęunden önemli grũlmektedir.

Alan yazını incelendiğinde KKTC Tũrke ders kitapları (Gũlcan, 2019; Hıdıroğlu, 2019; Karaz, 2021; Sarıkaya ve şakiroğlu, 2021; Yaşar, 2022; Bulut ve Tekin, 2024) ve KKTC Temel Eğitim Tũrke Dersi Programı (Ferengiz, 2023) ile ilgili çeşitli çalışmaların yapıldığı grũlmektedir. KKTC Tũrke ders kitaplarının değerler eğitimi bağlamında incelendiği sadece bir çalışma bulunmaktadır (Pehlivan, Aydın ve İnnalı, 2017). Söz konusu çalışma da birinci kademe Tũrke ders kitaplarındaki değerler ile ilgilidir. Ancak alan yazınında KKTC ortaokul Tũrke ders kitaplarını kök değerler bağlamında inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmanın bu ynũyle önemli olduğu dũřũnũlmekte ve alana katkı sunması hedeflenmektedir.

Sınırlılıklar

1. Çalışma; KKTC 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları ile sınırlıdır.
2. Çalışma 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ifade edilen kök değerler ile sınırlıdır.
3. Çalışmada etkinlikler ve dinleme metinleri incelenmemiştir. Çalışma ders kitaplarında yer alan okuma metinleri ile sınırlıdır.

Sayıtlar

1. Çalışma dokümanı olan KKTC Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin kök değerleri içerdiği varsayılmıştır.
2. KKTC Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin kök değerleri yansıtması açısından yeterli olduğu varsayılmıştır.

Tanımlar

Değer: “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2024).

Değerler Eğitimi: Değerin birey tarafından algılanması ve ilgili ortamdaki değişkenlerin birey tarafından fark edilmesi olarak ifade edilir (Kuçuradi, 2015).

Ders Kitabı: “Çeşitli alıştırma ve tekrarlarla anımsamayı ve öğrenmeyi kolaylaştıran, bilgilerin aşamalı ve düzenli bir şekilde sıralandığı kitap” şeklinde tanımlanmaktadır (Bamberger, 1975: 29).

Kök Değerler: Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ifade edilen kök değerlerden oluşmaktadır. Bu değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerleridir (MEB, 2018).

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. DEĞER KAVRAMI

Değer kavramı 1918'de sosyolog ve filozof olan Znaniecki tarafından ortaya atılmış bir kavramdır. Değer kelimesinin kökü, kıymetli, güçlü olmak anlamına gelen Latince, “Valere” kelimesine dayanmaktadır (Şen, 2008).

Değer kavramının ortaya çıkmasının temelinde, insanoğlunun yaşamını sürdürebilme gayretiyle kurmuş olduğu iletişim ve bu iletişimin bir sonucu olarak toplumun da devamlılığını sağlayan birtakım milli ve manevi genel yargıların oluşması durumu yatmaktadır (Tunagür ve Kardeş, 2017). Bu sebeple değerlerin ortaya çıkması toplumsal yaşamın doğal bir gereği olarak görülmektedir.

Değerler; toplum tarafından kabul edilmiş pek çok ilke ve kuralın temelini oluşturduğundan, sosyal bilimler kapsamındaki farklı disiplinlere konu olmakta ve yaşam sürecinde de sıklıkla değerlerle karşılaşmaktadır (Yalar ve Yanpar Yelken, 2011). Ayrıca bireylerin davranışlarının altında yatan temel sebepleri de açıklamaya katkı sunduğundan sosyal bilimlerde önemli bir kaynak olarak görülmektedir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Birçok bilim dalında araştırmalara konu olmasına karşın sosyal bilimler açısından büyük önem taşımamasının sebebi temelinde insan davranışlarının yatmasıdır (Ulusoy ve Dilmaç, 2012).

Değer kavramının temelinin toplumsal yaşamın oluşmasına dayandığı bilinse de 20. yüzyıldan itibaren önemi gitgide artmıştır. Bu durumun en önemli sebeplerinden biri; teknolojinin toplum üzerinde meydana getirdiği hızlı değişimler ve bu değişimle birlikte toplumun varlığını devam ettirebilmesinde önemli bir yere sahip olan değerlere tutunmayla, kültürel yozlaşmanın önüne geçileceğinin ve değerlerin ulusların varlığını sürdürmelerinde önemli bir rol oynayacağına toplum tarafından anlaşılmasıdır (Sarıkaya ve Yavuz, 2023).

Değer kavramının önem kazanmasının bir diğer sebebi ise nüfus artışı ile insanların aynı ortamı daha fazla paylaşması ve bunun bir sonucu olarak toplumda hızla ilerleyen olumsuzlukların aktarımı ile bir nevi yozlaşmanın meydana gelmesidir. Toplumlar bunun önüne geçebilmek için doğal bir süreçle normlar ve değerler

geliştirmiştir. Bu normlar ve değerlerle bireyin toplum içindeki refahını devam ettirebilmesi amaçlanmıştır (Kılcan, 2020).

Son zamanlarda önemi gitgide artan, birçok farklı disipline konu olan ve bilimsel çalışmalarda üzerinde daha çok durulan değer kavramı, farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2024) değer, "Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü" olarak tanımlanmıştır. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ise yaşamın sıradan seyrinde karşılaştığımız sıkıntıları ve zor durumları çözüme ulaştırmamızda bize rehberlik eden gücün dayanmış olduğu kaynak şeklinde tanımlanmıştır (MEB, 2019).

Özkan'a (2010: 1128) göre "Değerler, bireylerin toplum içerisinde hayatlarını teminat altına almayı sağlayan, onların yaşamlarını kolaylaştıran toplumsal davranış kalıplarıdır." Halstead ve Taylor (2000) değerleri "davranışa ilişkin genel rehber olarak hareket eden ilkelere ve temel inançlara, belirli eylemlerin iyi veya arzulanan standartlarına atıfta bulunmak için kullanılan gerçeklikler" ifadeleri ile tanımlamıştır.

Değerler, bireyi ikilemler arasında karar vermeye yönelten ve onların davranışlarına kaynak teşkil eden, bu davranışları değerlendiren anlayışlardır (Erdem, 2003). Sönmez (2011) değerleri, kişinin kendi hayatını şekillendirmesinde rol oynayan, ona bir düşünme tarzı sunan ve toplumsal kavrayışlarına yön veren unsurlar olarak tanımlamıştır.

Schwartz (1992) değerleri; bireyin çevresindeki insanları ve yaşantılarını değerlendirmek, karşılaştıkları olaylara karşı nasıl davranış geliştireceklerine karar vermek ve bu davranışları toplumca kabul görece duruma getirmek için kullandıkları ölçütler olarak tanımlar. Welton ve Mallan'a (1990) göre ise değer kavramı "Davranışın, güzelliğin, etkililiğin ya da kıymetin standartları olarak hizmet eden düşüncelerdir."

Toplum ve toplumu oluşturan bireylerin davranışlarını düzene sokma, toplumun sürdürülebilirliğini sağlama amacıyla geçmişten günümüze gelişerek varlığını sürdüren kuralların bir kısmı, insanoğlunun yazılı olmayan gelenek ve göreneklerinden beslenerek oluşan değerlerdir (Aydeniz, 2021). Değerler bir ağaca benzetilirse, değer ağacının kökleri tarihimiz ve geleneklerimize, dalları ve gövdesiyse içinde

bulduğumuz zamana ve geleceğimize uzanmaktadır. Değerlerimiz şekil alırken sürekli köklerinden, yani tarihimiz ve geleneklerimizden beslenir (MEB, 2019).

Değerlerin tanımının ve kapsamının belirlenmesi değerlerin doğru anlaşılıp değerlendirilmesi için büyük önem arz etmektedir. Bununla birlikte değerlerin anlaşılması için bireysel ve toplumsal bağlamda taşımış olduğu işlevler de göz önünde bulundurulmalıdır.

1.2. DEĞERLERİN İŞLEVLERİ

Değerlerin, pek çok disiplin ve araştırmacı tarafından tanımının yapılması ve üzerinde çok durulan bir kavram olması hem bireysel hem de toplumsal yaşamı etkileyecek şekilde taşımış olduğu işlevlerin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Fichter'e göre değerlerin işlevleri şunlardır (Akt. Öztürk Samuri, 2011):

1. Bireyin başka insanlarca nasıl algılanıp anlaşıldığını bilmesine yarar.
2. Kişilerin belli amaçlar edinmesini ve önemli maddi kültür objelerine yoğunlaşmasını sağlar.
3. Toplumu oluşturan bireylerin içinde buldukları çevrenin ideal davranış kalıplarını belirlemesini ve bu davranış kalıplarına göre hareket etmesine katkı sağlar.
4. Toplumsal rollerin ve bu rollerin gereklerinin birey tarafından anlaşılmasını sağlar.
5. Sosyal çevreye; doğruya teşvik etmesi, yanlışı cezalandırması için bir çerçeve oluşturur.
6. Toplumsal dayanışma ruhu sağlar ve bireylerin bir arada hareket etmesine yardım eder.

Fichter (1990) tarafından genel çerçevesi belirlenen değerlerin işlevleri, hem bireysel hem de toplumsal temellere dayanmakta ve değerlerin kişilerin tüm yaşantısına etki ettiği görülmektedir.

İnsanlar değerler aracılığıyla karşılaşmış oldukları zorluklarla mücadele etme gücü elde ederler (Dilmaç, Deniz ve Deniz, 2019). Bireyin yaşantısında taşıdığı içsel motivasyonun bir kaynağı da değerlerdir. Değerler bireyi doğru ve güzel davranış geliştirmeye güdüler. Bu durumu değerlerin sadece birey üzerindeki etkisi olarak

görmek bir yanılgı olacaktır. Değerleri özümseyen bireyler; içinde bulunduğu kültürü yaşayan ve aktaran, uyumlu davranışlar gösteren toplumları da beraberinde getirecektir. Bu bağlamda değerlerin bireysel, toplumsal ve evrensel bir takım etkiler taşıdığı görülmektedir.

Kuşaktan kuşağa aktarılarak toplumun kültürel mirasını oluşturan değerler; bireyin kendini ve dış dünyayı algılama, anlamlandırma süreçlerini içerir (Kaplan ve Arıcı, 2022). Böylece toplumun bütünlüğünü, toplum düzenini sağlamaya katkı sunmanın yanında, bireyin iç dünyasını düzenlemesine ve davranışlarına bu doğrultuda yön vermesine imkân sağlar.

Bireyin; kişisel, sosyal yaşamında doğru ile yanlış ayırt edebilmesi için rehberlik etme görevini de değerler üstlenir (Ulun, 2022). Değerlerin toplumsal uyuma ve kültürde yer alan birtakım ortak hassasiyetlerin aktarılmasına yardım etme konusundaki katkısı da göz ardı edilemeyecek düzeydedir. Bunun yanında değerlerle birey, kişisel yaşantısında arada kalma durumunda doğru karara daha kolay bir şekilde yönelebilmektedir (Kaplan ve Peker, 2022). Birey ait olduğu toplumun taşıdığı değerleri benimseyip kazanmış olduğu bu değerlerden yaşamında yapmış olduğu sorgulamalar ve seçimlerde faydalanmaktadır (Dilmaç, 2009).

Bireylerin yaşantılarında doğru ile yanlış, neyin beğenilir neyin kabul edilemez olduğunu ayırt edebilmesi de değerlerin kazanılmasıyla mümkün kılınır (Marshall, 1999). Değerleri tam olarak edinip davranış haline getiremeyen bireyler ileriki yaşantılarında, kişilik gelişimlerinde birtakım problemler yaşayabilmektedir (Şimşek, 2020). Değerler, bireylerin davranışlarına bir çerçeve oluşturarak toplum yapısına uymayan davranışlardan uzak tutan bir kontrol mekanizmasıdır (Sapsağlam, 2016).

Toplumda karşılaşılabilecek birtakım çatışma durumlarının önüne geçilmesinde de devreye giren değerler toplumun sosyolojik yapısının temelini atmakta ve kişilerin sosyal olayları değerlendirme becerilerine de katkı sunmaktadır (Tunagür ve Kardaş, 2017; Kılıç, 2011).

Değerlerin aktarımında bir köprü vazifesi olan, değerlerin varlığını sürdürmesine katkı sunmayı görev edinen, bulunduğu sosyal ortama uyum sağlayarak, değerleri göz önünde bulundurarak yaşamını sürdüren insanlar yetiştirmeye çalışmak toplumların önemli gayelerinden biridir (Tozlu ve Yüce, 2020).

Toplumların bireylerden beklentisi; içinde buldukları toplumun kültürünü ve bu kültürden beslenen gelenek, görenek ile değerleri özümsemeleridir (Önel, 2008). Bu amaçla toplumların her zaman değerleri bir sonraki nesle aktarma gayretinde oldukları görülmektedir. Bu gayretin altında yatan asıl sebep ise topluma mensup bireyleri bir arada tutmak, toplumsal birliğin sürdürülebilirliğini sağlamaktır (Belet ve Deveci, 2008). Değerlerinin korunmasıyla toplumsal yapılar tarihten günümüze uzanan süreçte varlıklarını devam ettirirler (Akay, 2018).

1.3. DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI

Değerlerin birçok farklı tanımı bulunduğu gibi farklı biçimlerde sınıflandırmaları da mevcuttur (Şahin, 2019). Bu sınıflandırmalar yapılırken değerlerin sarmal bir yapı oluşturduğu, değerleri birbirinden bağımsız olarak düşünmenin ve değerlendirmenin doğru bir yaklaşım olmayacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Değerler bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmeli ve değerlerin aslında iç içe geçen birleşenlerden oluştuğu gerçeği ihmal edilmeden sınıflandırılması gerekmektedir (Kömcü, 2023).

Değerlerle ilgili birçok farklı sınıflandırma bulunmaktadır. Bu sınıflandırmalardan bazıları hala kullanılabilirliğini sürdürürken bazıları günümüz koşulları göz önünde bulundurulduğunda beklentiye cevap vermemektedir. Ayrıca sınıflandırmalar kapsam konusunda da farklılık göstermektedir. Sınıflandırmalardan bazıları dar kapsamlı, bazıları ise geniş kapsamlıdır.

Alan yazınında en yaygın kullanılan değer sınıflandırmalarına aşağıda yer verilmiştir:

1.3.1. Spranger Değer Sınıflandırması

Değer testini psikolojide ilk kez kullanan Spranger (1928), bireyde hâkim olan değeri belirleyerek onları kişilik tiplerine ayırmış ve bu kişilik tiplerinden hareketle oluşturduğu 6 değer sınıfından birine dâhil etmiştir (Spranger, 1928; akt. Dilmaç ve Ulusoy, 2020).

Tablo 1.1. Spranger'in Değer Sınıflandırması

Değer Sınıfı	
Bilimsel Değer	Bilimsel değerleri olan insan, eleştirel düşünceye, akıl yürütmeye, gerçeğe ve bilgiye önem verir. Böyle bir insan, akılcı, entelektüel, eleştirel ve deneyseldir.
Estetik Değer	Birey simetri, uyum ve formu önemser. Sanat kavramını toplum için bir zorunluluk olarak görür.
Ekonomik Değer	Birey önemsenmesi gereken değer, yararlı ve pratik olan olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Böyle bir insana göre en yüksek değer insan sevgisidir. Aslolan başkalarını sevme, yardım etme ve bencil olmamadır. Sosyal değere sahip insan; naziktir, sempatiktir, bencil değildir ve insanlara sevgisini sunar.
Politik Değer	Birey için esas olan kuvvettir. Kişisel güç, etki ve şöhret her şeyin üstündedir.
Dini Değer	Dünyevi hazlardan, dini inançlar için vazgeçilir. Bu kişi kainatı bir bütün olarak düşünür ve kendi varlığını da onun bütünlüğüne bağlar. (Akbaş, 2004).

1.3.2. Rokeach Değer Sınıflandırması

Rokeach (1973), yapmış olduğu çalışmalarla değerleri, bireylerin yaşamlarının asıl gayelerini oluşturan amaç değerler ve bu gayelere ulaşma yolunda göstermiş oldukları davranışları olan araç değerler olmak üzere iki kategoriye ayırmıştır (Rokeach, 1974; akt. Şahin, 2021).

Tablo 1.2. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması

Amaç Değerler	Araç Değerler
Rahat bir yaşam (Refah içinde bir hayat)	Hırslı (Çalışkan, hevesli)
Heyecan verici bir hayat (Uyarıcı, aktif bir yaşam)	Geniş fikirli (Açık fikirli)
Başarma hissi (Kalıcı bir katkı)	Yetenekli (Yetkili, etkili)
Barış içinde bir dünya (Savaş ve çatışmadan kurtulma)	Neşeli (Kaygısız, sevinçli)
Güzellikler dünyası (Doğanın ve sanatın güzellikleri)	Temiz (Düzenli, derli toplu)
Eşitlik (Kardeşlik, herkese fırsat eşitliği)	Cesur (İnançlarının arkasında duran)
Aile güvenliği (Sevdikleriyle ilgilenmek)	Affedici (Başkalarını affetmeye istekli)
Özgürlük (Bağımsızlık ve seçim özgürlüğü)	Yardımsaver (Başkalarının refahı için çalışan)
Mutluluk (Memnuniyet)	Dürüst (Samimi, doğru söyleyen)
İçsel huzur (İçsel çatışmadan kurtulma)	Hayal gücü kuvvetli (Cesur, yaratıcı)
Olgunlaşmış sevgi (Cinsel ve manevi yakınlık)	Bağımsız (Öz güvenli, kendi kendine yeten)
Ulusal güvenlik (Saldırlardan korunma)	Entelektüel (Zeki, düşünceli)
Zevk (Keyifli, yavaş bir yaşam)	Mantıklı (Tutarlı, akılcı)
Dinî kurtuluş (Sonsuz hayat)	Sevgi dolu (Sevecen, duyarlı)
Öz saygı (Öz güven)	İtaatkâr (Saygılı)
Sosyal kabul (Saygı, hayranlık)	Kibar (Nazik, terbiyeli)
Gerçek dostluk (Yakın arkadaşlık)	Sorumluluk sahibi (Güvenilir, dürüst)
Bilgelik (Olgunlaşmış bir hayat anlayışı)	Öz kontrol (Ölçülü, öz disiplinli)

Rokeach'ın değer sınıflandırmasında amaç değerler; yaşamın asıl gayesini, araç değerler ise bu gayelere ulaşırken izlenecek yolda tercih edilebilecek davranışları kapsamaktadır.

1.3.3. Schwartz Değer Sınıflandırması

Schwartz'ın (1992) değer sınıflandırmasının temelinde evrensel ihtiyaçlar yatmaktadır. Bu ihtiyaçlar, biyolojik ihtiyaçlar, toplum düzeninin sağlanmasına yönelik

ihtiyaçlar ve toplumun devamlılığına dönük ihtiyaçlar olarak ifade edilmektedir (Schwartz, 1992; akt. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

Tablo 1.3. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması

Değer Grupları	Alt Değerler
Güç (Power): Toplumsal güç sahibi olmak, otorite kaynaklar üzerinde denetim gücü. varlıklı olmak, toplumdaki yerini koruyabilmek, kişiler tarafından kabul görmek.	Sosyal güç sahibi olma, otorite sahibi olma, zenginlik (mal varlığı, para) , toplumdaki görüntüsünü koruyabilme, sosyal onaylanma
Başarı (achievement): Sosyal standartları temel alan bireysel başarı eğilimi	Başarılı olma, yetenekli olma, hırslı olma, etkili olma, zeki olma
Hazcılık (hedonism): Kişisel hazza ve zevke yönelim.	Zevk alma, hayatın tadını çıkarma
Uyarılım (stimulation): Yenilik ve heyecan isteği	Cesur olma, değişken bir hayat, heyecanlı bir hayat
Özyönelim (self-direction): Düşünce ve davranışlarda özgürlük.	Meraklı olma, yaratıcı olma, özgürlük, kendi hedeflerini seçme, bağımsızlık, öz saygı
Evrenselcilik (universalism): Hoşgörü, anlayışlılık ve doğanın ve tüm insanların iyiliğini istemek	Çevreyi koruma, doğayla bütün olma, güzellikler dünyası, geniş fikirli olma, sosyal adalet, bilgelik, eşitlik, barış içinde bir dünya, içsel huzur
İyilikseverlik (benevolence): Yakınlarının iyiliğini isteme ve gözetme	• Yardımsever olma, dürüst olma, affedici olma, sadık olma, sorumluluk sahibi olma, ruhani bir hayat, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, hayatın anlamı
Geleneksellik (tradition): Dinsel töre veya kültüre hürmet ve bağlılık	• Hayattaki payını kabul etme, dindarlık, mütevazılık, geleneklere saygılı olma, ılımlı olma, ayrılma
Uyum (conformity): Başkalarına zarar verebilecek, sosyal beklentileri ve normları ihlal edilebilecek eylemlerin, eğilimlerin ve dürtülerin kısıtlanmasıdır	İtaatkâr olma, anne-babaya ve büyüklere saygılı olma, kibar olma, öz disiplinli olma
Güvenlik (Security): Toplumun mevcut ilişkilerinin ve bireyin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Temizlik, ulusal güvenlik, iyiliğin karşılığını verme, sosyal düzen, aile güvenliği, ait olma hissi, sağlık

Schwartz'ın yapmış olduğu sınıflandırma bu konuda yapılan çalışmaların temelini oluşturmaktadır ve birçok farklı toplumda test edilmek üzere denenmiştir (Bacanlı, 2017).

1.3.4. Türkiye’de Değer Sınıflandırmasıyla İlgili Çalışmalar

Türkiye’de de değerlerin sınıflandırılmasına yönelik pek çok çalışma yapılmıştır. Sınıflandırma çalışmalarından bazıları şunlardır:

Ülken (1965); değerleri içkin, aşkın ve normatif değerler olmak üzere üç başlıkta sınıflandırmıştır. İçkin değerlerde inanmadan ziyade bilme hâkimdir. Bu değerlerde eşya ve kavramlarla bulunulan ilişki ön plandadır. Aşkın değerlerde bilgi geri plandadır. İnanmanın hâkim olduğu bu değerler bireylerin diğer insanlarla kurmuş olduğu iletişimlerden meydana gelir. Normatif değerlerde ise bireylerin sosyal ve eylemsel değişimleri vurgulanır (Köylü, 2016).

Tezcan'ın (1974) değer sınıflandırılmasında, olumlu değerlerinin yanında olumsuz değerler kavramı dikkat çekmektedir. Saldırganlık, kibirlilik, hurafecilik gibi özellikleri olumsuz değer kavramı altına toplamıştır.

Güngör (1998), Spranger'in 6 değerine ahlaki değerleri de eklemiştir. Bu sınıflandırmada doğruluk, dürüstlük gibi değerler ahlaki değerler olarak kabul edilmiştir.

Dilmaç ve Kulaksızoğlu (2000) beş evrensel değer üzerinde durmaktadır. Bu değerler; sevgi, hakikat, doğru davranış, şiddetten kaçınma ve iç huzur şeklinde sıralanmaktadır.

Acat ve Aslan (2012) değerleri beş sınıfta toplamıştır. Bu değerler; bilimsel yenilikçi değerler, sosyal toplumsal değerler, özel dönük kişisel değerler, ulusal milli değerler, muhafazakâr geleneksel değerlerdir.

Dilmaç, Arıcak ve Cesur (2014) değerleri 9 başlıkla sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmanın ana başlıklarını; kariyer değerleri, manevi değerler, insan onuru değerleri, özgürlük değerleri, toplumsal değerler, entelektüel değerler, materyalist değerler, romantik değerler ve fütüvvet değerleri oluşturmaktadır.

MengüŖođlu (2015) değer sınıflandırmasında insan topluluklarının benzerliklerini ve farklılıklarını araştıran bilim dalı olan antropolojiyi ön planda tutarak değerleri, yüksek değerler, araç değerler ve davranış değerleri olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır.

Birkök (2019) değerleri, evrensel açıdan işlemiş ve beş evrensel değeri ele almıştır. Bu değerler; adalet, özgürlük, sanat, eşitlik ve bilim değerleridir.

İKİNCİ BÖLÜM

DEĞERLER EĞİTİMİ VE TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA DEĞERLER

2.1. DEĞERLER EĞİTİMİ

Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2024) eğitim, “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme; terbiye” şeklinde tanımlanmıştır.

Eğitim ile bireylerin zihinsel, duygusal ve fiziksel açıdan gelişimlerine katkı sağlanması amaçlanır. Değerler eğitimi de bireylerin duygusal gelişimini desteklemektedir (Gereken ve Gülmez, 2019). Bu sebeple değerlere yer verilmeyen, değer kazandırmayı amaç edinmemiş bir eğitim düşünmek mümkün değildir (Hökelekli, 2011).

Etkin ve sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmek, eğitim sürecinin en önemli gayelerinden biridir. Eğitim bu bağlamda değerlendirildiğinde; söz konusu niteliklere sahip bireylerin yetişmesinde, değerlerin edinilmesi ve değerler ışığında bir yaşam biçimi belirlemesi süreçte büyük önem taşımaktadır (Akhan, Subaşı ve Açıl, 2020).

Değerler eğitimi, bireyin davranışlarının temelinde bulunan değerleri açıklamak, değerlerin niteliğini ve değerlere ilişkin davranışları analiz etmek amacıyla öğrenciden daha yetkin kişilerce yürütülen bir eğitim faaliyetidir (Robb, 1998). Kaya (2020), değerler eğitimi, “değerleri bireye kazandırma yolları ve bu yolda kullanılan yaklaşımları barındıran bir eğitim” şeklinde tanımlamıştır.

Değerler eğitiminin ortaya çıkışını, Amerika'da 1920 yılında oldukça etkin olan karakter eğitimi çalışmalarına dayandırmak mümkündür (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Avrupa'da ise değerler eğitimi 20. yüzyıla kadar dini kurumların sorumluluğunda ahlaki eğitim adı altında yürütülmüş, daha sonrasında demokrasiye yönelim ile değerler eğitimi okullarda verilmeye başlanmıştır (Kaplan ve Peker, 2022). İlerleyen yıllarda değişen toplumsal yapı ile değerler eğitimine verilen önem gitgide artmış ve değerler eğitimine yönelik yapılan çalışmalar böylece hız kazanmıştır.

Değerler eğitiminin temeli diğer milletlerde olduğu gibi Türk tarihinde de ahlak eğitimine dayanmaktadır (Yıldırım ve Demirel, 2019). Değerler eğitiminin Türk tarihindeki süreci incelendiğinde değerlerin, Türk kültüründe ve dolayısıyla Türk tarihinde önemli bir yerinin olduğu görülecektir. Türk tarihinde değerler eğitiminin ne zamandan itibaren verilmeye başlandığı hakkında net bir bilgi yoktur. Çünkü çok eski zamanlardan beri sözlü edebiyat ürünlerinde değerlere sıkça yer verilmektedir (Kahramanoğlu, 2019). Orhun kitabelerinde aile birliğinin önemi, adalet, bağımsızlık, yardımlaşma, dürüstlük, saygı ve sevgi gibi pek çok değere yer verilerek değerlerin Türk tarihindeki ilk izleri oluşmuştur (Çelik, 2016).

Daha sonra birçok metinde de değerlere yer verilerek toplumun ahlaki açıdan gelişimine katkı sunma gayreti dikkat çekmektedir. İslami dönemde ise değerler eğitimi sürecini yürütme görevi medreselere yüklenmiştir. Sürece dâhil edilen medreselerin etkisiyle ahlaki gelişime katkı sunan metinler kaleme alınmıştır (Kaya, 2012). Bu süreçte Türklere değerler eğitiminin temelinde, din ve ahlak eğitimi yer almakta ve değerler programlardan bağımsız olarak yürütülmekteydi. 19. yüzyılda devam eden bu durum 20. yüzyılda değerlere öğretim programlarında yer verilmesiyle değişikliğe uğramıştır (Kılıç, 2023).

Değerler eğitimi, eski eğitim programlarında ahlak, karakter eğitimi isimleriyle kullanılmış, günümüzde değerler eğitimi ismi benimsenmiştir (Cevizci, 2010). Değerler eğitimine verilen önemin artmasıyla birlikte eğitim kurumları müfredatlarında örtük olarak değerlere yer verilmiştir ve günümüzde kök değerlere doğrudan ders programlarında yer verilmektedir.

Günümüzde toplum yapısında meydana gelen çözümler birçok olumsuz tutum ve davranışı beraberinde getirmiştir. Bu durumu çözmeye yönelik yürütülen çalışmalar ise son zamanlarda değerlerin ve değerler eğitiminin daha çok önemsenmesine sebep olmuştur. Değerler ve değerler eğitimine olan gereksinimdeki artış bu konuya verilen önemin her geçen gün artmasının asıl nedeni olarak görülmektedir (Hökelekli, 2010).

Öğrencide erken çocukluk döneminden itibaren başlayan değerler eğitimi süreci günümüzde teknolojinin gelişmesiyle sekteye uğramakta, öğrenci doğru ile yanlış ayırma sürecinde değerlerden kopmaktadır. Bu durum da değerler eğitimine verilen önemin artmasını gerekli kılan faktörlerden biri haline gelmiştir.

Değerlerin toplumsal yaşantıda gün geçtikçe önemini yitirmesi ve artık davranışlarımıza kaynaklık etmemesi durumu topluma ve bireye bu değerlerin aktarılması ve günlük yaşantıda da davranış haline getirilip yayılması için çeşitli yöntemlerle uygulamalar yapmayı gerekli kılmıştır (Aykaç, 2023).

Toplum hayatında yaşanan ahlaksal problemlerde, cinayet vakalarında, madde bağımlılığında ve intihar gelişimlerinde gözlemlenen artış değer eğitiminin ön plana çıkmasına kaynaklık etmiştir (Kurtdele Fidan ve Öner, 2018). Genç bireylerin; ahlaki sorunların artış gösterdiği, yozlaşmış yeni toplumsal yapılarda karşılaşmış oldukları sorunlarla baş edebilmesi için değer eğitimine daha çok önem verilmesi gerekmektedir (Can, 2008).

Değerler eğitiminin toplumun uyumuna ve bireyin içsel huzuruna hizmet ettiği göz ardı edilemeyecek kadar açıktır. Ancak değerlerin önem kazanmasının altında yatan bir diğer sebep ise evrensel bir ortak anlayış geliştirme gayretidir. UNESCO tarafından da kabul gören Yaşayan Değerler Eğitim Programı'na ait bir projede değerlerin çocuklara aktarılma sürecinde etkinlik temelli yaklaşımlar tercih edilmiştir. Bu projede de 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki değerlere benzer nitelikler taşıyan 12 evrensel değer ifade edilmiştir. Bu değerler; alçakgönüllülük, barış, birlik, dürüstlük, hoşgörü, mutluluk, özgürlük, sadelik, saygı, sevgi, sorumluluk ve işbirliği şeklinde başlıklandırılmıştır (Cihan, 2014; Bacanlı, 2017). 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bulunan kök değerlerin evrensel değer anlayışlarıyla da uyum içinde olduğu görülmektedir (Sunar, 2018).

Değerler eğitimine verilen önemin giderek artması; değerler eğitimi sürecinde takip edilecek yöntemlerin ve bireye öncelikli olarak kazandırılacak değerlerin belirlenmesini de gerekli kılmıştır (Kemiksiz, 2021). Ancak günümüzde değerler kavramının vurgulanması ve bu konuya verilen önemin giderek artmasına karşın değerler eğitimi konusunda ileri bir noktada olduğumuzu söylemek mümkün görünmemektedir (Tahiroğlu, Yıldırım ve Çetin, 2010).

Toplumsal hayatı değerler olmadan düşünmek mümkün değildir (Hökelekli 2021). Toplumu oluşturan bireylerin eğitim ile şekillendiği hususu göz önünde bulundurulduğunda, değerleri eğitim sürecine dâhil etmek kaçınılmazdır. Değerlerin,

bireyler tarafından doğru anlaşılıp özümsemesi için yaşamın ilk yıllarından itibaren ailede ve okulda değerler eğitimine yönelik etkinliklere yer vermek çok önemlidir.

Değerler eğitimi güzel bir kişiliğe sahip, milli ve evrensel değerleri edinmiş, sorumluluk sahibi bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir (Altan, 2011). Bireyin öncelikle kendisinden yola çıkarak ailesinin içinde yaşadığı toplumu tanınması ve anlamlandırması, böylece içinde bulunduğu topluma ayak uydurarak kendisi için doğruyu bulması da değerler eğitiminin temel amaçlarından biridir (Fitcher, 2009). Değerler eğitimi sürecinde bireyde var olan değerler geliştirilip desteklenir ve birey edinmiş olduğu değer üzerine düşünmeye, değeri özümsemeye, nihayetinde ise edindiği değeri uygulamaya güdülenir (Halstead ve Taylor, 2000).

Birey yaşantısına henüz değerler hakkında hiçbir bilgi ve tutum edinmemiş olarak başlar. Ancak herhangi bir kötü huy veya davranış kalıbı da edinmiş değildir. Güzel ve kötüye dair henüz herhangi bir değer yargısı geliştirmeden değerler eğitimine başlamak daha sağlıklı sonuçlar doğuracaktır (Yıldırım, 2022). Değerler genetik miras yoluyla aktarılmadığından değerleri edinme sürecinde bir eğitim yürütülmektedir. Bu eğitim ile değerlerin devamlılığı mümkün kılınmaktadır.

Kişiliğin okul öncesi dönemde şekillenmeye başladığı (Freud 1990), göz önünde bulundurulduğunda erken çocukluk döneminin değerler eğitimi açısından büyük önem taşıdığı görülmektedir. Çocuğun ailesinde görüp edindiği değerler, ileride gerek okul gerek okul dışı çevrede kuracağı ilişkilerin de niteliği hususunda kaynak oluşturmaktadır (Öztürk Samur ve Deniz, 2014).

Değerler eğitiminin erken yaşlarda verilmeye başlamasının gerekliliğini ortaya koyan bir diğer sebep ise bireylerin karakterinde ve değer anlayışlarında belli bir yaştan sonra değişiklik yapmanın zor olmasıdır (Gülden, 2014). Değerler eğitiminin yaşamın ilk yıllarından itibaren yürütülmesi hem bireysel hem toplumsal yaşamda daha mutlu bireylerin yetişmesini sağlayacaktır (Dirican ve Dağlıoğlu, 2014). Böylece yaşamın ileriki yıllarında değerler eğitimi ile ilgili karşımıza çıkabilecek aksaklıkların da önüne geçilecektir.

Harmin ve Simon (1975); değerler eğitiminde hiçbir şey yapmamak, değerleri aktarmak ve değerleri açıklamak olmak üzere üç yol izlendiğini ifade etmiştir. Çocuğun doğumdan itibaren bulunmuş olduğu çevrede genellikle değerlerin açıklanmadan, doğal

yaşam akışında hareket edildiği görülmektedir. Ancak değerler eğitimi sürecinde kazanılan bir değer değiştirilmesinin zor olduğu göz ardı edilmemeli, değerler eğitiminin planlı ve sistemli bir şekilde yürütülmesine dikkat edilmelidir (Dönmez ve Yazıcı, 2008).

Eğitimin amaçları göz önünde bulundurulduğunda öğrencileri zihinsel donanıma sahip hale getirmenin yanında toplumun menfaatine dönük olarak öğrenciye değer aktarımı sağlamakta büyük önem taşımaktadır (Calp ve Kaplan, 2021). Değerler, insanların doğuştan getirdiği ve davranışa dönüştürdüğü yetiler değildir. Yaşam içerisinde gözlem yoluyla edinilip öğrenilirler. Bireyler toplumda değerleri benimseyip yaşantı haline getirdikleri ölçüde değer görürler (Aslan, 2019). Değerler eğitimi sürecinde öğrencinin sahip olmuş olduğu demagojik özellikler, çevre ve sosyal konum gibi nitelikler önemli etkenler olarak görüldüğünden (Calp ve Kaplan, 2021), değerler eğitiminin bilinçli öğretmenler tarafından eğitim kurumlarında yürütülmesi elzemdir.

2.1.1. Eğitim Kurumlarında Değerler Eğitimi

Değerler toplumda kurulan iletişimin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmış olsa da değerlerin varlığını sürdürebilmesi için daha sistemli bir öğretime yani okula ihtiyaç duyulmaktadır (Durhat ve Ökten, 2020). Okulda daha etkin bir şekilde sunulan değerler eğitimiyle; ailede temeli atılmış olan, çocuğun bulunmuş olduğu çevrenin öğretileriyle sürdürülen süreç desteklenerek değerlerin özümsemesi sağlanır. Eğitim kurumları ve eğitimciler, bu süreci yürütürken bireyleri buldukları toplumun taşımış olduğu değerlere uygun bir şekilde yetiştirmeyi hedefler (Kemiksiz, 2021).

Çocuğun değerler konusundaki gelişimi diğer pek çok alanda olduğu gibi ilk olarak aile hayatında başlar. Çocuğun okul hayatına adım atması ile de daha planlı ve sistemli bir değerler eğitimi süreci devreye girer (Gençer ve Kahtalı, 2022). Eğitim kurumları aracılığıyla bireylerin, toplumsal kuralları öğrenmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu süreç okulların bilişsel amaçlarının yanında bazı duyuşsal amaçlar taşıdığı da bir göstergesidir. Bu duyuşsal hedeflerle bireylere saygılı olma, yardımsever olma, sorumluluk taşıma gibi birtakım değerler kazandırılmaya gayret edilmektedir (Kaplan ve Peker, 2022).

Duyuşsal eğitimin dolayısıyla değerler eğitiminin devamlılığı eğitim kurumlarının varlığıyla süreçtir (Leming, 2000). Eğitim kurumları değerler eğitimine; gerek eğitim

materyalleri gerekse eğitici sağlamakta, değerler eğitiminin yürütülmesinde aileden sonra önemli bir rol oynamaktadır.

Toplum hayatında dil aracılığıyla öğrenilen değerlerin özümseme ve sürdürülebilmesi için belli bir program dâhilinde yürütülen eğitime ihtiyaç duyulmaktadır (Durhat ve Ökten, 2020). Bu ihtiyacı karşılamak için eğitimin her kademesinde planlı bir şekilde değerler öğrenciye sunulmaya çalışılmaktadır. Okullar aracılığıyla öğrencide var olan değerler kalıcı hale getirilmeye çalışılırken öğrencide var olması beklenen yeni değerler de aktarılmaktadır.

Bireylerinin değerleri edinme sürecinde sosyal medyanın etkisi gitgide artmaktadır. Gelişigüzel bir şekilde gerçekleşen bu değer edinme sürecine karşın okullarda yürütülen etkin değerler eğitimi süreci daha da önem kazanmaktadır. Okullar değerler eğitimi sürecinde uygun değerleri kazandırma gayesi taşımanın yanında öğrencide oluşan yanlış öğrenmelerin de önüne geçmeye çalışmalıdır.

Eğitim kurumlarının hedefleri incelendiğinde, bu hedeflerin kök değerleri de içerdiği görülecektir (Pehlivan, Aydın ve İnalı, 2017). Bireylerin bazı durum ve olaylara karşılık geliştirecekleri tutum ve davranışlarının altında da edinmiş oldukları değerler yatmaktadır. Başka bir ifadeyle, bireyler olayları değerler penceresinden değerlendirmekte ve bu değerlendirmelerin ışığında tutum geliştirmektedir. Öğrencilerin değerleri fark etmeleri, değerleri edinip özümsemeleri ve davranışa çevirmelerinde ise eğitim kurumları ve öğretmenlere büyük görev düşmektedir (Cihan 2014).

Değerler eğitimini doğrudan bir bilgi alışverişine indirgemek doğru değildir. Eğitim ile bireyin kendisine ve çevresine daha faydalı biri olması beklenir. Bu beklenti ise kök değerlerin daha iyi bir şekilde edinilmesiyle karşılanacaktır (Sarıkaya ve Aydeniz, 2021).

Günümüzde kullanılan öğretim programlarında değerlere doğrudan yer verilmektedir. Bunun yanında değerler, eğitim ve öğretim sürecinde örtük bir şekilde sürekli öğrencilere kazandırılmaya çalışılarak ailede başlayan değerler eğitimi süreci devam ettirilmektedir. Örtük eğitimde değerler plansız bir şekilde eğitim akışına göre öğrenciye sunulmaktadır. Doğrudan sunulan değerler eğitiminde ise öğretmen birtakım yöntem ve tekniklerini işe koşarak planlı bir eğitim süreci yürütmektedir. Açık programda geliştirilen öğretim programları ve müfredat doğrultusunda öğrencide

değerlere dönük davranış kazandırma hedeflenirken, örtük programda okul yaşantısı içinde doğal bir şekilde ilerleyen değer aktarımı vardır.

Programda kök değerlere ilişkin hedeflere ulaşmada öğretmenlere de büyük görev düşmektedir. Okullarda değerler eğitimi sürecinin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için sürece yönelik planlar öğretmen tarafından yapılmalı ve plan doğrultusunda ilerleyen eğitimde bizzat rol oynamalıdır (Kılcan, 2020). Öğretmenlerin öğrencilerine model olması onlara değer aktarabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Lovat, 2005).

Değerler eğitimi sürecinde aile ve okul bireye kaynaklık etmektedir. Okula başlayan her çocuk daha önce aile içinde edindiği değerleri de beraberinde getirmekte ve okulda da bu değerler etrafında şekillenen bir süreçle karşılaşmayı beklemektedir. Aksi bir durumla karşılaşan çocuk çelişki yaşayabilmekte ve değerleri özümsemede sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bununla birlikte, eğitim kurumlarında öğrenciye aktarılmaya çalışan değerler aile ortamında karşılık bulmadığında öğrencinin değerleri içselleştirmesi zorlaşır ve öğrenci değerler eğitimi sürecinde çelişki yaşar (Gündüz ve Bağcı, 2019). Aile ve okul arasında ortak anlayışı geliştirilerek karşılaşılacak bu sorunların önüne geçilmelidir.

Yapılandırmacı eğitim anlayışıyla öğrencinin aktif olduğu bir değerler eğitimi süreci yönetildiğinde öğrenci bilişsel, duyuşsal ve fiziksel açıdan gelişim gösterecektir (Koç, 2016). Değerler eğitimi, doğrudan sunulacak bir bilgi olmadığından etkinlik temelli bir eğitim süreci takip edilmelidir (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016). Böylece öğrenci de sürece dâhil olarak kendi öğrenme sürecini yönetebilecek ve değerlerin özümsemesi çok daha kolay gerçekleşecektir. Değerlerin öğrenci tarafından anlaşılır ve sürdürülebilir olması için değerler eğitimi sürecinde düşünme becerilerinin de işe koşulduğu etkinlikler planlanmalıdır (Çelik ve Kahtalı, 2022).

Değerler eğitiminin önemi artık genel kanıyla kabul edilmiş ve araştırmalar daha çok değerler nasıl kazandırılmalı sorusuna cevap aramaya başlamıştır. Bu soruya net bir cevap vermek, bireylerin içinde buldukları toplumun, kültürün getirdiği farklılıkları inkâr etmek olacağından, farklı bireysel ve toplumsal yapılara dönük değerler eğitimi yaklaşımları ileri sürülmüştür. Bu yaklaşımlar (Lickona, 1992),

1. Değer telkini,
2. Değeri belirginleştirme,

3. Değer analizi,
4. Davranış değiştirme,
5. Ahlaki ikilem tartışmaları,
6. Adil topluluk okulları,
7. Örtük program,
8. Eylem öğrenme,
9. Gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımlarıdır.

Ülkeler öğretim programlarını geliştirirken kendi kültürel yapılarını göz önünde bulundurarak değerlerini aktarmak, toplumsal uyumu yakalamak, toplumun devamlılığını sağlamak ve milli kültürel yapıları korumak amacıyla bu yaklaşımlardan faydalanmışlardır.

Değerler eğitiminin başarıya ulaşması ve öğrencinin değerleri edinip bunları davranış haline getirmesi için öğretmenin eğitim sürecinde uygun yöntem ve teknikleri seçmesi ve dersinde uygulaması çok önemlidir. Değerler eğitiminde tercih edilebilecek yöntem ve teknikler şu şekilde sıralanabilir (Aykaç, 2023):

1. Düz anlatım yöntemi,
2. Soru-cevap yöntemi,
3. Edebi eser (literatür) yöntemi,
4. Servis öğrenme,
5. İşbirlikçi öğrenme,
6. Tartışma,
7. Beyin fırtınası,
8. Drama ve rol yapma,
9. Problem çözme yöntemi,
10. Gezi gözlem,
11. Altı şapka düşünme tekniği,

12. Konuşma halkaları.

Belirtilen yaklaşım ve yöntemlerle değerler eğitiminin etkin bir şekilde sunulduğu, kültürel birikimden ve değerlerden beslenmiş sözlü kültür birikiminin öğrencilere aktarıldığı Türkçe dersi; değerler eğitimi sürecinde önemli bir konumdadır (Karagöz, 2017). Bu dersi dilsel becerileri öğreten bir derse indirgemek doğru olmayacaktır (Kurudayıoğlu ve Şahin, 2020). Türkçe dersi; öğrenciye dört temel dil becerisini çocuğun yaşına ve gelişim özelliklerine uygun bir şekilde kazandırma hedefinin yanında, ona ahlaki ve sosyal değerleri benimsetme gayreti de taşımaktadır (Doğan ve Gülüşen, 2011).

2.1.2. Değerler Eğitiminde Türkçe Dersi ve Metinler

Türkçe dersinin; bireylerin iletişim becerisinde, toplumsal düzene uygun davranışlar göstermesinde, kültürel varlığın aktarılmasında, değerlerin birey tarafından edinilmesinde büyük bir yeri olduğu bilinmektedir. Bu sebeple öğrencilerin içinde buldukları toplumla uyum içinde olabilmeleri, diğer bireylerle sağlıklı bir iletişim sağlamaları, milli ve evrensel değerleri kazanmaları için etkin bir Türkçe dersi almaları büyük önem taşımaktadır (Susar Kırmızı, 2014).

Eğitim kurumlarında yararlanılan en önemli kaynaklardan biri ders kitaplarıdır. Yapılan araştırmalar, Türkçe dersinde kullanılan materyaller arasında öğretmenlerin %94,44 oranla Türkçe ders kitaplarını tercih ettiklerini göstermektedir (Özbay, 2003). Kolay ulaşılabilir ve uygulanabilir olması, ders programının hedeflerine ulaşmaya doğrudan hizmet etmesi, bilgiyi görseller aracılığıyla somutlaştırması ve etkinliklerle öğrenciyi süreçte aktif hale getirmesi ders kitaplarının en yaygın kullanılan materyal olmasının sebeplerindedir. Ders kitapları ulaşılabilirlik olarak toplumun her bireyine eşit fırsat sunduğundan birincil kaynak olma özelliğini gelişen teknolojiye ve teknolojinin sunduğu yeni ders materyallerine rağmen sürdürmektedir (Ersoy ve Şahin, 2012).

Eğitim sürecinde bireye istenen davranışların kazandırılmasında kullanılan önemli araçlardan biri olarak görülen ders kitapları, öğretim programının bir aynasıdır (Şakiroğlu, 2020). Öğretim programlarında yer alan amaçlara ulaşmada hem öğrenci hem de öğretmen açısından kolaylık teşkil eden ders kitapları davranış kazandırmada da

etkili bir materyaldir. Bu durum, değerler eğitimi s¼recinde ders kitaplarının ¼nemine işaret etmektedir.

T¼rkçe dersinin temelini oluşturan ve dersin y¼r¼t¼lmesine destek niteliği taşıyan metinler, T¼rkçe dersinde kullanılan en ¼nemi araçlardandır (Solak ve Derya, 2009). T¼rkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki etkinlikler aracılığıyla ¼ęrenciye temel dil becerileri kazandırılmaktadır (een ve ifti, 2007). Temel dil becerilerinin yanında duygusal gelişiminin bir basamağı olarak g¼r¼lebilecek değerler de ders kitaplarında yer alan metinler aracılığıyla ¼ęrenciye benimsetilebilmektedir.

T¼rkçe ders kitaplarında yer alan metinler ¼ęrencilere y¼nelik birtakım mesajlar içermekte ve bu mesajların da onların tutum ve davranışlarında değişikliklere yol aması beklenmektedir (Aktaş ve Ekinci, 2011). Çocuklar k¼k değerleri bu metinler aracılığıyla kazanır ve hem şahsi hayatlarında hem de toplum hayatında bu değerlerden faydalanırlar (Sinar ılgın, 2017).

¼ęrencilerin kitap okuma oranı d¼ř¼k bir toplumda yaşadığı g¼z ¼n¼nde bulundurulduğunda, ders kitaplarında yer alan eserlerin ve bu eserlerle aktarılması hedeflenen k¼lt¼rel değer ¼gelerinin de ¼nemi açıkça g¼r¼lmektedir (Kav ve Kav, 2023).

Bireyler yaşamın doğal akışında değerlere ilişkin pek çok tutum ve davranışla karşılaşmaktadır. Bu durum da onların değerleri edinmelerine b¼y¼k katkı sunmaktadır. Ancak ¼ęrencinin bir değeri kazanması o değeri sadece duyması, g¼rmesi ve nihayetinde bilmesiyle m¼mk¼n değildir. Birey tarafından ¼z¼msenerek davranış haline getirilen ve artık kişiliğinin de bir parçası haline gelen değer, tam anlamıyla kazanılmış sayılır. ¼ęrencinin içsel d¼nyasına dokunan, onda insani duygular uyandıran edebiyat eserleri bu sebeple değerler eğitiminde etkin araçlardandır (Kavcar, 1999).

T¼rk k¼lt¼r¼ değerler eğitimi s¼recinde ¼nemi bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Ders içi ve ders dışı faaliyetlerde T¼rk k¼lt¼r¼n¼n mirası olan eserlerden yararlanmak olumlu etkiler yaratacaktır (Kurtoğlu, 2019). S¼zl¼, yazılı edebiyat ¼r¼nleri; k¼lt¼r¼m¼z¼ ve değerlerimizi koruyucu, taşıyıcı bir işleve sahip olmasının yanında okura da bu değerleri kazandırmaya aracı olmaktadır (Yaman, Taflan ve olak, 2019). Bu metinler, k¼lt¼r aktarımında da ¼nemi bir k¼pr¼ g¼revi ¼stlenerek toplumun ortak değerlerinin çocuklar aracılığıyla s¼rd¼r¼lmesine katkı sunmaktadır.

Değerler eğitimi sürecinde edebi metinlerin bir ders materyali olarak tercih edilme sebeplerinden biri de öğrencinin metindeki durum veya olayda kendini bulabilmesi, ilgi ve ihtiyaçlarına karşılık bulabilmesidir. Kök değerlere metinlerde yer verilerek öğrencilerin değerleri özümsemeleri ve bu sayede kişiliklerinde olumlu değişimler meydana gelmesi sağlanabilmektedir (Ulun, 2022).

Çocuklar için yazılmış metin ile değerler eğitimi arasında doğrudan bir bağlantı kurmak mümkündür (Kıymaz ve Altay, 2021). Öğrencinin ilgisini çekecek, onun gelişim düzeyinin gerektirdiği birtakım ihtiyaçlara cevap verecek, bireysel ve toplumsal yaşamda uyumlu davranışlarını destekleyecek metinler ile daha etkin bir değerler eğitimi süreci yürütülebilecektir. Söz konusu metinler değerlerden beslenecek ve uygun nitelikler taşıyan bir metin ise değerlere, o değerlerin aktarılmasına katkı sunacaktır. Bu çift yönlü etkileşimin olumlu sonuçlar taşıması için seçilen metinlerin nitelikleri çok önemlidir.

Ders kitapları aracılığıyla sunulan metinler etkin bir değerler eğitimi süreci yürütmede önemli bir araç olarak görülmektedir. Çocuklar için yazılmış olan metinler işlenmiş olduğu konu ve aktarmayı hedeflediği mesajdan bağımsız olarak çocuğun güzel davranış geliştirmesine katkı sağlayacak değerleri barındırmalıdır (Arseven, 2005). Öğrencilere davranış seçenekleri sunan metinler verilmesi, değer kazandırma sürecinde doğrudan yol göstermeye göre çok daha etkin sonuçlar doğuracaktır (Cemiloğlu, 2020).

Ders kitaplarında bulunan metinlerin; iletinin doğrudan sunulduğu, değerlerin açıkça ifade edildiği eserler olarak düşünülmesi yanlış bir beklenti doğuracaktır. Çocuklara yönelik yazılan eserlerde ileti doğrudan olmamalı, metnin arka planında değerlere yer verilip çocuk okura sezdirilmeden sunulmalıdır. Bu şekilde sunulan değerler öğrenci tarafından kabul görüp içselleştirilecektir.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin taşıması gereken niteliklerin neler olduğu, söz konusu metinlerin kaliteli yazarların kaleminden çıkmış olmasının gerektiği, değerlerimize uygun özellikler taşımasının önemi; Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda vurgulanmıştır (MEB, 2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen bu nitelikler, ders kitaplarında bulunan metinlerin çerçevesini belirlerken öğrencilere ders dışında okuyacakları kitapları seçmeleri noktasında da rehberlik eder (Kaya ve Arıcı, 2022).

Değerlerin sadece doğrudan bir ders materyali ile edinilmesi çok güçtür. Değerler eğitimi sürecinde öğretici de özümsemiş ve davranış haline getirmiş olduğu değerlerle öğrenciye model olmalı ve eğitim sürecinde aktardıklarını böylece pekiştirmelidir (Er, 2021). Okullarda değerler eğitimi sürecinde metinlerin kullanılmasında ise soyut bir kavram olan değerler, somutlaştırılarak öğrenciye metin aracılığıyla sunulmaktadır. Değerlerin doğrudan veya dikteyle öğrencilere dayatılması olumlu sonuçlar doğurmaz. Ders kitaplarındaki metinler öğrenciyle değer arasında bir köprü vazifesi görecektir. Öğrenci dayatılmadan sunulan bu değeri edinirken ve davranış haline getirirken de daha istekli olacaktır.

Türkçe dersinde değerler eğitimi sürecinde; telkin etme, açıklama, analiz ve muhakeme gibi birtakım teknikler kullanılmaktadır (Karatay, 2011). Değeri telkin etme ve açıklama teknikleri daha geleneksel yöntemlerdir. Bu yöntemlerde öğrenci pasif konumdadır ve öğretici tarafından şekillendirilir. Öğrencinin daha aktif rol oynayıp eğitim sürecine dâhil olduğu teknikler ise değerler analizi ve ahlaki muhakemedir (Çiçek ve Asar, 2022). Metinlerde değerlere uygun bir şekilde yer verilerek bireylerin ahlaki davranışları kazanmasını sağlamayı hedefleyen teknik ahlaki muhakemedir. Ders kitaplarında bulunan metinler bu tekniğin en yaygın materyali olarak karşımıza çıkmaktadır. Edebiyat temelli karakter eğitimi olarak bilinen bu yaklaşım, kolay ulaşılabilir olması ve zengin içerik sunması nedeniyle tercih edilmektedir (Karatay vd., 2015).

2.2. TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA DEĞERLER

Değerler eğitimi tarihi süreçte incelendiğinde, değerler eğitimine verilen önemin giderek artmasına karşın başlangıçta eğitim programlarımızda bilinçli ve yeterli düzeyde bir değerler eğitimi anlayışının olmadığı görülmektedir (Tozlu, 2003). 2005-2006 yılında öğretim programlarında değerlere yer verilmesi ve 2018 yılında Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "Değerlerimiz" şeklinde bir ortak başlığa yer verilmesiyle bu seyir değişmiştir.

Cumhuriyet'ten bugüne geliştirilen Türkçe programları değerler eğitimi bağlamında incelendiğinde olumlu yönde bir değişim gerçekleştiği görülmektedir (Gereken ve Gülmez, 2019). 2003 öğretim programlarında evrensel ve kültürel değerlere örtük olarak yer verilmiştir (MEB, 2003). 2005 öğretim programlarında sosyal

bilgiler dersinin öğretim programında değerlere doğrudan yer verilirken Türkçe dersinin öğretim programında ayrı bir başlık şeklinde bulunmamaktadır (MEB, 2005).

2005 yılında yapılandırmacı eğitim anlayışının benimsenmesiyle değerler kavramının üzerinde daha çok durulmaya başlanmıştır. 2015 yılına kadar değerler sadece tema, kazanım ve etkinlikler aracılığıyla sezdirilirken bu yıldan itibaren kişisel ve sosyal değerler vurgusuyla değerler çeşitli kazanımlarla desteklenmiştir.

2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ayrı bir başlıkla değerlere yer verilmemiştir ancak temalardan biri olan "Biz ve Değerlerimiz" teması ile değerlerin önemine dikkat çekilmiştir. Ayrıca programın genel amaçlarındaki 12 ve 13. maddeler değerler eğitimine yönelik hedefleri içermektedir (MEB, 2015):

"Milli, manevi, ahlaki, tarihi, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak, milli duygu ve düşünceleri güçlendirmek."

"Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla milli ve evrensel değerleri tanımalarını sağlamaktır."

2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda milli, manevi değerlere ek olarak evrensel değerler vurgusu yapılmıştır. Hangi değerlere yer verileceği ve değerlerin nasıl aktarılacağıyla ilgili bilgilere programda yer verilmemiştir (MEB, 2015).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca 2017 yılında hazırlanan "Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımızın Üzerine" adlı belge ile Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan "Kök değerler" başlığı ve alt başlıklarının da bilgisi sunulmuştur (MEB, 2017). Söz konusu çalışma ile değerler artık daha açık bir şekilde eğitim sürecinde yer almaktadır. MEB tarafından geliştirilen bu yaklaşım ile müfredat yapısı değerler temeli üzerine inşa edilmiştir (Şakiroğlu, 2022). Kök değer ifadesi, söz konusu basın açıklaması ile ilk kez kullanılmıştır. Öğrencilere aktarılması amaçlanan kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik kök değerleridir.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda değerler; farklı bir öğrenme alanı olarak belirtilmemiş, tema halinde sunulmuştur. "Erdemler, milli kültürümüz, milli mücadele ve Atatürk" temaları bütün sınıf düzeylerinde zorunlu tutulmuştur. Milli ve

evrensel değerlere bu temalarda öncekine göre daha yoğun bir Şekilde yer verilmiştir (MEB, 2017).

2017 Türkçe Dersi ğretim Programı'nda değerlerin kazandırılmasına takip edilecek yol Şu Şekilde ifade edilmiştir:

1. Değerler eğitimi müfredatın ayrılamaz bir parçası olarak görülmeli ve öğretmenlerce ayrı bir başlıkla değerlendirilmeden eğitime dâhil edilmelidir.

2. Değerlerin eğitim ortamında ve sosyal yaşantıda uygulayabilmeleri için öğrencilere gerekli Şartlar sağlanmalıdır.

3. Değerler eğitimi sırasında değerler kazanımlarla ilişkilendirilerek düşünme becerilerinin de işe koşulduğu yöntem ve tekniklere baŐvurulmalıdır.

4. Öğrenci tarafından değerlerin benimsenmesi için kendini güvende hissettiği sınıf ortamı sunulmalıdır.

5. Değerler eğitim sürecine aile birliği de dâhil edilmelidir (MEB, 2017).

Türkçe Dersi ğretim Programı'nda (MEB, 2018), değer başlığı altında toplumun geleceği değerleri edinmiş insanlara bağlanmış ve eğitimin asıl amacının değerleri benimsetmek olması gerektiği bilgisine yer verilmiştir. "Eğitim sistemi değerler kazandırma amacı çerçevesindeki iŐlevini ğretim programlarını da kapsayan eğitim programı ile yerine getirir." ifadelerine de programda yer verilmiştir (MEB, 2018).

2018 Türkçe Dersi ğretim Programı'nda değerler ayrı bir öğrenme alanı olarak değerlendirilmemiş programın her alanına dâhil edilerek öğrencilere aktarılması hedeflenen bilgi, beceri ve davranışlarının temeline oturtulmuştur. Öğretim programlarının amaçlarında değerler vurgulanırken tema ve konu örnekleri önceki programa paralel ilerlemiŐtir (MEB, 2018).

2019 Türkçe Dersi ğretim Programı'nda değerlerle ilgili zorunlu tema ve içerikler 2018 Türkçe Dersi ğretim Programı'yla aynı özellikleri taşımaktadır. Programda değerler net bir Şekilde isimlendirilmiŐtir. Bu durum değerlerin daha sistemli ve etkin bir Şekilde öğrenciye aktarılmasına katkı sağlamıştır. Eğitimcilere ğretim sürecine değerleri dâhil etme konusunda önemli ipuçları vermiş, değerlerle ilgili somut bir ereve oluŐturma imkânı sunmuŐtur (MEB, 2019).

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda metinler seçilirken göz önünde bulundurulması gereken bazı hususlar değerler ile ilgilidir (MEB, 2019):

Madde 1. Ders kitaplarını alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden edebi ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır.

Madde 7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebi ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndan sonra 19 Kasım 2022'de MEB tarafından öğretmenler için 120 etkinlik bulunan milli ve evrensel değerlere ulaştırmayı hedefleyen “Değerler Eğitimi Etkinlik Kitabı” yayımlanması da değerler eğitimi sürecine katkı sunan bir diğer gelişmedir (MEB, 2022).

Daha önceki programlarda olduğu gibi 2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da değerlere yer verilmiştir. 2024 programında yer alan değerler ile 2019 programında yer alan değerler sınıflandırma yönünden farklılık göstermektedir. 2019 programında bulunan değerlerden öz denetim kök değeri dışında diğer 9 kök değere 2024 programında da yer verilmiştir. 2024 programında önceki kök değerlere 11 yeni değer eklenerek 20 ana değer ve bu ana değerlere ait alt başlıklar bulunmaktadır.

2024 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na eklenen yeni değerler şunlardır: Aile bütünlüğü, özgürlük, çalışkanlık, duyarlılık, estetik, mahremiyet, merhamet, mütevazılık, sağlıklı yaşam, tasarruf, temizlik.

2.3. KÖK DEĞERLER

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda üzerinde durulan on kök değer bulunmasına karşın bireyin toplumsal yaşantısında edinmesi beklenen birçok değer bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenen bu on kök değer ise herkesin içselleştirip davranış haline getirmesi beklenen değerlerdir (Çelikten, 2019). Programda kök değerler bazı tutum ve davranışlarla ilişkilendirilip bu değerlerin öğrenciye kazandırılması hedeflenmiştir. Sıralanan 10 kök değer şunlardır:

2.3.1. Adalet Kök Değeri

Adalet, Türkçe Sözlükte “Hak, hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2024). Kişinin düşünce ve davranışlarında ortayı

bulması, bu düşünce ve davranışlarının altında herhangi bir kişisel çıkarın yatmaması adaleti şekillendiren iki önemli husustur (Turan, 2020).

Bireye sahip olduğu düşünce ve geliştirmiş olduğu tutum karşılığında layık olduğundan daha fazlasının veya daha azının verilmesi adalete ters düşmektedir. Hak ettiğiinden daha çoğunu elde etmesi durumunda diğer insanlara, diğer insanlara daha az verilmesi durumunda ise kendisine haksızlık yapılmış olur (Ensarioğlu, 2008).

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda adalet kök değerini taşıyan bireylerin şu tutum ve davranışları gösterebileceğini ifade edilmiştir: “adil olma, eşit davranma, paylaşma...” (MEB, 2017).

2.3.2. Dostluk Kök Değeri

Bireyin hayatının her aşamasında karşı karşıya kaldığı diğer insanlarla kurmuş olduğu iletişim, iş birliği ve etkileşimin bir ürünü olarak dostluk değeri karşımıza çıkmaktadır (Aytaç ve Tan, 2019). Dostluk, kişinin toplumsal yaşamda bilinçli olarak tercih ettiği bir ilişkidir. Temelini sevginin oluşturduğu bu değerde birey, karşılık beklemeden iyi niyet çerçevesinde karşısındaki insana yaklaşır.

Mevlana dostluk kavramını, diğer birçok İslam düşünürü gibi Allah'a duyulan sevgiyle ilişkilendirerek Allah'a uzanan yolda diğer insanlarla dostluk bağı kurulmasının gerekliliği üzerinde durmuş ve böylece daha mutlu bir toplumun oluşabileceğini ifade etmiştir (Mevlana, çev. 2015).

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda dostluk kök değerini taşıyan bireylerin şu tutum ve davranışları gösterebileceği ifade edilmiştir: “diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...” (MEB, 2017).

2.3.3. Dürüstlük Kök Değeri

Kişilik, insanın doğuştan getirmiş olduğu özelliklerle edinmiş olduğu değerlerin bütünleşmesiyle meydana gelir. Bu bütünleşmenin duygu, düşünce ve davranışlardaki yansımalarından biri de dürüstlüktür (Emre, 2020). Sokrates'e göre bireyin düşünce ve tutumlarında doğruyu tercih edip dürüst olabilmesi için doğru ile yanlış ayrırabilme bilgi ve yetisine sahip olması gerekir (Saral ve Çolak, 2020). Kişi dürüstlük değerini özümseyip davranışlarına bu değer ışığında yön vermezse yanlış tercihlere yönelmesi kaçınılmaz olacaktır (Çapan, 2011).

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda dürüstlük kök değerini taşıyan bireylerin şu tutum ve davranışları gösterebileceği ifade edilmiştir: “açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...” (MEB, 2017).

2.3.4. Öz Denetim Kök Değeri

Bireyin; kendi ihtiyaç ve isteklerini fark edip kontrolüne alması, kötü davranışlarının önüne geçerken iyi davranışlar planlaması, içsel denetimle toplum yapısına uygun tutum ve davranışlar geliştirmesi öz denetim kavramıyla tanımlanmaktadır (Cin ve Tanrıseven, 2020). Bir kişinin öz denetim değerini taşıyabilmesi için bilinçli hareket etmesi ve bu bilinçli hareketlerini yönlendirmede özgür olması gereklidir.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda öz denetim kök değerini taşıyan bireylerin şu tutum ve davranışları gösterebileceği ifade edilmiştir: “davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...” (MEB, 2017).

2.3.5. Sabır Kök Değeri

Sabır kişinin karşılaşmış olduğu zor durumlar karşısında beklemeyi bilmesi, sorunun çözüme ulaşması için gayret gösterip çalışması olarak tanımlanmaktadır (Önal, 2008). Sabır değerinin hem bireysel hem de evrensel bir yapı taşıdığını söylemek mümkündür. Evrensel yönünü her insanın taşıması gereken bir değer olması; bireysel yönünü ise zor durumlar karşısında her bireyin tepkisinin farklı olması durumu oluşturur (Kılıç, 2023).

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda sabır kök değerini taşıyan bireylerin şu tutum ve davranışları gösterebileceği ifade edilmiştir: “azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...” (MEB, 2017).

2.3.6. Saygı Kök Değeri

İnsanları olduğu gibi kabul etmek ve taşıdığı bireysel özellikleri anlamlandırıp kavramak saygı kavramını karşılamaktadır (Fromm, 2003). Bireylerin toplumsal yaşamdaki yerini koruması ve diğer bireylerle uyum içinde yaşayabilmesi için saygı değerini taşıması ve davranışlarına bu değerle yön vermesi elzemdir.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda saygı kök değerini taşıyan bireylerin şu tutum ve davranışları gösterebileceği ifade edilmiştir: “alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...” (MEB, 2017).

2.3.7. Sevgi Kök Değeri

Sevgi, Türkçe Sözlük (2024)'te “İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten içsel duygu” olarak tanımlanmıştır. Sevgi kök değeri diğer tüm değerlerin de temelini oluşturmaktadır. İçinde sevgi taşımayan bir bireyin dostluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine sahip olması da mümkün değildir. Kişi kendinden başlayarak içinde bulunmuş olduğu çevreyi, toplumu sevmeli ve davranışlarına bu sevginin ışığında yön vermelidir.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda sevgi kök değerini taşıyan bireylerin şu tutum ve davranışları gösterebileceği ifade edilmiştir: “aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...” (MEB, 2017).

2.3.8. Sorumluluk Kök Değeri

Sorumluluk; kişinin doğumundan itibaren yaşına, gelişim dönemine ve cinsiyetine uygun olarak kendisinden beklenen görevleri içsel denetimle yerine getirmesidir (Yavuzer, 2000). İnsanın kendine ve topluma karşı taşımış olduğu birtakım sorumlulukları bulunmaktadır. Birey öncelikle kendi davranışlarının sonuçlarını üstlenmeli ve sonrasında da diğer bireylere, topluma karşı taşımış olduğu görevleri yerine getirmelidir.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda sorumluluk kök değerini taşıyan bireylerin şu tutum ve davranışları gösterebileceği ifade edilmiştir: “kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...” (MEB, 2017).

2.3.9. Vatanseverlik Kök Değeri

Vatanseverlik, bireyin yaşamış olduğu toprağa, kendisiyle aynı toprağı paylaşan insanlara karşı görevlerinin bilincinde olma ve bu görevleri yerine getirme ideali olarak tanımlanabilir (Kılıç, 2023). Vatanseverlik kök değeri sevgi, saygı, sorumluluk gibi değerleri de bünyesinde taşımaktadır.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda vatanseverlik kök değerini taşıyan bireylerin şu tutum ve davranışları gösterebileceği ifade edilmiştir: “çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...” (MEB, 2017).

2.3.10. Yardımseverlik Kök Değeri

Aktepe (2010) yardımseverliği; insanların birbiriyle olan iletişimini ve etkileşimini oluşturan, kurmuş oldukları bağı güçlendiren bir değer olarak tanımlanmakta ve yedi boyutta sınıflandırmaktadır. Bu boyutlar; iş birliği, fedakârlık, paylaşmak, merhamet, gönüllülük, sosyal sorumluluk ve cömertliktir.

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yardımseverlik kök değerini taşıyan bireylerin şu tutum ve davranışları gösterebileceği ifade edilmiştir: “cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...” (MEB, 2017).

2.4. KKTC TEMEL EĞİTİM TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

KKTC Temel Eğitim Türkçe Dersi Öğretim Programı, KKTC'deki ilköğretim okullarında 2018-2019 yıllarından itibaren eğitim sürecinde kullanılmak üzere hazırlanmıştır.

Eklektik bir yaklaşım ile hazırlanan KKTC Temel Eğitim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın yapısını; öğrenme alanları, temel beceriler ve ara disiplinler oluşturmaktadır. Geliştirilen program ile ilgili öğrencinin; öğrenme alanlarında birtakım öğrenme çıktılarına ulaşması, bazı becerileri edinmesi ve günümüz dünyasına uygun kişisel özellikleri taşıması beklenmektedir.

Programın genel yaklaşımında değerlerin, öğrenciler aracılığıyla yeni nesillere aktarılması gerektiği vurgulanmıştır. KKTC vatandaşlarının taşımış olduğu kültürel özellikler ve yaşam biçiminin toplumsal ilişkilere yön verdiği, toplumu ayakta tuttuğu programın genel yaklaşımında vurgulanmıştır.

Programda değerlerle ilgili doğrudan bir başlık bulunmamasına karşın değerler programın ara disiplinler ve programın amacı başlıklarında vurgulanmıştır. Programda yer alan ara disiplinler, ülkenin taşımış olduğu ortak değerler ışığında oluşturulmuş ve böylece program ile birtakım becerilerin yanında toplumsal değerlerin kazanılmasının önemi de vurgulanmıştır.

“Türkçeyi doğru ve etkili kullanan; ulusal ve evrensel değerler bağlamında diğer dillere, ağız özelliklerine saygı duyan ve genel olarak dil bilinci, sevgisi ve kullanım duyarlığı olan öğrenciler yetiştirmek” ifadeleriyle programın amacında değerlere yer verilmiştir (KKTC Temel Eğitim Türkçe Dersi Programı, 2018).

2.5. İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Gül (2017), “Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin (5. Sınıf) Değerler Eğitimi Yaklaşımıyla İncelenmesi” adlı çalışmasında Türkçe ders kitabındaki metinleri değerlere yer verme durumuna göre incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre değerler temalara dengeli bir şekilde dağılmamıştır. Temalarda bazı değerlere yer verilirken bazılarına yer verilmemiştir.

İnnalı, Pehlivan ve Aydın (2017), “KKTC’de Okutulan Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Üzerinden İncelenmesi” adlı çalışmasında ilkokul 1-5. sınıflarda okutulan Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri değerlere yer verme durumuna göre incelemiştir. Araştırmada değer en fazla evrenselcilik değerinin yer aldığı saptanmıştır.

Deniz ve Karagöl (2018), “Değerler Eğitimi Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitapları” adlı çalışmasında ortaokul Türkçe ders kitaplarını değerler eğitimi açısından incelemiştir. Çalışmaya konu olan ders kitaplarında değerlerin dengeli bir şekilde dağılmadığı görülmüştür. Değerlere yer verme durumunun sınıf seviyelerine göre de farklılık taşıdığı görülmektedir.

Türkben (2019), “Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasında Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri ilettiği değerler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre ders kitaplarında yer alan metinlerin değerleri aktarmada yeterli olmadığı görülmüştür. Ders kitaplarındaki metinlerde en fazla sevgi ve saygı kök değerine yer verildiği; en az ise tasarruf, eşitlik, adalet değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Baki (2019), “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi” çalışmasında Türkçe ders kitaplarında en fazla yer alan değeri belirlemiştir. Bu değerler; sevgi, estetik, nezaket ve çalışkanlık değerleridir. En az yer verilen değerler ise alçakgönüllülük, barış, sadelik ve hoşgörü değerleridir. İncelenen kitaplarda değerlerin metinlerde nicel olarak yeterli düzeyde yer bulduğu ancak değerlere yer verilirken sistematik yaklaşmadığı belirtilmiştir.

Şakiroğlu (2020), “6. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Değer Aktarımı Bağlamında İncelenmesi” isimli çalışmasında 6. sınıf Türkçe ders kitabının kök değerlere yer verme durumunu incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın bulgularına göre araştırma nesnesi olan kitapta kök değerlere yönelik 163 örnek bulunduğu saptanmıştır. Araştırma ile en sık kullanılan kök değerlerin vatanseverlik ve sevgi kök değerleri en az kullanılan değerlerin ise adalet ve dürüstlük kök değerleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Durhat ve kten’in (2020); kök değerler ile ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan “Erdemler” temasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçladıkları çalışmalarında, ders kitaplarının ilgili temasında kök değerlerin dağılımında bir denge olmadığu sonucuna ulaşılmıştır. Temada en çok yer verilen kök değerlerin yardımseverlik ve sevgi kök değerleri olduğu belirtilirken vatanseverlik ve öz denetim kök değerlerine hiç yer verilmemiştir.

Meydan (2021), “Ortaokul (5, 6, 7, 8) Türkçe Ders Kitaplarındaki Edebi Metinlerin Değerler Eğitimi Açısından Yeterliliği zerine Bir İnceleme” adlı çalışmasında ders kitaplarındaki edebi metinleri değerlere yer verme durumuna göre incelemiştir. Çalışma ile sınıf düzeyinin artması ile değerlerde çeşitliliğin artmadığu sonucuna ulaşılmıştır.

Coşkun ve Derse’nin (2021), “Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve ğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinler incelenmiştir. Değerlere en çok hikâye edici metinlerde en az ise Şiirlerde yer verildiğu söz konusu çalışmayla saptanmıştır.

Kemiksiz (2021), “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Erdemler Temasında Yer Alan Metinlerde Kök Değerler” adlı çalışmasında kök değerlere metinlerde 578 kez yer verildiğu sonucuna ulaşmıştır. Erdemler temasında en çok yer verilen kök değerlerin yardımseverlik ve sevgi kök değerleri olduğu, en az yer verilen değerlerin ise dürüstlük ve adalet olduğu belirtilmiştir.

Taçyıldız (2021), “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerle Ortaokul ğrencilerinin Yazılarında Kullandıkları Değerler zerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme” adlı çalışmasında ders kitaplarındaki metinlerde yer alan değerleri sıklık açısından değerlendirmiştir. Çalışma ile ders kitaplarındaki metinlerde

yer alan değerler ile öğrencilerin yazmış oldukları metinlerde geçen değerlerin uyum içinde olduğu saptanmıştır.

Tarakçı ve Kalenderoğlu'nun (2022) "Kök Değerler Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküleyici Metinler" adlı çalışmasında 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinler ve etkinlikler kök değerler bağlamında incelenmiştir. Çalışma ile kök değerlerin metinlere ve etkinliklere dengeli bir şekilde dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf seviyesi arttıkça söz konusu metinlerde yer verilen kök değerlerin sayısının azaldığı saptanmıştır.

Dilekçi (2022), "Türkçe Ders Kitaplarındaki Tiyatro Metinlerinin Değerler Aktarımı Bakımından İncelenmesi" adlı çalışmasında farklı yayınevlerine ait Türkçe ders kitaplarını incelemiştir. 5. sınıf Türkçe ders kitabında 4, 6. sınıf Türkçe ders kitabında 4 ve 7. sınıf Türkçe ders kitabında 5 farklı kök değere yer verildiği belirtilmiştir. Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinlerinde kök değerlere yeteri kadar yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım'ın (2022), "6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Kök Değerler Açısından İncelenmesi Ve Öğretmen Görüşlerinin Alınması" adlı çalışmasında 6. sınıf düzeyinde kullanılan iki kitabın kök değerlere yer verme durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bulgularından hareketle; kitaplarda değerlere dengeli bir şekilde yer verilmediği ve öğretmenlerin de metinlerde yer alan kök değerleri yeterli bulmadığı saptanmıştır.

Sarıkaya ve Yavuz'un (2023), "Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasında 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan kök değerler incelenmiştir. Ders kitabında bütün kök değerlere yer verildiği ancak kök değerlere yer verilirken denge faktörünün göz ardı edildiği görülmüştür. En az yer verilen değerlerin "adalet", "dürüstlük", ve "sabır" değerleri olduğu tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemine uygun olarak araştırmanın yöntemi, çalışma dokümanı, verilerin toplanması, verilerin analizi, geçerlilik ve güvenilirlik alt başlıkları ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada; amaca yönelik olarak nitel veri toplama tekniklerinin (görüşme, gözlem, doküman analizi) tercih edildiği, gelişen olayların ve durumların bütüncül ve gerçekçi bakış açısıyla değerlendirmesine dönük bir sürecin takip edildiği nitel yöntem tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel araştırmalar verilerin daha derin bir şekilde incelenmesi ve yorumlanması, yorumlama sebebiyle kişiselliğin ön planda olması açısından nicel araştırmalardan ayrılmaktadır (Karataş, 2015; Baltacı, 2019). Yapılan çalışmada, araştırma nesnesinin derinlemesine incelenmesi ve yorumlanması amaçlandığından nitel yöntem kullanılmıştır.

3.2. ÇALIŞMA DOKÜMANI

Bu araştırmanın dokümanlarını KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından 2018 yılında yayımlanan “Türkçe 6. Sınıf 1. Kitap”, “Türkçe 6. Sınıf 2. Kitap”, “Türkçe 7. Sınıf 1. Kitap”, “Türkçe 7. Sınıf 2. Kitap”, “Türkçe 8. Sınıf 1. Kitap” ve “Türkçe 8. Sınıf 2. Kitap” oluşturmaktadır. Çalışmada belirtilen kitaplardaki okuma metinleri değerlendirilmiştir. Kitapların her birinde 3 tema ve her temada 5 okuma metni yer almaktadır. Çalışmada incelenen ders kitaplarına ilişkin bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3.1. Çalışmada İncelenen Ders Kitapları ve Ders Kitaplarında Yer Alan Metin Sayısı

Adı	Yayınevi	Yazarlar	Tema Sayısı	Metin Sayısı
Türkçe 6. Sınıf 1. Kitap	KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı	Fatma Ö. VURANA Özge Eliz AKSAYGIN Ayşe ATASAYAN ULUÖZ Mustafa KELEŞ İrem ÖZAKINCI	3	15

Tablo 3.1. Çalışmada İncelenen Ders Kitapları ve Ders Kitaplarında Yer Alan Metin Sayısı (Devamı)

Türkçe 6. Sınıf 2. Kitap	KKTC Eğitim Kültür Bakanlığı	Milli ve	Fatma Ö. VURANA Özge Eliz AKSAYGIN Ayşe ATASAYAN ULUÖZ Mustafa KELEŞ İrem ÖZAKINCI	3	15
Türkçe 7. Sınıf 1. Kitap	KKTC Eğitim Kültür Bakanlığı	Milli ve	Fatma Ö. VURANA Özge Eliz AKSAYGIN Ayşe ATASAYAN ULUÖZ Mustafa KELEŞ İrem ÖZAKINCI	3	15
Türkçe 7. Sınıf 2. Kitap	KKTC Eğitim Kültür Bakanlığı	Milli ve	Fatma Ö. VURANA Özge Eliz AKSAYGIN Ayşe ATASAYAN ULUÖZ Mustafa KELEŞ İrem ÖZAKINCI	3	15
Türkçe 8. Sınıf 1. Kitap	KKTC Eğitim Kültür Bakanlığı	Milli ve	Fatma Ö. VURANA Özge Eliz AKSAYGIN Ayşe ATASAYAN ULUÖZ Mustafa KELEŞ İrem ÖZAKINCI	3	15
Türkçe 8. Sınıf 2. Kitap	KKTC Eğitim Kültür Bakanlığı	Milli ve	Fatma Ö. VURANA Özge Eliz AKSAYGIN Ayşe ATASAYAN ULUÖZ Mustafa KELEŞ İrem ÖZAKINCI	3	15

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmadaki veriler, KKTC ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan değerlerin incelenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesiyle toplanmıştır.

Doküman incelemesinde araştırmaya konu edilen olgulara ilişkin yazılı materyaller derinlemesine analiz edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bowen'a (2009) göre doküman incelemesi, "hem basılı hem de elektronik materyalleri incelemek ya da değerlendirmek için sistematik bir işlemdir." Doküman incelemesinde öncelikle araştırmanın hedefine uygun olarak kaynaklar toplanır, söz konusu kaynaklar dikkatle okunur, önemli olan bilgiler not edilir ve bu notlardan hareketle kaynağa ilişkin yorumlar yapılır (Çepni, 2012).

Araştırmada 2017 yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan "Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine..." isimli basın açıklamasında ifade edilen kök değerlerin (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır,

saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) KKTC ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alma durumu incelenmiştir. Ders kitabındaki metinler araştırmacı ve bir Türkçe öğretmeni tarafından okunup metinlerde doğrudan veya dolaylı olarak yer alan kök değerler belirlenmiştir. İnceleme sürecinde değerler, 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerlere ilişkin tutum ve davranışlar göz önünde bulundurularak tespit edilmiştir (MEB, 2017).

Tablo 3.2. Kök Değerler ve Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar

Değerler	Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar
Adalet	Adil Olma, Eşit Davranma, Paylaşma...
Dostluk	Diğerkâmlık, Güven Duyma, Anlayışlı Olma, Dayanışma, Sadık Olma, Vefalı Olma, Yardımlaşma...
Dürüstlük	Açık ve Anlaşılır Olma, Doğru Sözlü Olma, Güvenilir Olma, Sözünde Durma...
Öz Denetim	Davranışlarını Kontrol Etme, Davranışlarının Sorumluluğunu Üstlenme, Öz Güven Sahibi Olma, Gerektiğinde Özür Dileme...
Sabır	Azimli Olma, Tahammül Etme, Beklemeyi Bilme...
Saygı	Alçakgönüllü Olma, Başkalarına Kendine Davranılmasını İsteddiği Şekilde Davranma, Diğer İnsanların Kişiliklerine Değer Verme, Muhatabının Konumunu, Özelliklerini ve Durumunu Gözetme...
Sevgi	Aile Birliğine Önem Verme, Fedakârlık Yapma, Güven Duyma, Merhametli Olma, Vefalı Olma...
Sorumluluk	Kendine, Çevresine, Vatanına, Ailesine Karşı Sorumlu Olma; Sözünde Durma, Tutarlı ve Güvenilir Olma, Davranışlarının Sonuçlarını Üstlenme...
Vatanseverlik	Çalışkan Olma, Dayanışma, Kurallara ve Kanunlara Uyma, Sadık Olma, Tarihsel ve Doğal Mirasa Duyarlı Olma, Toplumu Önemseme...
Yardımseverlik	Cömert Olma, İş Birliği Yapma, Merhametli Olma, Misafirperver Olma, Paylaşma...

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışma dokümanında yer alan kök değerlerin analiz edilmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Nitel veri analiz tekniklerinden biri olan betimsel analizde araştırmacının verileri, araştırmacının amaçlarına uygun olarak belirlenmiş başlıklara

kaydedilir veriler araştırmacı tarafından yorumlanır. Bulguların dzenli ve yorumlanmış Şekilde okuyucuya sunulması amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Betimsel analiz, araştırmacıya çalıŐmış olduğu olgu veya olaya ilişkin zet bilgi elde etme imkânı sunduğundan sıklıkla tercih edilen bir yöntemdir (Büyüköztürk, akmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008).

Çalışmada KKTC ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler kök değerler açısından incelenmiş ve kök değerlere ilişkin veriler tablolara işlenerek sunulmuştur. Tablolarda yer alan veriler ilgili tablonun altında analiz edilmiştir. Metinlerde yer alan kök değerlere ilişkin örnekler alıntılanıp sayfa numaralarıyla birlikte sunulmuştur.

3.5. GEÇERLİK VE GÜVENİLİRLİK

Bir araştırmanın geçerliliği ve güvenirliği araştırmacı tarafından ayrıntılı bir Şekilde incelenmeli ve sağlanmalıdır. Nitel ve nicel araŐtırmalarda bu iki kavramın ele alınmasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Nicel araŐtırmalarda geçerlik ve güvenilirlik kavramları yaygın olarak sayısal verilerle ifade edilmektedir. Nitel araŐtırmalarda ise nicel veriler kullanılmadığından süreç daha zordur (Baltacı, 2019).

Nitel bir araştırmanın güvenirliliği arttırmak amacıyla araştırmanın aŐamalarında yapılan her uygulama açık ve sistematik bir Şekilde ifade edilmelidir (Demirkasımoğlu, 2021). Veriler sunulurken yalınlık ve tutarlılık durumu sağlanmalı, veriler başka araştırmacı tarafından da okunup teyit edilmelidir (Cansız Aktaş, 2014).

Bu araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması için çalışma sürecinde uzman görüŐlerinden faydalanılmıŐtır. Verilere, dıŐarıdan bir müdahale olmadan zgn Őekillerinde yer verilmiştir. Araştırmacı ve bir Türkçe ğretmeni tarafından çalışma dokümanlarından bir kitaptaki metinler incelenip kök değerler kodlanmıŐtır. Miles ve Huberman (2019) formülü uygulanmıŐ ve kodlamalar arasında %87 oranında uyum olduğu belirlenmiş ve kodlama işlemi sürdürülmüŐtür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. KKTC 6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI 1'DEKİ KÖK DEĞERLERİN DAĞILIMI

Bu bölümde KKTC 6.sınıf Türkçe ders kitabı 1'de yer alan metinlerde bulunan kök değerlerin dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 4.1. KKTC 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 1. Temadaki (Ben ve Çevrem) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik	Toplam
	Temadaki metinler											
1.Tema Ben ve Çevrem	1. Zengin Adam	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	2
	2. Bebeklerin Ulusu Yok	1	-	-	-	-	-	2	2	-	-	5
	3. İçimizdeki Güzellikler	-	-	-	5	-	2	1	1	-	-	9
	4. Sokak	1	-	-	-	-	4	1	1	1	4	12
	Toplam	2	-	-	5	-	7	5	4	1	4	28

Tablo 4.1. incelendiğinde; KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabının birinci temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 2, ikinci metinde 5, üçüncü metinde 9, dördüncü metinde ise 12 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 28 örnek yer almaktadır. Bu bulgulardan hareketle 1. temada kök değer içeren örneklerin en çok “Sokak” metninde, en az ise “Zengin Adam” metninde bulunduğu saptanmıştır.

1. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Zengin Adam” metninde 2, “Bebeklerin Ulusu Yok” metninde 3, “İçimizdeki Güzellikler” metninde 4, “Sokak” metninde ise 6 farklı kök değerinin bulunduğu belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin “Sokak” , en az olduğu metin ise “Zengin Adam” metnidir.

1. temada kök değer içeren 28 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; adalet kök değerine 2, öz denetim kök değerine 5, saygı kök değerine 7, sevgi kök değerine 5, sorumluluk kök değerine 4, vatanseverlik kök değerine 1 ve yardımseverlik kök değerine 4 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer

verilen kök değer saygı kök değeridir. Dostluk, dürüstlük ve sabır kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabının ilk teması olan “Ben ve Çevrem” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.1. incelendiğinde; 1. temanın 1. metni olan “Zengin Adam” adlı metinde saygı kök değerinden 1, sevgi kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Bizim balkonumuzda plastikten yüzme havuzu var, onların ormanlar arasında akan çağlayanları. Benim bir köpeğim var, onların dört köpeği. Bizim evimizde yanıp sönen ışıklı lambalarımız var, onların sabahlara kadar parlayan yıldızları. Bizim hiç solmayan birkaç plastik çiçeğimiz var, onların canlılığını yitiren ama sahici ve göz alabildiği kadar kırlar dolusu çiçekleri.” (s.12) ifadelerinde çocuğun doğaya ve köye duyduğu hayranlık ve sevgi dile getirildiğinden cümleler sevgi kök değerini içermektedir.

Tablo 4.1. incelendiğinde; 1. temanın 2. metni olan “Bebeklerin Ulusu Yok” adlı metinde adalet kök değerinden 1, sevgi kök değerinden 2 ve sorumluluk kök değerlerinden 2 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Bebeklerin ulusu yok/ Başlarını tutuşları aynı/ Bakarken gözlerinde aynı merak/ Ağlarken aynı seslerinin tonu” (s.25) dizelerinde bütün çocukların aynı özellikleri taşıdığı, uluslara göre bir ayrımın mümkün olmadığı belirtilmiştir. Bu nedenle dizeler adalet kök değerini barındırmaktadır.

“Babalar çıkarmayın onları akıldan/ Analar koruyun bebeklerinizi/ Susturun susturun söyletmeyin/ Savaştan yıkımdan söz ederse biri” (s.25) dizelerinde bebekler üzerinden anne babalara birtakım sorumluluklar yüklenmekte ve anne babaların savaş söylemine karşı bebeklerini korumaları gerektiği söylenmektedir. Bu nedenle dizeler sorumluluk kök değerini içermektedir.

“Bırakalım sevdıyla büyüsünler/ Serpilip gelişsinler fidan gibi” (s.25) dizelerinde sevgi ile büyüme temennisi şiirde sevgi kök değerinin işlendiğini göstermektedir.

Tablo 4.1. incelendiğinde; 1. temanın 3. metni olan “İçimizdeki Güzellikler” adlı metinde öz denetim kök değerinden 5, saygı kök değerinden 2, sevgi kök değerinden 1 ve sorumluluk kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Gönlümüzün güzelliği sevgi ise beynimizin güzelliği de düşünebilme yeteneğimizdir. O yeteneği her an, her dakika kullanalım. Unutmayalım ki düşünen insan, özgür insandır.” (s.31) cümlelerinde sevginin gönlümüzün güzelliği olarak tanımlanması sebebiyle bu ifadede sevgi kök değeri bulunmaktadır. İnsanın düşünebilme yeteneğini sürekli kullanması gerektiği, bunun insanı özgürleştireceği belirtilerek kişinin davranışlarını kontrol edebilme yetisi vurgulandığı için cümleler öz denetim kök değerini de barındırmaktadır.

“Herkesi dinleyin. Annenizi, babanızı, arkadaşlarınızı dinleyin.” (s.31) cümlelerinde dinlemeye yönelik olarak verilen öğüt insanlara saygılı olmayı da beraberinde getirecektir. Dolayısıyla bu ifadeler saygı kök değerini içermektedir.

“Sonra da oturup kararlarınızı kendiniz alın. Kararlarınızı yalnız aldığınız zaman, eziyetler de güçlükler de sonuçta bütünüyle size aittir artık. Karar alırken sorumluluk almayı da bilin. İşte bu, büyümek ve olgunlaşmaktır; özgür insan olma yolunda atılan ilk adımdır.” (s.31) ifadelerinde kişinin kendi kararlarını alması ve sonuçlarını da kabullenmesi gerektiği, bunun insanı bağımsızlaştıracığı belirtilmiştir. Bu ifadeler öz denetim ve sorumluluk kök değerlerini içermektedir.

“Büyüklerinle, yaşitlarınızla, kendinizden küçüklerle konuşun, tartışın. Konuşarak pek çok şey öğrenildiği gibi pek çok sorun da çözümlenebilir. Toplumumuzda, bu tür konuşma pek yaygın değil ne yazık ki! Ya susuyor ya bağırıyoruz. Konuşmayı bilmiyoruz. Sizler bunu değiştirin.” (s.31) cümlelerinde sorunları çözüme ulaştırmak için konuşmak gerektiği belirtilmiştir. Ancak konuşurken yapılan yanlışlıklar olduğu ifade edilerek bunun değiştirilmesi gerektiği söylenmiştir. Bunun sağlanması ile saygı çerçevesinde konuşmak mümkün olacaktır. Bu sebeple ifadeler saygı kök değerini barındırmaktadır.

“Bu nedenle hayatınızı daha güzel yaşamak istiyorsanız önce içinizdeki güzellikleri geliştirin, ortaya çıkarın.” (s.31) ifadesi insanın kendini değiştirme ve uyarılmasına yönelik bir öğüt içermektedir. Bu sebeple cümle öz denetim kök değerini içermektedir.

Tablo 4.1. incelendiğinde; 1. temanın 4. metni olan “Sokak” adlı metinde adalet kök değerinden 1, saygı kök değerinden 4, sevgi kök değerinden 1, sorumluluk kök değerinden 1, vatanseverlik kök değerinden 1 ve yardımseverlik kök değerinden 4 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Sokakta yürürken daha dikkatli ol. Orada da yerine getirmemiz gereken birtakım ödevlerimiz vardır.” (s.38) cümlelerinde davranışlarımızı düzenlememize yönelik öğüt saygı kök değerine, sokakta da sorumluluklarımız olduğuna dair ifade ise sorumluluk kök değerine işaret etmektedir.

“Sokakta yürürken de evde yaptığın gibi hareketlerine, yürüyüşüne dikkat etmelisin.” (s.38) ifadesinde davranışta bulunurken başkalarının varlığını da gözetmemiz gerektiği vurgulandığından saygı kök değeri yer almaktadır.

“Çok yaşlı biriyle, bir yoksulla, kollarında çocuk olan bir kadınla, koltuk değnekleriyle yürüyen biriyle, ağır bir yükün altında eğilmiş bir adamla, yaşlı bir aileyle karşılaşınca saygıyla bir kenara çekil ve onlara yol ver. Yaşlılığa, yoksulluğa, ana sevgisine, engelliye, yorgunluğa, ölüme saygı göstermeliyiz.” (s.38) cümlelerinde bir kimseye karşı özenli, ölçülü davranmaya teşvik ifadeleri bulunduğundan saygı kök değeri; başkalarının iyiliğini gözeterek davranmayı öğütlediği için yardımseverlik kök değeri bulunmaktadır.

“İki çocuk kavga ediyorsa onları ayır; büyük iki insansa onlardan uzaklaş; insanı inciten ve katılaştıran kaba güç gösterilerinden kaçın.” (s.38) cümlesinde başkalarının iyiliğini gözetmeye teşvik ifadeleri yer aldığı için yardımseverlik, kaba güç gösterilerinden kaçın diyerek kişinin dünya ile ideal uyuma yaklaşmasına dönük bir nasihat içerdiği için öz denetim kök değeri yer almaktadır.

“Sana yol soran birisine her zaman güler yüzle karşılık ver. Kimseye gülerek bakma, gereksiz yere koşma, bağırma. Sokaktakilere saygı göster. Bir milletin aldığı terbiye, sokaktaki davranışından anlaşılır.” (s.38) cümlelerinde başkalarına dikkatli, özenli ve ölçülü davranmak gerektiği anlatılmıştır. Dolayısıyla bu cümleler saygı kök değerini içermektedir.

“Günün birinde buralardan uzaklaşmak zorunda kalırsan bütün ayrıntılarıyla aklında kaldığına, aklından yaşadığın kenti ve yurdunu yeniden yaşadığına çok sevineceksin. Bu kent, bu yurt uzun yıllar senin bütün dünyandı. Annenin yanında ilk

adımlarını orada attın, ilk heyecanlarını orada duydun, ilk kez orada düşünmeye başladın, ilk arkadaşlarını orada buldun.” (s.38) cümlelerinde mensubu bulunulan yurda dair bağlılık ve sevgi ifade edildiğinden cümlelerde vatanseverlik kök değeri bulunmaktadır.

Tablo 4.2. KKTC 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 2. Temadaki (Ülkem ve Kültürel Değerlerim) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik	Toplam
Temadaki metinler												
2.Tema Ülkem ve Kültürel Değerlerim	1. Atatürk'ten Anılar	2	-	-	3	-	-	8	2	-	-	15
	2. Atatürk	-	-	-	-	-	2	4	-	4	2	12
	3. Afrodit Memleketi Kıbrıs “Karpaz”	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	4. Kamlumbağalar	-	-	-	-	-	-	3	-	-	5	8
	Toplam	2	-	-	3	-	2	15	2	4	7	35

Tablo 4.2. incelendiğinde; KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabının ikinci temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 15, ikinci metinde 12, dördüncü metinde 8 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 35 örnek yer aldığı; üçüncü metinde ise kök değerlere yönelik herhangi bir örneğin yer almadığı görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle 2. temada kök değer içeren örneklerin en çok “Atatürk'ten Anılar” metninde bulunduğu saptanmıştır.

2. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Atatürk'ten Anılar” metninde 4, “Atatürk” metninde 4, “Kaplumbağalar” metninde ise 2 farklı kök değerinin bulunduğu belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metinler “Atatürk'ten Anılar” ve “Atatürk” metinleri, en az olduğu ise “Afrodit Memleketi Kıbrıs Karpaz” metnidir.

2. temada kök değer içeren 35 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; adalet kök değerine 2, öz denetim kök değerine 3, saygı kök değerine 2, sevgi kök değerine 15, sorumluluk kök değerine 2, vatanseverlik kök değerine 4 ve yardımseverlik kök değerine ise 7 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer sevgi kök değeridir. Dostluk, dürüstlük ve sabır kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabının ikinci teması olan “Ülkem ve Kültürel Değerlerim” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.2. incelendiğinde; 2. temanın 1. metni olan “Atatürk’ten Anılar” adlı metinde adalet kök değerinden 2, öz denetim kök değerinden 3, sevgi kök değerinden 8 ve sorumluluk kök değerinden 2 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Atatürk, Orman Çiftliği’nin arazisini satın alacağı zaman arkadaşları ve uzmanlar o bölgenin kıraç olduğunu ve yeşillendirilemeyeceğini söyleyerek Atatürk’ü orayı almaması konusunda uyarırlar. Ancak kolayı sevmeyen Atatürk yine zoru seçer ve araziyi satın alır” (s.53) ifadelerinde Atatürk’ün çevresindeki olumsuz yorumlara rağmen kendi kararlarını alması ve aldığı kararın sorumluluğunu üstlenmesi sebebiyle öz denetim kök değeri bulunmaktadır.

“Atatürk; kitap okumayı, araştırma yapmayı, düşüncelerini insanlarla paylaşmayı seven bir liderdi.” (s.53) cümlesinde Atatürk’ün kitap okumaya, araştırmaya ve bunları paylaşmaya yönelik sevgisi ifade edildiğinden cümle sevgi kök değerini içermektedir.

“Ben çocukken fakirdim. İki kuruş elime geçince bir kuruşunu kitaba verirdim. Eğer böyle olmasaydım bu yaptıklarımın hiçbirini yapamazdım.” (s.53) ifadelerinde Atatürk’ün fakir olmasına rağmen elindeki tüm imkânı kitaplara harcaması kitaplara olan sevgisini ifade etmektedir. Bu sebeple bu cümleler sevgi kök değerini barındırmaktadır.

Tablo 4.2. incelendiğinde; 2. temanın 2. metni olan “Atatürk” adlı metinde saygı kök değerinden 2, sevgi kök değerinden 4, vatanseverlik kök değerinden 4 ve yardımseverlik kök değerinden 2 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Üstümüze gece gündüz kol geren/ Bize güzel iyi günler gösteren/ Türk iline yeni baştan can veren/ Kimdir diye sorarlarsa: Atatürk.”(s.61) dizelerinde Atatürk’ün vatani için yaptıkları üzerinde durulmuştur. Bu sebeple vatanseverlik kök değerine yer verilmiştir. Ayrıca ilk üç dize incelendiğinde bir başkası için yapılan fedakârlıklar göze çarpmaktadır. Bu dizelerde yardımseverlik kök değeri de bulunmaktadır.

“Yurdumuzu aydınlatan sabahlar/ Düşmanlara korku veren silahlar/ Tersaneler, fabrikalar, tezgâhlar/ Göze çarpan her ne varsa: Atatürk.” (s.61) dizelerinde Atatürk’ün yurdu için yapmış olduğu birtakım faaliyetler sıralanmıştır. Yapılanların temelinde ise vatanseverlik bulunduğundan bu dizelerde vatanseverlik kök değeri yer almaktadır.

“Gönül tapar kendisinden geçer de/ Hangi yana göz dalarsa: Atatürk.” (s.61) dizelerinde Atatürk’e beslenen duyguların kişinin kendisine biçtiği değerın bile önüne geçtiğinden bahsedilmiştir. Dizelerde sevgi kök değerinin işlendiği görülmektedir.

“Babasından önce onun adını/ Öğretir çocuğuna Türk kadını/ Ondan aldık yaşamanın tadını/ Bahtiyarız, bahtiyarsa Atatürk.” (s.61) dizelerinde babasının adından bile önce Atatürk’ün adının öğretilmesi saygı kök değerinin bulunduğunu, mutluluğun Atatürk’ün mutluluğuna bağlanması ise sevgi kök değerinin bu ifadelerde yer aldığını göstermektedir.

Tablo 4.2. incelendiğinde; 2. temanın 3. metni olan “Afrodit Memleketi Kıbrıs Karpaz” adlı metinde herhangi bir kök değere yer verilmediği görülmektedir.

Tablo 4.2. incelendiğinde; 2. temanın 4. metni olan “Kaplumbağalar” adlı metinde sevgi kök değerinden 3 ve yardımseverlik kök değerinden 5 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Kaplumbağalar ülkemizde Çevre Koruma Dairesi tarafından yasa altında koruma altına alınmıştır. Alagadi Plajı özel koruma alanı olarak ilan edilmiştir. 1992 yılından beri, Çevre Koruma Dairesi ile Kaplumbağaları Koruma Derneği tarafından Kaplumbağaları Koruma Projesi yürütülmektedir. Projeye her yıl İngiltere, Almanya, Fransa ve İspanya’dan üniversite öğrencileri gelerek katkı koymakta ve araştırma yapmaktadırlar.” (s.85) ifadelerinde kaplumbağaların koruma altına alınması, koruma alanlarının oluşturulması, başka ülkelerden üniversite öğrencilerinin de katkı sunması hayvan sevgisine ve yardımseverliğe işaret etmektedir. Bu sebeple bu cümlelerde sevgi ve yardımseverlik kök değerlerine yer verildiği görülmektedir.

“İngiltere Exeter Üniversitesinde Dr. Brendan Godley, Dr. Annette Broderick ve Araştırmacı Wayne Fuller Çevre Koruma Dairesi ve Kaplumbağaları Koruma Derneği ile ortak çalışarak Kuzey Kıbrıs kaplumbağalarıyla ilgili bilimsel araştırma yapmaktadırlar. Ülkemize gelen kaplumbağaların diğer yaşam alanlarının belirlenmesi

için göç haritalarını çıkartmaya çalışmaktadırlar.” (s.85) cümlelerinde araştırmacıların Kuzey Kıbrıs’taki kaplumbağalara yönelik çalışmalar yapmış olması ve kaplumbağalar için yaşam alanları belirlenmesi yardımseverlik değerinin bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 4.3. KKTC 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 3. Temadaki (Duyularımız) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik	Toplam
Temadaki metinler												
3.Tema Duyularımız	1. Lise Defteri	-	3	-	1	-	-	3	-	-	1	8
	2. Suda Kendini Gören Geyik	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	2
	3. İhtiyar Balıkçı	-	1	-	2	6	2	2	-	-	2	15
	4. Güler Yüz	-	1	-	1	1		5	-	-		8
	Toplam	-	5	-	5	7	2	11	-	-	3	33

Tablo 4.3. incelendiğinde; KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabının üçüncü temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 8, ikinci metinde 2, üçüncü metinde 15, dördüncü metinde ise 8 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 33 örnek yer almaktadır. Bu bulgulardan hareketle 3. temada kök değer içeren örneklerin en çok “İhtiyar Balıkçı” metninde, en az ise “Suda Kendini Gören Geyik” metninde bulunduğu saptanmıştır.

3. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Lise Defteri” metninde 4, “Suda Kendini Gören Geyik” metninde 2, “İhtiyar Balıkçı” metninde 6, “Güler Yüz” metninde ise 4 farklı kök değer bulunduğuna belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin “İhtiyar Balıkçı”, en az olduğu ise “Suda Kendini Gören Geyik” metnidir.

3. temada kök değer içeren 33 ifadenin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; dostluk kök değerine 5, öz denetim kök değerine 5, sabır kök değerine 7, saygı kök değerine 2, sevgi kök değerine 11 ve yardımseverlik kök değerine ise 3 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer sevgi kök değeridir. Adalet, dürüstlük, sorumluluk ve vatanseverlik kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabının üçüncü teması olan “Duygularımız” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.3. incelendiğinde; 3. temanın 1. metni olan “Lise Defteri” adlı metinde dostluk kök değerinden 3, öz denetim kök değerinden 1, sevgi kök değerinden 3 ve yardımseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Ben de çok çalışmışım ama sınıfta kalmışım hem de Bahtıgül’den ayrılmışım. Oysa biz, her zaman beraber olalım, demiştik.” (s.99) ifadelerinde iki kız çocuğu arasında verilen söz aralarındaki dostluğu ve sevgi bağını göstermektedir. Bu sebeple cümleler dostluk ve sevgi kök değerini barındırmaktadır.

“Hayata karşı kayıtsız, alaycı Paul ve onun tersine melek yüzlü, yardımsever bir Mary tipi var romanda. Genç yaşında alevler içinde kalıyor Mary ve Paul’ün kollarında ölüyor. Kızın ideallerini gerçekleştirmek isteyen Paul sonra Çin’e gidiyor. Oradaki insanlara yardım etmek istiyordu Mary çünkü.” (s.99) cümlelerinde Mary yardımsever olarak tanımlanmaktadır ve son cümlede Mary’in insanlara yardım etmek istediği söylenmektedir. Bu ifadelerden hareketle metinde yardımseverlik kök değerinin yer aldığı görülmektedir.

“Romanı bitirince gözlerim yaşardı. Şimdi böylesine etkileyici bir “şaheser” yazabilmeyi düşünüyorum. Haydi bol şanslar sana. Ama sınıfını mutlaka geç. Bahtıgül’le beraber ol. Bunlar olmayınca bir tek romanla mutlu olunmaz herhâlde. Roman yazmayı istesem de okulsuz bir hayat düşünemiyorum.” (s.99) ifadelerinde metnin kahramanının iç muhasebesi dikkat çekmektedir. Kahraman, roman yazmayı çok önemsemesine karşın dünya ile ideal uyumu yakalama gayretiyle okulu bitirmesi gerektiğini de söylemektedir. Bu ifadeler öz denetim kök değerini içermektedir.

“Romandaki tipler benim arkadaşım oluyor. Çevremdeki kalabalık bu dostlukları anlamıyor. Dostoyevski’nin ve daha birçok yazarın kahramanlarıyla arkadaşlık ediyorum okurken.” (s.99) cümlelerinde roman kahramanlarıyla kurulan bağ arkadaşlık olarak ifade edilmektedir. Burada ifade edilen duygu da dostluk olarak tanımlanabileceğinden cümlelerde dostluk kök değeri bulunduğu görülmektedir.

Tablo 4.3. incelendiğinde; 3. temanın 2. metni olan “Suda Kendini Gören Geyik” adlı metinde öz denetim kök değerinden 1 ve sevgi kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“*Suda dallı boynuzunu gördü önce/ Dedi: Tanrım ne güzellik!*” (s.106) dizelerinde geyiğin kendine dair beğeni ifade edilmektedir. Bu beğeni kendi varlığına olan sevgisi olarak da değerlendirilebileceğinden cümlelerde sevgi kök değeri yer almaktadır.

“*Çok kereler en faydasız şeylere biz/ Güzel diye kapılır, zarar ederiz./ Ve bilakis en faydalı/ Şeylere değersiz deriz.*”(s.106) dizelerinde şair, faydasız şeylere güzel diye kapılırken faydalı şeylere değersiz dememizden yakınmış ve zarar etmemiz için bunu tersini yapmamızı öğütlemiştir. Güzelliğe kapılmama önerisi kişinin davranışlarını kontrol etmesini gerektireceğinden bu dizelerde öz denetim kök değeri bulunmaktadır.

Tablo 4.3. incelendiğinde; 3. temanın 3. metni olan “İhtiyar Balıkçı” adlı metinde dostluk kök değerinden 1, öz denetim kök değerinden 2, sabır kök değerinden 6, saygı kök değerinden 2, sevgi kök değerinden 2 ve yardımseverlik kök değerinden 2 örnek bulunduğu görülmektedir.

“*Talihsiz ancak yılmayan ihtiyar Santiago, Havana açıklarında, Golf Stream’de seksen dört gündür bir tek balık bile yakalayamamıştır.*” (s.114) ifadelerinde Santiago’nun seksen dört gündür balık yakalamamasına rağmen yılmaması talihsizliğine rağmen tahammül ettiğini, beklemeyi bildiğini göstermektedir. Bu ifadelerde sabır kök değeri bulunmaktadır.

“*Buna rağmen çocuk yine de yiyeceğini, içeceğini, balıkların yemini getirmek ve ağını taşımak suretiyle bu ihtiyar balıkçıya yardıma devam eder.*” (s. 114) cümlesinde çocuğun herhangi bir karşılık beklemeden ihtiyar balıkçıya yardım etmeye devam etmesi bu cümlede yardımseverlik kök değerinin yer aldığını göstermektedir.

“*Seksen beşinci günün sabah karanlığında Santiago tekrar denize açılır, bir kadın gibi sevdiği denizde bu kez büyük bir av yakalayacağına emindir.*” (s.114) cümlesinde ihtiyar balıkçının denize olan hisleri bir kadına duyulan sevgiyle ilişkilendirilerek ifade edilmektedir. Bu cümle sevgi kök değerini barındırmaktadır.

“Balık! dedi yaşlı adam denize dalgın dalgın bakarak: Seni çok seviyorum ve sana saygı duyuyorum.” (s.115) cümlesinde sevgi ve saygı kök değeri doğrudan kahraman ifadeleriyle okura sunulmuştur.

“Çevresine bakıp kuşu aradı. Arkadaşlığından hoşlanmıştı. Ama kuş uçmuştu. Benimle çok az kaldı, diye düşündü.” (s.116) ifadelerinde ihtiyar balıkçının kuşla kurmuş olduğu bağ anlatılmaktadır. Söz konusu bağı yazar arkadaşlık olarak tanımlamıştır. Bu sebeple cümlelerde dostluk kök değeri yer almaktadır.

“Belki de küçük kuşa bakıyor ya da onu düşünüyordum. Şimdi dikkatimi tümüyle işime vermeliyim. Biraz sonra da orkinosu yemeliyim ki gücümü yitirmeyeyim.” (s.116) cümlelerinde ihtiyar balıkçı kötü gidişatın farkına varmakta ve sebebinin kendi dikkatsizliği olabileceğini düşünmektedir. Bundan sonrası için kendini işine vermesi gerektiğini söylemesi öz denetimini tekrar sağlama gayretini göstermektedir. Cümlelerde öz denetim kök değeri bulunmaktadır.

“İhtiyar adam, eli çok sızlamasına rağmen ipi çekmeye başlar.” (s.116) cümlesinde ihtiyar balıkçının karşılaşmış olduğu zorluğa karşın mücadele etmeye devam etme erdemini göstermesi sabır kök değerine işaret etmektedir.

“Ertesi sabah Manolin gelir ve ihtiyar balıkçıyı iyi etmeye çalışır.” (s.116) ifadesinde Manolin’in söz konusu davranışı bu cümlede yardımseverlik kök değerinin bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 4.3. incelendiğinde; 3. temanın 4. metni olan “Güler Yüz” adlı metinde dostluk kök değerinden 1, öz denetim kök değerinden 1, sabır kök değerinden 1 ve sevgi kök değerinden 5 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Unutmayalım ki biz insanların hayvanlardan bir farkımız konuşmaksa öteki farkımız da gülmektir. (...) Hâlbuki insanlar, çok şükür, gülebiliyorlar. Bu imkânı niçin kullanmamalı?” (s.130) cümlelerinde kişinin gülebilme kabiliyeti bir imkân olarak ifade edilmektedir. Bu imkânı kullanarak dünya ile ideal bir uyum sağlanabileceği öğütlendiğinden cümleler öz denetim kök değerini barındırmaktadır.

“İnsan bir kere hayatı sevince onun bütün külfetlerine katlanır, hiçbiri ağır gelmez.” (s.130) cümlelerinde hayat sevgisi üzerinde durulduğundan sevgi kök değeri, zorluklara tahammül etme erdemi ifade edildiğinden sabır kök değeri bulunmaktadır.

“Sizi çok seven anneniz nasıl sizin yüzünüze hep gülerek bakarsa siz de hayata güler yüzle bakar, etrafınızdaki insanlara da neşe verir, hayatın bir kat daha güzelleşmesine hizmet edersiniz.” (s.130) ifadesinde bir annenin çocuğuna olan sevgisi yüceltilerek bir benzetme kurulmuştur. Bu sebeple cümlede sevgi kök değerine yer verildiği görülmektedir.

4.2. KKTC 6. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI 2’DEKİ KÖK DEĞERLERİN DAĞILIMI

Bu bölümde KKTC 6.sınıf Türkçe ders kitabı 2’de yer alan metinlerde bulunan kök değerlerin dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 4.4. KKTC 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 4. Temadaki (İletişim) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatansverlik	Yardımsverlik	Toplam
Temadaki metinler												
4.Tema İletişim	1. Yaşamda Küçük Şeyler	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
	2. Sen Islık Çalmayı Bilir Misin?	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	3. İlan-ı Aşk	-	1	-	-	1	1	2	-	-	1	6
	4. Karagöz ve Hacivat	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Toplam	-	4	1	-	1	1	2	-	-	1	10

Tablo 4.4. incelendiğinde; KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabının dördüncü temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 1, ikinci metinde 2, üçüncü metinde 6, dördüncü metinde ise 1 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 10 örnek yer almaktadır. Bu bulgulardan hareketle 4. temada kök değer içeren ifadelerin en çok “İlan-ı Aşk” metninde, en az ise “Yaşamda Küçük Şeyler” ve “Karagöz ve Hacivat” metinlerinde bulunduğu saptanmıştır.

4. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Yaşamda Küçük Şeyler” metninde 1, “Sen Islık Çalmayı Bilir Misin?” metninde 1, “İlan-ı Aşk” metninde 5, “Karagöz ve Hacivat” metninde ise 1 çeşit kök değer bulunduğ belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin “İlan-ı Aşk” metnidir. Diğer metinlerde 1 çeşit kök değer kullanılmıştır.

4. temada kök değer içeren 10 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; dostluk kök değerine 4, dürüstlük kök değerine 1, sabır kök değerine 1, saygı kök değerine 1, sevgi kök değerine 2 ve yardımseverlik kök değerine ise 1 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer dostluk kök değeridir. Adalet, öz denetim, sorumluluk ve vatanseverlik kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabının dördüncü teması olan “İletişim” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.4. incelendiğinde; 4. temanın 1. metni olan “Yaşamda Küçük Şeyler” adlı metinde dürüstlük kök değerinden 1 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“Örneğin birisi bizi evine davet ettiğinde bu daveti yürekte mi, yoksa usulen mi yaptığı konusunda ipucu yakalamak için onun yüz ifadesini inceleriz.” (s.12) ifadelerinde yürekte mi yoksa usulen mi ayrımını yapma çabası, açık ve anlaşılır olma tutum ve davranışlarına işaret etmektedir. Bu sebeple cümleler dürüstlük kök değerini içermektedir.

Tablo 4.4. incelendiğinde; 4. temanın 2. metni olan “Sen Islık Çalmayı Bilir Misin?” adlı metinde dostluk kök değerinden 2 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“Arkadaşını çağırırken/ Zili çalmak yerine/ Islık çalarsın.” (s.20) dizelerinde doğrudan arkadaş ifadesi kullanılmıştır. Bu dizeler dostluk kök değeri içeren ifadelerdir.

“Dostum gelmiş diyeyim/ Yalnızlığım yok olsun/ Korkularım bitsin/ Güneş doğsun/ Gece yüklü ıssız sokaklarıma” (s.20) dizelerinde dostum ifadesinin kullanılması ve bu dost ile birlikte yalnızlığın, korkunun yok olduğunun söylenmesi güven duymaya işaret ederek dizelerde dostluk kök değerinin bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 4.4. incelendiğinde; 4. temanın 3. metni olan “İlan-ı Aşk” adlı metinde dostluk kök değerinden 1, sabır kök değerinden 1, saygı kök değerinden 1, sevgi kök değerinden 2 ve yardımseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“*Bir gün sabrettim. İki gün sabrettim. Bir ay sabrettim. İki ay sabrettim. Sabrın sonu selamettir, dedim.*” (s.28) cümlelerinde sabır kök değerine doğrudan “sabrettim”, “sabrın sonu selamettir” ifadeleriyle yer verilerek tahammül etme, beklemeyi bilme tutum ve davranışlarına işaret edilmektedir.

“*Fakat gene kibarlığı, asaleti elden bırakmadım.*” (s.28) cümlelerinde kibarlık ve asaleti sürdürmek saygı kök değerine ilişkin ifadelerdir. Bu cümle saygı kök değerini içeren bir ifadedir.

“*Ahbab oldum adamlarla. Bir hafta yedik içtik beraber.*” (s.28) ifadelerinde ahbab olmak dostluk kurmak anlamına gelmektedir. Bu cümlelerde dostluk kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“*Meğerse adamcağız tam bizim kapı komşumuzun hizmetçisine âşıkmiş. Her sabah, daha kargalar kahvaltı etmeden yanık yanık simit satarak sevdiğine ilan-ı aşk edermiş meğer*” (s.28) cümlelerinde bir adamın bir kadına duyduğu aşk anlatılmıştır. Bu sebeple cümle sevgi kök değerini barındırmaktadır.

“*Gittim borç ettim, harç ettim, annemi görücü gönderdim komşunun hizmetçi kızına, sevdalılar düğün dernek kavuşturdum birbirine*” (s.28) cümlesinde sevdalılar ifadesi aradaki sevgi bağına gösterdiğinden sevgi kök değerine yer verildiği görülmektedir. Adamın sevdalılarını kavuşturmak için göstermiş olduğu fedakârlık ise cümlede yardımseverlik kök değerinin işlendiğini göstermektedir.

Tablo 4.4. incelendiğinde; 4. temanın 4. metni olan “Karagöz ve Hacivat” adlı metinde dostluk kök değerinden 1 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“*Çok sevgili arkadaşım Hacivat Çelebi Beyefendi*” (s.37) cümlesinde “sevgili arkadaşım” ifadesinin kullanılması bu cümlede dostluk kök değerine yer verildiğini göstermektedir.

Tablo 4.5. KKTC 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 5. Temadaki (Sanat ve Hayallerimiz) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik	Toplam
Temadaki metinler												
5.Tema Sanat ve Hayalleri	1. Arjantin	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2. Güneş Ülkesi	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	3
	3. Esin Perisi	-	-	-	1	3	1	-	-	-	-	5
	4. Leonardo Da Vinci	-	-	-	1	1	-	1	1	-	3	7
	Toplam	1	-	-	2	4	1	2	1	-	4	15

Tablo 4.5. incelendiğinde; KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabının beşinci temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. İkinci metinde 3, üçüncü metinde 5, dördüncü metinde 7 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 15 örnek yer aldığı; birinci metinde ise kök değerlere yönelik herhangi bir örneğin yer almadığı görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle 5. temada kök değer içeren ifadelerin en çok “Leonardo Da Vinci” metninde bulunduğu saptanmıştır.

5. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Güneş Ülkesi” metninde 3, “Esin Perisi” metninde 3, “Leonardo Da Vinci” metninde ise 5 farklı kök değer bulunduğuna belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin “Leonardo Da Vinci” metnidir. “Arjantin” metninde kök değer bulunmamaktadır.

5. temada kök değer içeren 15 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; adalet kök değerine 1, öz denetim kök değerine 2, sabır kök değerine 4, saygı kök değerine 1, sevgi kök değerine 2, sorumluluk kök değerine 1 ve yardımseverlik kök değerine ise 4 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer sabır ve yardımseverlik kök değerleridir. Dostluk, dürüstlük ve vatanseverlik kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabının beşinci teması olan “Sanat ve Hayallerimiz” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.5. incelendiğinde; 5. temanın 1. metni olan “Arjantin” adlı metinde kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 4.5. incelendiğinde; 5. temanın 2. metni olan “Güneş Ülkesi” adlı metinde adalet kök değerinden 1, sevgi kök değerinden 1 ve yardımseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Güzellik şiiirdedir/ Şiiri seversen mutlu olursun” (s.68) dizelerinde güzelliğin ve mutluluğun kaynağının şiir sevgisi olduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle bu dizeler sevgi kök değerini içermektedir.

“Kimselere dokunmaz/ Hayvanları öldürmezsin” (s.68) dizelerinde adalet kök değerine yer verilmiştir. Hukuk kurallarına uyulması ve haksızlık yapmamak adalet kök değerine işaret etmektedir.

“Yoksullara eğilirsin/ Herkesin lokmasını sayanlarla/ Tilki ufaklarıyla dolaşmazsın” (s.68) dizelerinde yoksullara yardım etme davranışı vurgulanmaktadır. Bu tutum ve davranışlarda merhamet duymaya işaret etmektedir. Dizeler yardımseverlik kök değerini barındırmaktadır.

Tablo 4.5. incelendiğinde; 5. temanın 3. metni olan “Esin Perisi” adlı metinde öz denetim kök değerinden 1, sabır kök değerinden 3 ve saygı kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Edebi bir ürün ortaya koymak içinse çok çaba harcanması gerektiği ve bu işin hiç de kolay olmadığı hissettirilir. Sonuçta, bazen insanların işin kolayına kaçarak başkalarının düşüncelerini çaldığı ve para uğruna her şeyi yapabilecekleri gibi konular üzerinde durulur ve elbette tüm bunlar eleştirilir.” (s.76) ifadelerinde söz konusu iş için çok fazla çaba harcamak gerektiği söylenmiştir. Kolay olmayan bir iş için çaba harcamak azimli olmayı gerektirmektedir. Bu sebeple cümleler sabır kök değerini barındırmaktadır.

“Bakın, özür dilerim küçük hanım, yanlış yere geldiğinizi söylemek zorundayım.” (s.77) cümlesinde “özür dilerim” ifadesi kullanılmıştır. Söz konusu ifade saygı kök değerine işaret etmektedir.

“(Soğukkanlı olmaya çalışarak, giderek yükselen bir gerilimle)” (s.77) ifadesinde ortamdaki gerilime rağmen soğukkanlı olmaya çalışılması tahammül etmeyi

gerektirdiğinden sabır kök değerine ve kişinin ortamın durumuna göre kendi davranışlarına yön vermesini zorunlu kıldığından öz denetim kök değerine işaret etmektedir.

“Serinkanlıyım, hoşgörülüyüm, anlayışlıyım. Olur böyle şeyler, diyorum, aldırmiyorum, alınmiyorum söylediklerinden.” (s.78) cümlelerinde anlayışlı olması, tahammül göstermesi sabırlı biri olduğunu göstermektedir. Bu sebeple cümlelerde sabır kök değeri bulunmaktadır.

Tablo 4.5. incelendiğinde; 5. temanın 4. metni olan “Leonardo Da Vinci” adlı metinde öz denetim kök değerinden 1, sabır kök değerinden 1, sevgi kök değerinden 1, sorumluluk kök değerinden 1 ve yardımseverlik kök değerinden 3 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Düşünürlerden şairlere, mimarlardan ressamalara, krallardan papalara ve hatta sıradan insanlara hepimiz dünyayı değiştirebileceğimize inandık. Ben bu harika dönemde doğmuş biri olarak böyle bir fırsatı kaçırarak değildim. Bu nedenle kendimi resme, heykel yapmaya, kale ve savaş makineleri tasarlamaya adadım. Ayrıca insanlığın işlerini kolaylaştıracak ufak tefek cihazlar ve uçan makineler de çizdim.” (s.86) ifadelerinde dünyayı değiştirme düşüncesine hizmet etmek üzere kendisini adanmış olması ilgili konuda sorumluluk aldığını, insanların işlerini kolaylaştıracak makineler çizmesi yardımsever olduğunu göstermektedir. Bu cümlelerde sorumluluk ve yardımseverlik kök değerlerine yer verilmiştir.

“Müziğe de zaman ayırdım, lavta çalmayı çok severdim.” (s.68) cümlesinde müzik sevgisi belirtildiğinden cümle sevgi kök değerini içeren bir ifadedir.

“Bir Rönesans sanatçısı için en önemli şey, kendini özgür hissetmesiydi. Ben dünyayı görmek, hayatın tadını çıkarmak ve kendi eserlerimi yaratmak için özgür olmayı istiyordum. Ancak öğrenmem gereken çok şey vardı ve ben de çok sabırsızdım çünkü her şeyi bilmek istiyordum.” (s.86) cümlelerinde söz konusu kişinin isteklerinin ve kişiliğine has özelliklerinin farkında olduğu görülmektedir. Bu farkındalık öz denetim kök değerine işaret etmektedir.

“Örneğin makinelere tutkuluydum çünkü tüm bu cihazların insan hayatını kolaylaştıracağına inanıyordum. Sonsuz sayıda ve işe yarar makine tasarladım.” (s.86) ifadelerinde insanların hayatını kolaylaştırma gayesi yardımseverlik kök değerinin,

sonsuz sayıda makine tasarlama azmini göstermesi ise sabır kök değerinin bulunduğunu göstermektedir.

“Dahası ev işlerini kolaylaştırıp vakit kazanmaya yarayacak daha pek çok cihaz geliştirdim. Bu amaçla biber değirmeni, spagetti makinesi, bulaşık makinesi, sıcak hava ile çalışan otomatik ızgara ve daha pek çok şey ürettim.” (s.87) cümlelerinde insan hayatını kolaylaştıracak buluşlar yapıldığı ifade edilmiştir. Bu sebeple cümleler yardımseverlik kök değerini içermektedir.

Tablo 4.6. KKTC 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 6. Temadaki (Bilim ve Teknoloji) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanserverlik	Yardımseverlik	Toplam
Temadaki metinler												
6.Tema Bilim ve Teknoloji	1. Google	-	1	-	-	2	-	1	-	-	-	4
	2. Küçük Su Damlasının Dünya Turu	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
	3. Albert Einstein Kimdir?	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
	4. Bilim ve Teknoloji	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	2
	Toplam	-	1	-	2	2	-	1	-	1	1	8

Tablo 4.6. incelendiğinde; KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabının altıncı temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 4, ikinci metinde 1, üçüncü metinde 1, dördüncü metinde ise 2 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 8 örnek yer almaktadır. Bu bulgulardan hareketle 6. temada kök değer içeren ifadelerin en çok “Google” metninde, en az ise “Küçük Su Damlasının Dünya Turu” ve “Albert Einstein Kimdir?” metinlerinde bulunduğu saptanmıştır.

6. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Google” metninde 3, “Küçük Su Damlasının Dünya Turu” metninde 1, “Albert Einstein Kimdir?” metninde 1, “Bilim ve Teknoloji” metninde ise 2 farklı kök değer bulunduğunu belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin “Google” metnidir. En az olduğu metinler ise “Küçük Su Damlasının Dünya Turu” ve “Albert Einstein Kimdir?” metinleridir.

6. temada kök değer içeren 8 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; dostluk kök değerine 1, öz denetim kök değerine 2, sabır kök değerine 2, sevgi kök değerine 1, vatanseverlik kök değerine 1 ve yardımseverlik kök değerinden ise 1 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer öz denetim ve sabır kök değerleridir. Adalet, dürüstlük, saygı ve sorumluluk kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabının altıncı teması olan “Bilim ve Teknoloji” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.6. incelendiğinde; 6. temanın 1. metni olan “Google” adlı metinde dostluk kök değerlerinden 1, sabır kök değerinden 2 ve sevgi kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Evine vardığında onu, uzun zamandır görmediği dokuz yaşındaki yeğeninin karşıladığını görünce Edward Kasner yorgunluğunu bir anda unuttu. Bütün sevgi ve şefkatiyle yeğenine sarıldı.” (s.100) ifadelerinde Edward Kasner’in yeğenine beslediği hisler belirtilmiştir. Bu hisler sevgi kök değeri ile tanımlanmıştır.

“Stanford Üniversitesi matematik bölümünde okuyan Sergey Brin ve Larry Pagele tanışıp kısa zamanda birbirleriyle anlaşarak çok yakın iki arkadaş oldular. Aldıkları not grafiğinin yüksekliğinden dolayı arkadaşları bu ayrılmaz ikiliye “iki kafadar dâhi” diyordu.” (s.100) cümlelerinde iki gencin arasında kurulan bağ ifade edilmiştir. Bu bağ arkadaşlık olarak tanımlandığından cümlelerde dostluk kök değerinin işlendiği görülmektedir.

“Büyük bir şaşkınlıkla arkalarına dönen Sergey ve Larry günlerdir konuşmak için aradıkları adamın bir anda karşılarında durduğunu gördüler.” (s.101) cümlesinde günlerdir aramış olmaları göstermiş oldukları tahammüllü ifade etmektedir. Bu sebeple cümlede sabır kök değeri bulunmaktadır.

“Sergey ve Larry adlı iki zeki ve girişimci gencin cesaretleri ve en umutsuz anlarda dahi şanslarını zorlamaları büyük bir başarı hikâyesine dönüşmüştür.” (s.101) ifadelerinde gençlerin umutsuzluğa rağmen şanslarını zorlamış olmaları azimli

olduklarını, beklemeyi bildiklerini göstermektedir. Bu cümlelerde sabır kök değerine yer verilmiştir.

Tablo 4.6. incelendiğinde; 6. temanın 2. metni olan “Küçük Su Damlasının Dünya Turu” adlı metinde öz denetim kök değerinden 1 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“Arıtılmamış fabrika sularını, lağımaları, içimize boşaltırken durup düşünmeleri gerekmez miydi? Hayatlarını borçlu oldukları suları böylesine pervasızca kirletmek hangi medeniyetin eseri olabilirdi? Gece içimize varillerden boşaltılan zehirler, günün birinde onu boşaltanların içtikleri bir bardak suyun içine dolmayacak da nereye gidecekti?” (s.117) cümlelerinde insanlardan yapmış oldukları birtakım davranışları sorgulamaları beklenmektedir. Bu durum ise davranışlarını gözden geçirme ve davranışlarının sorumluluğunu üstlenme ile mümkün olabileceğinden cümleler öz denetim kök değerini içermektedir.

Tablo 4.6. incelendiğinde; 6. temanın 3. metni olan “Albert Einstein Kimdir?” adlı metinde yardımseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“Ben atomu insanlığın yararı için keşfettim ama insanlar atomla birbirlerini öldürüyorlar. Böyle olacağını bilseydim bir ayakkabı tamircisi olurdum.” (s.124) cümlelerinde atomun keşfinin altında yatan sebebin aslında insanlık yararı olduğu söylenmektedir. Einstein, insanlık yararına ters düşeceğini bilmiş olsaydı böyle bir şey yapmayacağını ifade etmektedir. Bu cümlelerde yardımseverlik kök değerine yer verilmektedir.

Tablo 4.6. incelendiğinde; 6. temanın 4. metni olan “Bilim ve Teknoloji” adlı metinde öz denetim kök değerinden 1 ve vatanseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Doğru kullananın, başının tacı/ Hedefe varmanın, teknik ilacı.” (s.131) dizelerinde teknolojinin doğru kullanılması üzerinde durulmuştur. Bu durum ise kişinin davranışlarını kontrol etmesini, durması gereken zamanı bilmesini gerektirdiğinden bu dizelerde öz denetim kök değerine yer verilmiştir.

“Aziz yurdumuzu, hep yüceltelim/ Çağdaş uygarlığa, tez erişelim.” (s.131) dizelerinde yurdu yüceltme, çağdaş uygarlığa erişme gayesi ifade edilmektedir. Bu sebeple dizelerde vatanseverlik kök değerinin bulunduğu görülmektedir.

4.3. KKTC 7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI 1’DEKİ KÖK DEĞERLERİN DAĞILIMI

Bu bölümde KKTC 7.sınıf Türkçe ders kitabı 1’de yer alan metinlerde bulunan kök değerlerin dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 4.7. KKTC 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 1. Temadaki (Ben ve Çevrem) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
Temadaki metinler		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımsızlık	Toplam
1.Tema Ben ve Çevrem	1. Kuşku Üstüne	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	6
	2. Sinemaya Gitmek Bir Törendi	-	-	-	-	1	-	4	-	-	-	5
	3. Yaşadıklarımın Öğrendiğim Bir Şey Var	-	1	-	2	-	-	3	2	-	-	8
	4. Şahmaran Efsanesi	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	3
	Toplam	-	1	2	9	1	-	7	2	-	-	22

Tablo 4.7. incelendiğinde; KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabının birinci temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 6, ikinci metinde 5, üçüncü metinde 8, dördüncü metinde ise 3 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 22 örnek yer almaktadır. Bu bulgulardan hareketle 1. temada kök değer içeren örneklerin en çok “Yaşadıklarımın Öğrendiğim Bir Şey Var” metninde, en az ise “Şahmaran Efsanesi” metninde bulunduğu saptanmıştır.

1. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Kuşku Üstüne” metninde 1, “Sinemaya Gitmek Bir Törendi” metninde 2, “Yaşadıklarımın Öğrendiğim Bir Şey Var” metninde 4, “Şahmaran Efsanesi” metninde ise 2 farklı kök değer bulunduğ belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin

“Yaşadıklarımın Öğrendiğim Bir Şey Var” metnidir. En az olduğu metin ise “Kuşku Üstüne” metnidir.

1. temada kök değer içeren 22 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; dostluk kök değerine 1, dürüstlük kök değerine 2, öz denetim kök değerine 9, sabır kök değerine 1 ve sevgi kök değerine 7, sorumluluk kök değerine 2 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer öz denetim kök değerleridir. Adalet, saygı, vatanseverlik ve yardımseverlik kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabının birinci teması olan “Ben ve Çevrem” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 12 incelendiğinde; 1. temanın 1. metni olan “Kuşku Üstüne” adlı metinde öz denetim kök değerinden 6 ifade bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir ifade bulunmadığı görülmektedir.

“Kuşkularımızı baskı altına almak, hiç değilse gözaltında bulundurmamak zorundayız çünkü kafamızı bulandırır, arkadaşlarımızı yitirmemize yol açar, işimizi altüst eder çığırından çıkarırlar.” (s.14) ifadelerinde kişinin kuşkuları konusunda kendisine hâkim olması gerektiği, sonuçları açıklanarak vurgulanmıştır. Bu da kişinin davranışlarını kontrol etmesini gerektirdiğinden cümleler, öz denetim kök değerini içermektedir.

“Bu bakımdan, kuşkularımızı gidermenin en iyi yolu, bu kuşkular gerçekmiş gibi işlerimizi görmek, yanlışmış gibi de dizginlemektir.” (s.14) cümlesinde kuşkuları gidermek için onların dizginlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. İnsanın dünya ile ideal uyumuna yönelik göstermesi beklenen kişisel bir çaba ifade edildiğinden bu cümlede öz denetim kök değeri bulunmaktadır.

Tablo 4.7. incelendiğinde; 1. temanın 2. metni olan “Sinemaya Gitmek Bir Törendi” adlı metinde sabır kök değerinden 1 ve sevgi kök değerinden 4 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“Aslında bu, pek çok değer ve güzelliğin de sonuydu. Bu toplumsal değerler ve güzellikler, sinema kapılarına vurulan kilitlerin arkasında, o karanlık salonlarda birer hüznü nostalji olarak kaldı.” (s.22) cümlelerinde sinemaya atfedilen değer, güzellik ve önem sinema sevgisine işaret etmektedir. Bu sebeple cümleler sevgi kök değerini barındırmaktadır.

“Yaşı 40'ın üzerinde olanlarımız, sinema olayının bir zamanlar toplumumuzda nasıl bir tutku olduğunu çok iyi anımsarlar. (...) Sokaklarda sinemaya toplu hâlde bir gidişler veya sinemadan toplu hâlde bir çıkışlar vardı ki o coşkuyu ve neşeyi anlatabilmek olanaksız.” (s.23) ifadelerinde sinemaya yönelik duyulan tutku, coşku ve neşenin altında sinema sevgisi yattığından bu cümlelerin sevgi kök değerini içerdiği görülmektedir.

“Hasır sandalyeye oturup arka arkaya dört tane filmi izleyenlerin sabrına bakıp o günlerdeki toplumsal sinema tutkusunun şiddetine ölçü koyabilirsiniz.” (s.24) cümlesinde insanların o günlerin şartlarında arka arkaya izledikleri filmlere gösterdikleri tahammül vurgulanmıştır. Bu cümlede sabır kök değeri bulunmaktadır.

Tablo 4.7. incelendiğinde; 1. temanın 3. metni olan “Yaşadıklarımın Öğrendiğim Bir Şey Var” adlı metinde dostluk kök değerinden 1, öz denetim kök değerinden 2, sevgi kök değerinden 3 ve sorumluluk kök değerinden 2 örnek bulunmaktadır.

“Kucakladın mı sınıksız kucaklayacaksın arkadaşını” (s.32) dizesinde arkadaşla kurulacak bağ, yakınlık kurmaya dönük bir davranışla ifade edilmiştir. Bu dize dostluk kök değerini içeren bir ifadedir.

Tablo 4.7. incelendiğinde; 1. temanın 4. metni olan “Şahmaran Efsanesi” adlı metinde dürüstlük kök değerinden 2 ve öz denetim kök değerinden 1 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“Şahmaran'a söz verip ailesine kavuşan Camsab, uzun yıllar verdiği sözde durarak Şahmaran'ın yerini kimseye söylememiş ve hiç hamama gitmemiş.” (s.41) cümlesinde Camsab'ın sözünde durmuş olması dürüstlük kök değerinin; verdiği sözün arkasında durmak için hamama gitmemesi, dayanması ise davranışlarını kontrol etme ve davranışlarının sonuçlarını üstlenmeyi gerektirdiğinden öz denetim kök değerinin bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 4.8. KKTC 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 2. Temadaki (Ülkem ve Kültürel Değerlerim) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik	Toplam
Temadaki metinler												
2.Tema Ülkem ve Kültürel Değerlerim	1. Ata'm	-	-	-	-	-	-	6	-	10	-	16
	2. Hüseyin Çağlayan ile Röportaj	2	-	-	4	-	-	2	1	-	-	9
	3. Atasözleri ve Deyimler	-	-	-	2	1	1	-	-	-	2	6
	4. Bilmeceler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	2	-	-	6	1	1	8	1	10	2	31

Tablo 4.8. incelendiğinde; KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabının ikinci temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 16, ikinci metinde 9, üçüncü metinde 6 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 31 örnek yer aldığı; dördüncü metinde ise kök değerlere yönelik herhangi bir örneğin yer almadığı görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle 2. temada kök değer içeren örneklerin en çok “Ata'm” metninde bulunduğu saptanmıştır.

2. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Ata'm” metninde 2, “Hüseyin Çağlayan ile Röportaj” metninde 4, “Atasözleri ve Deyimler” metninde 4 farklı kök değer bulunduğ belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin “Hüseyin Çağlayan ile Röportaj” ve “Atasözleri ve Deyimler” metinleridir. “Bilmeceler” metninde kök değer bulunmamaktadır.

2. temada kök değer içeren 31 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; adalet kök değerine 2, öz denetim kök değerine 6, sabır kök değerine 1, saygı kök değerine 1, sevgi kök değerine 8, sorumluluk kök değerine 1, vatanseverlik kök değerine 10 ve yardımseverlik kök değerine 2 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer vatanseverlik kök değeridir. Dostluk ve dürüstlük kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabının ikinci teması olan “Ülkem ve Kültürel Değerlerim” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.8. incelendiğinde; 2. temanın 1. metni olan “Ata’m” adlı metinde sevgi kök değerinden 6 ve vatanseverlik kök değerinden 10 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“*Cephelerde bir erdin/ Kendini yurda verdin/ Göğsünü Türklük için/ Sınırlarda sen gerdin.*” (s.68) dizelerinde Atatürk’ün cephelerde vatan için göstermiş olduğu fedakârlık ifade edilmiştir. Yurdu için gösterdiği bu fedakârlık vatanseverlik kök değerine işaret etmektedir.

“*Yurt için ulus için/ Kahramanca savaştın.*” (s.68) dizelerinde Atatürk’ün vatani için kahramanca savaştığı ifade edildiğinden vatanseverlik kök değerinin bulunduğu görülmektedir.

“*Yurttan düşmanı attın/ Ata'm yokluk içinde/ Hür bir millet yarattın.*” (s.68) dizelerinde hür bir millet için zor şartlar altında gösterilmiş olan fedakârlıklar ifade edilmektedir. Bu dizelerde vatanseverlik kök değeri bulunmaktadır.

“*Devrimlerde nur oldun/ Türklüğe uğur oldun/ Bir milletin kalbinde/ Okşanan gurur oldun.*” (s.68) dizelerinde milletin kalbinde Atatürk’ü yeri ifade edildiğinden sevgi kök değeri yer almaktadır.

“*Şeref Ata, şan Ata/ Ata, kahraman Ata/ Ölmez eserlerinde/ Kalplere yaslan Ata.*” (s.68) dizelerinde Ata’ya olan sevgi şeref, şan ifadeleriyle belirtilmiştir. Bu dizeler sevgi kök değerini içermektedir.

Tablo 4.8. incelendiğinde; 2. temanın 2. metni olan “Hüseyin Çağlayan ile Röportaj” adlı metinde adalet kök değerinden 2, öz denetim kök değerinden 4, sevgi kök değerinden 2 ve sorumluluk kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“*Çünkü bundan kurtulmak için kendine bir dünya yaratmak zorunda kalırsın. Bütün çocukluğum böyle geçti. Bu da beni, Hüseyin Çağlayan yaptı. Ben hâlâ oradayım, çocukluğumda ve kendi dünyamı yaratıyorum. Hem gerçekçiyim hem de fevkalade hayalci. İkisi arasında bir yerdeyim. Kendi yarattığım dünyayla gerçek dünya arasında bir uyum sağlamaya çalışıyorum. Ama hayat zor geliyor aslında bana.*” (s.76) cümlelerinde Hüseyin Çağlayan’ın kendi dünyası ile gerçek dünya arasında uyum sağlamak amacıyla kendi içinde göstermiş olduğu mücadele ifade edildiğinden bu cümleler öz denetim kök değerini barındırmaktadır.

“Ama tuhaftır, İstanbul'a gelince bir muhabbet ve sevgi çemberi oluşuyor ve kendimi sanki biraz köklerim varmış gibi hissediyorum.” (s. 77) cümlelerinde İstanbul'da kurduğu bağ sevgi çemberi ifadesiyle ortaya koyulmaktadır. Bu ifadede sevgi kök değeri yer almaktadır.

“Hayır, ama şu var: Mimarsan ya da sanatçıysan bir saygınlığın oluyor. Ciddiye alınıyorsun. Oysa modada ünlü biri çıkıp iki üç şeyi yapıp birdenbire modacı ilan ediliyor ve kabul görüyor. Sen yıllarını vermişsin, eğitimi almışsın, hikâye. Şu anda moda dünyasında kim olduğun önemli, yaptığın iş değil. Bu, modayı ucuzlaştırıyor.” (s. 78) cümlelerinde gerçek moda için yaptığın işin toplumdaki ününden daha önemli olduğu, bu göz önünde bulundurularak hak edene hakkının verilmesi gerektiğinden söz edilmektedir. Hak edene hakkının verilmesi ise adalet kök değerine işaret etmektedir.

“Ben tam zıddını düşünüyorum. Çok kolay girebilirdim, hâlâ öyle. Ama ben iddialı projeler yapıyorum, sosyal medyaya vakit ayırırsam zamanımın kalitesi düşecek, onu da istemiyorum.” (s.79) cümlelerinde daha kolay bir yolun bulunmasına karşın iddialı projeler yapılması, zamanın kalitesini düşürmemek adına sosyal medyadan uzak durulması gibi davranış ve tutumlar anlatılmıştır. Kişinin davranışlarına bu doğrultuda yön vermesinin önemini içeren bu cümleler öz denetim kök değerini barındırmaktadır.

Tablo 4.8. incelendiğinde; 2. temanın 3. metni olan “Atasözleri ve Deyimler” adlı metinde öz denetim kök değerinden 2, sabır kök değerinden 1, saygı kök değerinden 1 ve yardımseverlik kök değerinden 2 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“Yananla yenene dağlar, taşlar dayanmaz.” (s.86) atasözünde insanın hazır olarak bulunduğu bir varlığın çalışılmadığı takdirde kaybedileceği; kişinin buna göre davranması, tutumlu olması gerektiği öğütlenmektedir. Bu atasözünde öz denetim kök değeri bulunmaktadır.

“Sofrada elini, dernekte dilini sıkı tut.” (s.86) atasözünde insanın kendine hâkim olması gerektiği öğütlendiğinden öz denetim kök değeri bulunmaktadır.

“Bir elin şamatası duyulmaz!” (s.86) atasözünde insanların birbirine destek olmamaları, yardım etmemeleri durumunda etkin performanslar gösteremeyecekleri belirtilmiştir. Bu atasözü işbirliği yapmayı öğütlediğinden yardımlaşma kök değerini içermektedir.

Tablo 4.8. incelendiğinde; 2. temanın 4. metni olan “Bilmeceler” adlı metinde herhangi bir kök değere yer verilmediği görülmektedir.

Tablo 4.9. KKTC 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 3. Temadaki (Duyularımız) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik	Toplam
	Temadaki metinler											
3.Tema Duyularımız	1. Cırcır Böceği ile Karınca	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4
	2. Bir Gecelik Konuklar	-	-	-	-	1	-	2	2	-	2	7
	3. Sol Ayağım	-	-	-	1	1	-	-	1	-	-	3
	4. Bir Çiçek Vardı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	2	-	-	1	2	-	2	3	-	4	14

Tablo 4.9. incelendiğinde; KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabının üçüncü temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 4, ikinci metinde 7, üçüncü metinde 3 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 14 örnek yer aldığı; dördüncü metinde ise kök değerlere yönelik herhangi bir örnek yer almadığı görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle 3. temada kök değer içeren örneklerin en çok “Bir Gecelik Konuklar” metninde olduğu saptanmıştır.

3. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Cırcır Böceği ile Karınca” metninde 2, “Bir Gecelik Konuklar” metninde 4, “Sol Ayağım” metninde 3 farklı kök değer bulunduğ belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin “Bir Gecelik Konuklar” metnidir. “Bir Çiçek Vardı” metninde kök değer bulunmamaktadır.

3. temada kök değer içeren 14 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; adalet kök değerine 2, öz denetim kök değerine 1, sabır kök değerine 2, sevgi kök değerine 2, sorumluluk kök değerine 3 ve yardımseverlik kök değerine 4 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer yardımseverlik kök değeridir. Dostluk, dürüstlük, saygı ve vatanseverlik kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabının üçüncü teması olan “Duygularımız” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.9. incelendiğinde; 3. temanın 1. metni olan “Cırcır Böceği ile Karınca” adlı metinde adalet kök değerinden 2 ve yardımseverlik kök değerinden 2 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“Ya, öyle mi?/ Demek ki siz/ Yazı sazla geçirdiniz/ Şimdi de oynayın biraz.” (s.122) cümleleri yazın eğlenen kişinin kışın yiyeceği hak etmediği mesajını içerdiğinden, adalet kök değerini barındırmaktadır.

“Yalnız kendisi için değil, bütün bir kendini dinleyenler için. O, bu işe, başkaları için türkü söylemeye öyle alışmıştır ki kendini düşünmez. Bütün bir yaz, kendi özel yaşamını bir kerecik olsun aklına getirmez.” (s. 123) cümlelerinde ağustos böceğinin başkalarının iyiliğini kendi temel ihtiyaçlarının önüne koymasından bahsedilmiştir. Bu durum yardımseverlik kök değerine işaret etmektedir.

Tablo 4.9. incelendiğinde; 3. temanın 2. metni olan “Bir Gecelik Konuklar” adlı metinde sabır kök değerinden 1, sevgi kök değerinden 2, sorumluluk kök değerinden 2 ve yardımseverlik kök değerinden 2 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Bir tek gece tütenler direniyordu kuraklığa. Ama onlar da zayıf düşmüştü, daha kısa boylu ve daha cılızdılar. Yine de günün kavurucu sıcaklığının ardından alacakaranlıkla birlikte Mesarya Ovası'na kokularını yaymaya devam ediyorlardı.” (s.130) ifadelerinde kuraklığa rağmen direnen çiçeklerden bahsedildiğinden sabır kök değeri bulunmaktadır.

“Babasının kuyunun çevresine diktiği birkaç kök salatalık, domates, patlıcan ve biberi yaşatmak Bekir'in göreviydi.” (s.130) cümlesinde Bekir'in yapması gerekenler sıralanmıştır. Bahçe işlerinde Bekir'in görevlerine yer verildiğinden cümlede sorumluluk kök değeri bulunmaktadır.

“Bekir'in akli dedesindeydi. Hiç iyi görünmüyordu. Onu mutlu etmek için yaz başında tepeye kovaları, teneke kapları taşımış, içlerini su doldurmuştu. Canı çıkmıştı kovalarla tepeye su taşırken. Suları çok iyi örtmesine karşın bir süre sonra

buharlaşımdan azalıyorlardı. Bekir yeniden su taşıyarak kapları dolduruyordu. Dedesi için yapıyordu bütün bunları. Geçen yıl da yapmıştı. Ondan önceki yıl da.” (s.132) cümlelerinde Bekir’in dedesini mutlu etmek amacıyla yıllardır yaptıkları ifade edilmektedir. Bekir’in dedesinin iyiliğini gözeterek hareket etmesi cümlelerde yardımseverlik kök değerine yer verildiğini göstermektedir.

“Yaşlı adam gözlerini zar zor aralayıp soluk soluğa kalan torununa sevgiyle baktı.” (s.132) cümlesinde dedenin torununa bakışlarındaki sevgi ifade edildiğinden cümle sevgi kök değerini içermektedir.

Tablo 4.9. incelendiğinde; 3. temanın 3. metni olan “Sol Ayağım” adlı metinde öz denetim kök değerinden 1, sabır kök değerinden 1 ve sorumluluk kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Doktorların benden umudu kesmesini başka bir deyişle benim bir insan olduğumu unutmasını hatta yalnızca karnı doyurulacak, yıkanacak ve sonra bir kenara bırakılacak bir şey olduğumu söylemenin dışında hiçbir şekilde yardım edemeyeceklerini gören annem, o anda meseleyi bizzat ele almaya karar vermiş.” (s.143) cümlesinde annenin yaşanan durumu çözüme ulaştırmada tüm görevi üzerine almış olması bu ifadelerde sorumluluk kök değerinin bulunduğunu göstermektedir.

“Babam ekmek paramızı kazanmak için duvarlar örmeye gittiğinde annem zihnindeki kalın perdenin arkasına yavaş yavaş, sabırla ulaşmaya çalışarak benimle diğer çocuklar arasında oluşmuş görünen duvarı tuğla tuğla söküyordu.” (s.143) cümlesinde annenin yaklaşımındaki sabır betimlenmiştir. Bu cümlede sabır kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“Başarmıştım! Zihnime, kendini ifade etme şansını verecek olan şey başlamıştı. Evet, dudaklarımla konuşamıyordum ama şimdi sözlerden daha kalıcı şeylerle konuşacaktım yazılı sözcüklerle.” (s.144) ifadelerinde kişi, başarıyı kendisi ile vermiş olduğu bir mücadele sonucunda elde ederek dünyaya uyum sağlama konusunda bir adım atmıştır. Bu cümleler öz denetim kök değerini içermektedir.

Tablo 4.9. incelendiğinde; 3. temanın 4. metni olan “Bir Çiçek Vardı” adlı metinde herhangi bir kök değere yer verilmediği görülmektedir.

4.4. KKTC 7. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI 2'DEKİ KÖK DEĞERLERİN DAĞILIMI

Bu bölümde KKTC 7.sınıf Türkçe ders kitabı 2'de yer alan metinlerde bulunan kök değerlerin dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 4.10. KKTC 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 4. Temadaki (İletişim) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
	Temadaki metinler	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanserverlik	Yardımserverlik	Toplam
4.Tema İletişim	1. Sözüñ Kıyası	-	2	3	5	-	-	-	-	-	-	10
	2. Dinlemek Üzerine	-	-	-	5	-	2	3	-	-	1	11
	3. Özensiz Kullanım	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	2
	4. Eskici	-	-	-	1	3	-	2	-	-	1	7
	Toplam	-	2	3	11	3	3	5	-	1	2	30

Tablo 4.10. incelendiğinde; KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabının dördüncü temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 10, ikinci metinde 11, üçüncü metinde 2, dördüncü metinde ise 7 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 30 örnek yer almaktadır. Bu bulgulardan hareketle 4. temada kök değer içeren örneklerin en çok “Dinlemek Üzerine” metninde, en az ise “Özensiz Kullanım” metninde bulunduğu saptanmıştır.

4. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Sözüñ Kıyası” metninde 3, “Dinlemek Üzerine” metninde 4, “Özensiz Kullanım” metninde 2, “Eskici” metninde ise 4 farklı kök değer bulunduğ u belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğ inin en çok olduğ u metinler “Dinlemek Üzerine” ve “Eskici” metinleridir. En az olduğ u ise “Özensiz Kullanım” metnidir.

4. temada kök değer içeren 30 örneğ in bulunduğ u saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; dostluk kök değerinden 2, dürüstlük kök değerinden 3, öz denetim kök

değerinden 11, sabır kök değerinden 3, saygı kök değerinden 3, sevgi kök değerinden 5, vatanseverlik kök değerinden 1 ve yardımseverlik kök değerinden ise 2 örneğin yer aldığı görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer öz denetim kök değeridir. Adalet ve sorumluluk kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabının dördüncü teması olan “İletişim” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.10. incelendiğinde; 4. temanın 1. metni olan “Sözün Kıyası” adlı metinde dostluk kök değerinden 2, dürüstlük kök değerinden 3 ve öz denetim kök değerinden 5 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Günlük yaşamı dolduran birçok ilişki vardır; kimiyle ticari ilişkiler kurulur, kimiyle yüzeysel konularda "laflanır", bazı kimselerle de dertler, sevinç, kaygı ve özlemler paylaşılır. İç dünyamızı açabileceğimiz "dost" kimseler azdır.” (s.14) cümlelerinde insanlarla kurulan birtakım ilişkiler belirtilirken iç dünyamızı açtığımız nadir insanlar dost olarak tanımlanmıştır. Bu sebeple cümleler dostluk kök değerini barındırmaktadır.

“Görüşülen, konuşulan birçok insana olduğumuz gibi değil, onların bizi görmek istediği biçimde görünmek isteriz. Başka bir deyişle sosyal maskeler takarız çünkü onlar tarafından kabul edilmek, beğenilmek isteriz. Kendi benliğini değerli gören, kendine güveni yüksek olan kimselerin başkaları tarafından beğenilmeye gereksinimi daha az; kendi benliğini değersiz gören, kendine güveni olmayan kişilerin ise daha çoktur.” (s.14) cümlelerinde kendi benliğini değerli gören insanların başkaları tarafından beğenilmeye gereksiniminin az olduğu belirtilerek bu insanların maske takmadıkları dolayısıyla dürüst davrandıkları söylenmek istenmiştir. Bu sebeple cümlelerde dürüstlük kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“İletişim kurulan kişinin konuşma biçimi de savunuculuk davranışını etkiler. Yargılayıcı, denetleyici, üstünlük belirten bir tutum içinde, kesin bir tavırla konuşan kişilere karşı daha savunucu olunur. Bu kişilere iç dünya kapatılır, onlardan uzak durulur.” (s.14) cümlelerinde kişinin yargılayıcı tavırlardaki insanlara karşı kendi davranışlarını ve iç dünyasını kapattığı ifade edilmiştir. Bu tutum öz denetimi

gerektirdiğinden söz konusu cümlelerde öz denetim kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“Öte yandan karşıdaki eşit gören bir tutum içinde, soruna yönelik, denemeci yaklaşımla anlayış göstererek konuşursa bu kişiye daha rahat açılır, daha az savunucu oluruz. Bu tür ilişki kurabilen kişileri kendimize "dost" ediniriz.” (s.14) cümlelerinde kişinin anlayışlı insanlara içini açtığı, savunucu davranmadığı belirtilmiştir. Dış dünyaya karşı kendi iç dünyasını kontrol etmesini içerdiğinden öz denetim kök değerine yer verildiği görülmektedir. Anlayışlı insanlarla kurulan ilişki dostluk olarak ifade edildiği için bu cümleler dostluk kök değerini de içermektedir.

Tablo 4.10. incelendiğinde; 4. temanın 2. metni olan “Dinlemek Üzerine” adlı metinde öz denetim kök değerinden 5, saygı kök değerinden 2, sevgi kök değerinden 3 ve yardımseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Çocuk ekranda Afrika'daki aç çocukları gördükçe mutfaktan ekmek alıp televizyonun açık bulunduğu tek yerinden, arkadaki ızgaralardan içeri atıyormuş.” (s.22) cümlelerinde çocuğun Afrika'daki insanlara ekmek uzatmaya çalışması merhametli yönünü ortaya koyduğundan bu ifadeler yardımseverlik kök değerini içermektedir.

“Lise sona kadar çok konuşkan bir çocuktum, çok okuyordum, sonra da ne biliyorsam her fırsatta anlatıyordum. Şimdilerde ortalamanın çok altında konuşan bir insanım. Zamanla şunu öğrendim: Bence aklın yolu kulaklardır, ağız değil. Kulaklardan beyne çok şey gider, ağızdan ise gitmez.” (s.22) cümlelerinde kişinin dış dünyaya yönelik davranışlarını denetlemesi ve yön vermesi durumundan bahsedilmiştir. Bu ifadelerde öz denetim kök değeri bulunmaktadır.

“Konuşmak kızgın patates gibidir; kimin elindeyse onun elini yakar. Atın karşıya, sizin elinizi yakmasın.” (s.22) cümlelerinde konuşmanın kişiye vereceği zararlar vurgulanmıştır. Kişinin davranışlarına yön vermesi üzerinde durulduğundan cümlelerde öz denetim kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“Eğer karşıdaki bir şeyler anlatıyor ve bana hiç uymuyorsa hiç itiraz etmem. Sadece dinlerim.” (s.23) cümlelerinde kişiye hiç uymamasına rağmen başkalarının görüşlerini dinliyor olması insanlara vermiş olduğu değeri gösterdiğinden bu cümleler saygı kök değerine işaret etmektedir.

“Dinlemek insana verilen en büyük becerilerden biridir ve bence sevgiyi gösteren en güzel hediyedir. “Bir insana dinlendiğini hissettirmek sevginin en güzel ifadesidir.” (s.23) cümlelerinde dinlemek ve sevgi arasındaki bağ belirtildiğinden cümleler sevgi kök değerini barındırmaktadır.

Tablo 4.10. incelendiğinde; 4. temanın 3. metni olan “Özensiz Kullanım” adlı metinde saygı kök değerinden 1 ve vatanseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Yaptığımız bütün o konuşmalar size saygı duyulmamasını sağlıyor.” (s.30) cümlesinde birtakım konuşmaların saygıyı beraberinde getirdiği belirtilmiştir. Bu ifadeye saygı kök değerine yer verilmiştir.

“Tabii yaş geliştikçe yalnız etrafınızdakilere değil, memleketeye yardım aşkıyla yanılıyorsunuz.” (s.31) cümlesinde memleket için gösterilen fedakârlıklar ifade edildiğinden bu cümle vatanseverlik kök değerini içermektedir.

Tablo 4.10. incelendiğinde; 4. temanın 4. metni olan “Eskici” adlı metinde öz denetim kök değerinden 1, sabır kök değerinden 3, sevgi kök değerinden 2 ve yardımseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Zaten babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in ücra bir kasabasına gönderiliyordu.” (s.38) cümlesinde yetim bir çocuğa merhamet duygusuyla yaklaşılıp destek olduğu ifade edilmiştir. Bu cümle yardımseverlik kök değerini içermektedir.

“Anlamaya başladığı Arapçayı, küçücük kafasında beliren bir inatla konuşmayarak sustu. Daha büyük bir tehlikeden korkarak deniz altında nefes almamaya çalışan bir adam gibi tıkanığını duyuyordu, yine susuyordu. Hep sustu.” (s.39) cümlesinde küçük çocuğun davranışlarına kendi iç dünyasına göre yön verdiği görülmektedir. Bu durum öz denetim kök değerine işaret etmektedir.

Tablo 4.11. KKTC 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 5. Temadaki (Sanat ve Hayallerimiz) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
	Temadaki metinler	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik	Toplam
5.Tema Sanat ve Hayallerimiz	1. Dünyanın Son Çirkin Günü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2. Mozart'ın Şehri Salzburg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	3. Kara Tahta	5	-	-	3	-	2	1	-	-	-	11
	4. Yolum Düştü Amerika'ya	-	-	-	-	-	-	2	-	3	1	6
	Toplam	5	-	-	3	-	2	3	-	3	1	17

Tablo 4.11. incelendiğinde; KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabının beşinci temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Üçüncü metinde 11, dördüncü metinde 6 olmak üzere kök değerlere yönelik 17 örnek yer aldığı; birinci ve ikinci metinlerde ise kök değerlere yönelik herhangi bir örneğin yer almadığı görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle 5. temada kök değer içeren örneklerin en çok “Kara Tahta” metninde bulunduğu saptanmıştır. “Dünyanın Son Çirkin Günü” ve “Mozart'ın Şehri Salzburg” metinlerinde kök değer içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

5. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde “Kara Tahta” metninde 4, “Yolum Düştü Amerika'ya” metninde 3 farklı kök değerinin bulunduğu belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin “Kara Tahta” metnidir. “Dünyanın Son Çirkin Günü” ve “Mozart'ın Şehri Salzburg” metinlerinde kök değer bulunmamaktadır.

5. temada kök değer içeren 17 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; adalet kök değerine 5, öz denetim kök değerine 3, saygı kök değerine 2, sevgi kök değerine 3, vatanseverlik kök değerine 3 ve yardımseverlik kök değerine 1 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer adalet kök

değeridir. Dostluk, dürüstlük, sabır ve sorumluluk kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabının beşinci teması olan “Sanat ve Hayallerimiz” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.11. incelendiğinde; 5. temanın 1. metni olan “Dünyanın Son Çirkin Günü” adlı metinde herhangi bir kök değere yer verilmediği görülmektedir.

Tablo 4.11. incelendiğinde; 5. temanın 2. metni olan “Mozart’ın Şehri Salzburg” adlı metinde herhangi bir kök değere yer verilmediği görülmektedir.

Tablo 4.11. incelendiğinde; 5. temanın 3. metni olan “Kara Tahta” adlı metinde adalet kök değerinden 5, öz denetim kök değerinden 3, saygı kök değerinden 2 ve sevgi kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Biz bu oyunda bir şey anlatmaktan çok, soru soruyoruz, sorduğumuz soruların cevaplarını arıyoruz. Bilinen engelli problemlerini bir kenara bırakıp kendini kusurlu görmeyen biz engelleyenlerin sorunu ne diye soruyoruz ve engelleyen olmaktan kurtulmanın maliyetini veriyoruz, hem de tek tek...” (s.80) cümlesinde kişinin kendi engellerini neden görmediğini sorgulaması gerektiği vurgulanarak kendi davranışlarını, iç dünyasını denetlemesi gerektiği belirtilmiştir. Bu sebeple söz konusu ifadelerde öz denetim kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“Neden engelli park yerlerini işgal ediyoruz? 15-20 adım yürümek bu kadar mı zor? İş yerinizde ya da okulunuzda engelli tuvaleti var mı? Varsa ne durumda, yoksa neden yok?” (s.80) cümlelerinde engellilerin hakları sorgulandığından cümleler adalet kök değerini içermektedir.

“Engelli bireyin eğitim hakları ne durumdadır? Neden müdür ya da idari kadroda yer alamazlar? Seçme-seçilme hakları nelerdir?” (s.80) cümlelerinde engellilerin sahip olması gereken birtakım haklar sorgulanmıştır. Bu sebeple cümleler adalet kök değerini barındırmaktadır.

“Toplumumuzun duyarlılığını ve farkındalığını artırmak için yazılmış ve oynanmış bir oyundur Kara Tahta...” (s.80) cümlesinde kişinin duyarlılığını,

farkındalığını arttırması hedeflenmiştir. İnsanın iç dünyasını değiştirmesini gerektiren bir durum ifade edildiğinden cümlede öz denetim kök değerine yer verilmektedir.

“*Pardon, iyi misiniz? Bir şey olmadı ya?*” (s.81) cümlelerindeki pardon ifadesi ve devamındaki nazik soru saygı kök değerine işaret etmektedir.

“*Ben âşık oldum galiba.*” (s.81) cümlesinde sevgi doğrudan dile getirilmiştir. Bu cümlede sevgi kök değerine yer verilmiştir.

“*Siz onun kusuruna bakmayın.*” (s.82) cümlesindeki özür ifadesi saygı kök değerine yer verildiğini göstermektedir.

Tablo 16 incelendiğinde; 5. temanın 4. metni olan “Yolum Düştü Amerika’ya” adlı metinde sevgi kök değerinden 2, vatanseverlik kök değerinden 3 ve yardımseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“*En güzel benim ülkem! diye haykırdı, yeri geldi Türkiye’yi, Türk insanını, Atatürk’ü anlattı. Türk elçisi olarak Amerika’da Türkiye’yi tanıttı.*” (s.94) cümlelerinde kahramanın vatani olan Türkiye’ye duyduğu hayranlık ifade edildiğinden cümlelerde vatanseverlik kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“*Sarı saçlı, yeşil gözlü, tombulca bir kadın yanıma yaklaşarak "Rinan!" dedi ve beni kucaklayıverdi. Bu, Carol olmalıydı. Tam arkasında Bay Wilson ve Jay (Cey) , gülerek bana bakıyorlardı. Ellerinde mor yıldızlı, üzerinde "Hi Renan!" yazan, kalp şeklinde kocaman bir balon vardı.*” (s.95) ifadelerindeki kucaklama, kalp şeklindeki balon gibi detaylar Rinan’a karşı duyulan sevgiyi göstermektedir. Bu cümleler sevgi kök değerini içermektedir.

“*Sosyal çarpıklıklara çare bulmaya çalışan bir kuruluşun konuğu olduk. Burada kimsesiz yaşlı kadınlardan özürülülere, trafik mahkemelerinden hapisanelere kadar, tüm sosyal sorunlar ele alınıyordu.*” (s.95) cümlelerinde sosyal sorunlara çare bulmak amacıyla kurulan bir yardımlaşma kuruluşundan söz edilmektedir. Bu ifadelerde yardımlaşma kök değerine yer verilmiştir.

“*Keşke hepiniz onu tanıyabilseydiniz! Dedim. Çünkü en güzel benim ülkem!..*” (s.96) cümlelerinde kişinin ait olduğu vatani en güzel ülke olarak ifade etmesi vatanseverlik kök değerine işaret etmektedir.

Tablo 4.12. KKTC 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 6. Temadaki (Bilim ve Teknoloji) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanserverlik	Yardımserverlik	Toplam
Temadaki metinler												
6.Tema Bilim ve Teknoloji	1. Buluş Hikâyeleri	-	-	1	2	2	-	-	-	-	1	6
	2. Mimar Sinan	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
	3. Haritada Kaybolmak	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
	4. Yaşanabilir Gezegenler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	-	-	1	2	2	1	-	-	1	1	8

Tablo 4.12. incelendiğinde; KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabının altıncı temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 6, ikinci metinde 1, üçüncü metinde 1 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 8 örnek yer aldığı; dördüncü metinde ise kök değerlere yönelik herhangi bir örneğin yer almadığı görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle 6. temada kök değer içeren örneklerin en çok “Buluş Hikayeleri” metninde bulunduğu saptanmıştır.

6. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Buluş Hikâyeleri” metninde 4, “Mimar Sinan” metninde 1, “Haritada Kaybolmak” metninde 1 çeşit kök değer bulunduğ belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin “Buluş Hikâyeleri” metnidir. “Yaşanabilir Gezegenler” metninde kök değer bulunmamaktadır.

6. temada kök değer içeren 8 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; dürüstlük kök değerine 1, öz denetim kök değerine 2, sabır kök değerine 2, saygı kök değerine 1, vatanserverlik kök değerine 1 ve yardımserverlik kök değerine 1 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer öz denetim ve sabır kök değerleridir. Adalet, dostluk, sevgi ve sorumluluk kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabının altıncı teması olan “Bilim ve Teknoloji” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.12. incelendiğinde; 6. temanın 1. metni olan “Buluş Hikayeleri” adlı metinde dürüstlük kök değerinden 1, öz denetim kök değerinden 2, sabır kök değerinden 2 ve yardımseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“*Kentin bilginlerine, bu arada Arşimet’e başvurdu. Kuyumcunun hilesini bulmakta kendisine yardım etmesini istedi.*” (s.118) cümlelerinde başkasından yardım etme talebine yer verilmiştir. Bu sebeple cümlelerde yardımlaşma kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“*Wright (Rayt) kardeşler dört yıl çalışarak uçağı, üç yıl da emek vererek motoru yapmışlardı. Karşılarında havaya uçmaya hazır uçak duruyordu. Mevsim kıştı. Sert rüzgârlar esiyordu. Buna rağmen 1903 yılının aralık ayında uçmaya karar verdiler. Kasaba halkı uçuşu izlemek üzere alana çağrıldı.*” (s.119) cümlelerinde ifade edilen zor şartlara rağmen toplamda yedi yıl emek vererek uçağı uçmak için hazırlamaları kişilerin tahammül gösterdiklerini, beklemeyi bildiklerini ortaya koymaktadır. Cümleler sabır kök değerini barındırmaktadır.

“*Bu durum da kardeşleri üzmedi. “Eğer çok konuşursak çok konuşan ve az uçan bir kuş yani papağana benzeriz.” diyerek harıl harıl çalışmaya ve uçuşlarını gizli yapmaya başladılar.*” (s.120) ifadelerinde olumsuz durum karşısında kendi davranışlarını gözden geçirdikleri ve daha fazla çalıştıkları belirtilmiştir. Bu durum öz denetim kök değerine yer verildiğini göstermektedir.

Tablo 4.12. incelendiğinde; 6. temanın 2. metni olan “Mimar Sinan” adlı metinde vatanseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“*Böyle büyük bir başarının bizim topraklarımızda yetişmesi ve dünyada bizi temsil etmesinden elbette ki gurur duyuyoruz. Ve daha çok Mimar Sinanlar yetişmesini ümit ediyoruz.*” (s.130) cümlelerinde kişinin kendi vatanından çıkan başarılarından gurur duyduğu belirtilmiştir. Bu ifadelerde vatanseverlik kök değerine yer verilmiştir.

Tablo 4.12. incelendiğinde; 6. temanın 3. metni olan “Haritada Kaybolmak” adlı metinde saygı kök değerinden 1 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“Özür dilerim, diye seslendi Chris.” (s. 139) cümlesindeki özür ifadesi saygı kök değerine işaret etmektedir.

Tablo 4.12. incelendiğinde; 6. temanın 4. metni olan “Yaşanabilir Gezegenler” adlı metinde herhangi bir kök değere yer verilmediği görülmektedir.

4.5. KKTC 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI 1’DEKİ KÖK DEĞERLERİN DAĞILIMI

Bu bölümde KKTC 8.sınıf Türkçe ders kitabı 1’de yer alan metinlerde bulunan kök değerlerin dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 4.13. KKTC 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 1. Temadaki (Ben ve Çevrem) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanserverlik	Yardımserverlik	Toplam
Temadaki metinler												
1.Tema Ben ve Çevrem	1. Bir Başka Orhan	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	2
	2. Çocuklarıma	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	2
	3. Suyumuz Plastik Çorbasına Dönmesin	1	-	-	3	-	-	-	4	-	-	8
	4. Şu Çılgın Türkler	-	-	2	-	3	-	-	2	6	-	13
	Toplam	1	-	2	3	3	-	3	6	6	1	25

Tablo 4.13. incelendiğinde; KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabının birinci temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 2, ikinci metinde 2, üçüncü metinde 8, dördüncü metinde ise 13 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 25 örnek yer almaktadır. Bu bulgulardan hareketle 1. temada kök değer içeren örneklerin en çok “Şu Çılgın Türkler” metninde, en az ise “Bir Başka Orhan” ve “Çocuklarıma” metinlerinde bulunduğu saptanmıştır.

1. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Bir Başka Orhan” metninde 2, “Çocuklarıma” metninde 1, “Suyumuz Plastik Çorbasına Dönmesin” metninde 3, “Şu Çılgın Türkler” metninde ise 4 farklı kök değer bulunduğ belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin “Şu Çılgın Türkler”, en az olduğu ise “Çocuklarıma” metnidir.

1. temada kök değer içeren 25 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; adalet kök değerine 1, dürüstlük kök değerine 2, öz denetim kök değerine 3, sabır kök değerine 3, sevgi kök değerine 3, sorumluluk kök değerine 6, vatanseverlik kök değerine 6 ve yardımseverlik kök değerine ise 1 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer sorumluluk ve vatanseverlik kök değerleridir. Dostluk ve saygı kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabının ilk teması olan “Ben ve Çevrem” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.13. incelendiğinde; 1. temanın 1. metni olan “Bir Başka Orhan” adlı metinde sevgi kök değerinden 1, yardımseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Hastanenin doğum odasında annemin yanında, geç saatlerde bahçe duvarından atlayarak içeri girebilen teyzem vardı bir tek.” (s.15) cümlesinde teyzesinin kız kardeşi için göstermiş olduğu fedakârlık, onun iyiliğini gözetmesi bu ifadelerde yardımseverlik kök değerine yer verildiğini göstermektedir.

“Annemin sevgisi için ağabeyimle aramızda şiddetli bir rekabet vardı.” (s.15) ifadesinde iki çocuğun annesinin sevgisini kazanma çabasının altında annelerine olan sevgileri yatmaktadır. Bu ifadeler sevgi kök değerini içermektedir.

Tablo 4.13. incelendiğinde; 1. temanın 2. metni olan “Çocuklarıma” adlı metinde sevgi kök değerinden 2 ifade bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“Senin saydığın gibi doğru ve güzel/ Hem dalgaları, hem saymasını severek” (s.22) dizelerinde dalgalara ve saymaya yönelik sevgi ifade edilmiştir. Bu dizelerde sevgi kök değeri bulunmaktadır.

“Diyelim, zindana düştün, bir ip al/ Görmediğin yıldızları diz ipe bir bir./ Sonra yıldızlardan kolyeyi/ Düşlemindeki sevgilinin boynuna geçir.” (s.22) dizelerinde mahkûm edilmiş bile olsa sevdiği kişi uğruna kişinin yapması gerekenler sembolik bir

şekilde ifade edilmiştir. Burada beklenen fedakârlığın altında yatan duygu sevgi olduğundan dizelerde sevgi kök değerine yer verildiği görülmektedir.

Tablo 4.13. incelendiğinde; 1. temanın 3. metni olan “Suyumuz Plastik Çorbasına Dönmesin” adlı metinde adalet kök değerinden 1, öz denetim kök değerinden 3 ve sorumluluk kök değerinden 4 örnek bulunduğu görülmektedir.

“*Düşünsenize bugün doğaya attığımız ve çoğu okyanuslarda son bulan plastik şişeler torunlarımızın torunlarından sonra bile var olmaya devam edecek.*” (s.29) cümlesinde doğanın geleceğine bugünkü insanların birtakım tutum ve davranışlarının yön verdiği belirtilmiştir. Bu sebeple cümle, sorumluluk kök değerini içeren bir ifadedir.

“*Bir şey doğaya zarar veriyorsa er ya da geç bedenlerimize de zarar verecektir. Suyun içine ne atarsak su bize geri veriyor. Su temizken şifa, kirliken hastalık taşıyor. Denizlerimiz, nehirlerimiz, yer altı sularımız ve atmosferimiz plastikle kirlenirken biz de kirleniyoruz.*” (s.29) ifadelerinde insanoğlunun doğaya verdiği zararlar karşılığında doğanın da aynı şekilde ona cevap verdiği belirtilmiştir. Hak ettiğini bulma, kötü davranışların sonucunu ödeme ile ilgili bir örnek sunduğundan bu ifadelerde adalet kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“*O balinanın sonu, değiştirilemez bir kader değil. Sadece bir kişi bile yanında bez torba taşıyıp plastik poşet kullanmayı keserse yılda 312 tane poşetin doğaya atılmasını engellemiş olacak. Böylece belki onlarca balinanın, yüzlerce kuşun hayatını kurtaracak. Plastik şişede su almak yerine yanında matarasını taşıyan tek bir insanla suyumuz daha az kirlenecek, daha az hastalanacağız.*” (s.29) cümlelerinde kişinin davranışlarına bilinçli bir şekilde yön vererek doğa ile ideal uyumu yakalayabileceği ifade edilmiştir. Bu uyum, öz denetim ve bunun yanında kişinin doğaya karşı yerine getirmesi gereken bazı sorumluluklarla sağlanacaktır. Cümleler öz denetim ve sorumluluk kök değerlerini barındırmaktadır.

“*Belki de koca dünyayı ben mi kurtaracağım diyorsunuz içinizden. Onca plastik dağını benim atmadığım şişe mi azaltacak? Evet, 7,6 milyarlık insan denizinde her birimiz sadece bir damlayız. Küçüğüz ama bir gram arsenik, bir ton suyu zehir yapmaya yetmiyor mu?*” (s.29) ifadelerinde temiz bir dünyanın varlığını bireylerin tek tek kendi davranışlarını denetleyerek nasıl sürdüreceği üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla bu

cümlelerde öz denetim kök değerine yer verilmiştir. Ayrıca beklenen bu davranışlar kişiye doğaya karşı bazı görevler yüklediğinden cümleler, sorumluluk kök değerini de içermektedir.

Tablo 4.13. incelendiğinde; 1. temanın 4. metni olan “Şu Çılgın Türkler” adlı metinde dürüstlük kök değerinden 2, sabır kök değerinden 3, sorumluluk kök değerinden 2 ve vatanseverlik kök değerinden 6 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Tarihimizin önemli ve her zaman övgüye değer bir sürecini konu alan "Şu Çılgın Türkler" adlı eserle ilgili görüşlerime geçmeden önce eserin ön sözünden şu önemli açıklamalara yer vermek istiyorum: Millî Mücadele'nin bir yazarın hayal zenginliğine ihtiyacı yok. Gerçek olaylar, hayali çok aşıyor.” (s.36) cümlelerinde Milli Mücadele'nin tarihimizdeki önemi ve hayalin çok daha ötesindeki yeri ifade edildiğinden bu cümlelerde vatanseverlik kök değerine yer verilmiştir.

“Şu Çılgın Türkler, belgelere dayalı, gerçek olgu ve olayların romanıdır. Belgeler, mektuplar, anılar, makaleler, bilgiler, raporlar, haberler gerçeğe bağlı kalınarak öyküleştirilmiştir. Hiçbir şeyi abartmadım, küçültmedim de.” (s.36) ifadelerinde yazarın eserinde gerçeklere bağlı kaldığını söylemesi ve belgelere dayandırarak söylemini desteklemesi bu cümlelerde dürüstlük kök değerinin bulunduğunu göstermektedir.

“Millî Mücadele ile ilgili bilgi ve belge toplama tutkum elli küsur yıldır sürüyor. Gençlerimize uzun zamandır Millî Mücadele'yi gerektiği gibi anlatamıyoruz. O görkemli olayı eski, soluk fotoğraflara benzettik. Oysa cumhuriyetimiz, o mücadelenin ürünü ve kaçınılmaz sonucudur.” (s.37) cümlelerinde Milli Mücadele'ye verilmesi gereken önem üzerinde durulmuştur. Bu sebeple cümlelerde vatanseverlik kök değerine yer verilmiştir.

“Türk milletinin ve Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın sabrı ve büyük fedakârlıklarıyla zafere ulaşılmış ve Millî Mücadele, milletimizin tarihine altın harflerle yazılmıştır.” (s.37) cümlesinde Milli mücadele döneminde gösterilen fedakârlıklar ve sabır ifade edildiğinden bu cümle sabır kök değerine işaret etmektedir.

“Eserde anlatılanlar bir kişinin macerası, öyküsü, hayatı değil; bir milletin onurlu, azimli, kararlı ve "çılgın" mücadelesidir. Bu günlere nasıl geldiğini, vatan aşkının ne kadar büyük bir aşk olduğunu; insanın milleti, vatani, bağımsızlığı için

nelerden vazgeçebileceğini, tarihini bilmenin önemini anlıyorsunuz. "Şu Çılgın Türkler" bunun gibi daha birçok önemli kazanım elde edebileceğiniz bir eser. Eseri okurken ne şerefli ve ne kadar zorlu bir mücadele verildiğini bir kez daha anlıyorsunuz." (s.37) ifadelerinde verilen mücadelenin önemi ve mücadele veren milletin onurlu, azimli duruşu anlatılmıştır. Bu anlatımın vatanseverlik kök değeri üzerine inşa edildiği görülmektedir.

"Ve belki de en önemlisi: "Ne mutlu Türküm diyene!" sözünün gerçek anlamını, bu kitabı okuduktan sonra daha iyi anlıyor ve daha güçlü bir şekilde haykırıyorsunuz. İnançla, sabırla ve büyük özverilerle kazanılan güzel vatanımızı ve bağımsızlığımızı tarih bilincimizi arttırarak, vatanımıza emek vererek, gerektiğinde de uğruna canımızı vererek korumalıyız." (s.37) cümlelerinde vatanın nasıl bir özveri ile kazanıldığı üzerinde durulduğundan vatanseverlik kök değerine yer verildiği görülmektedir. Bu vatanseverliğe karşı okura da bazı görev ve yükümlülükler yüklendiğinden cümleler sorumluluk kök değerini de içermektedir.

"Her şeyden önce tarihimizi iyi okumalı ve doğru değerlendirmeliyiz. Bunun için de tarih bilincinin oluşmasına önemli katkılar sağlayan eserleri kaleme alan, kalemimi bu önemli hizmete adayan yazarlarımızın eserlerini dikkatle ve sabırla okumalıyız." (s.37) ifadelerinde tarihi öğrenmek için kişinin yapması gerekenler sıralandığından sorumluluk kök değerine yer verildiği görülmektedir. Okurun sabırlı olması gerektiği vurgulandığı için cümleler sabır kök değerini de barındırmaktadır.

Tablo 4.14. KKTC 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 2. Temadaki (Ülkem ve Kültürel Değerlerim) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardıms severlik	Toplam
Temadaki metinler												
2. Tema Ülkem ve Kültürel	1. İğde Ağacı	-	-	-	1	-	-	6	2	3	-	12
	2. Onuncu Yıl Nutku	-	-	-	2	-	-	1	4	6	-	13
	3. Maniler Ninniler	1	-	-	-	1	-	7	-	-	-	9
	4. Kıbrıs'ta Yok Olan Hayvanlardan Deve	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Toplam	1	-	-	3	1	-	14	6	9	-	34

Tablo 4.14. incelendiğinde; KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabının ikinci temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 12, ikinci metinde 13, üçüncü metinde 9 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 34 örnek yer aldığı, dördüncü metinde ise kök değerlere yönelik herhangi bir örnek yer almadığı görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle 2. temada kök değer içeren örneklerin en çok “Onuncu Yıl Nutku” metninde, en az ise “Kıbrıs’ta Yok Olan Hayvanlardan Deve” metninde bulunduğu saptanmıştır.

2. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “İğde Ağacı” metninde 4, “Onuncu Yıl Nutku” metninde 4, “Maniler Ninniler” metninde 3 farklı kök değer bulunduğ belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metinler “İğde Ağacı” ve “Onuncu Yıl Nutku” metinleridir. “Kıbrıs’ta Yok Olan Hayvanlardan Deve” metninde kök değer bulunmamaktadır.

2. temada kök değer içeren 34 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; adalet kök değerine 1, öz denetim kök değerine 3, sabır kök değerine 1, sevgi kök değerine 14, sorumluluk kök değerine 6 ve vatanseverlik kök değerine ise 9 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer sevgi kök değerleridir. Dostluk, dürüstlük, saygı ve yardımseverlik kök değerlerini içeren herhangi bir ifade bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabının ikinci teması olan “Ülkem ve Kültürel Değerlerim” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.14. incelendiğinde; 2. temanın 1. metni olan “İğde Ağacı” adlı metinde öz denetim kök değerinden 1, sevgi kök değerinden 6, sorumluluk kök değerinden 2 ve vatanseverlik kök değerinden 3 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Atatürk’ü ağlarken çok ender görürüz. İlki, Çanakkale’de topçu ateşimiz başladığı zaman diğeri ise bir tek iğde ağacı için.” (s.60) cümlelerinde Atatürk’ün topçu ateşi başladığı zaman ağlaması vatanseverlik kök değerine işaret etmektedir. Tek bir iğde ağacı için ağlaması ise Atatürk’ün doğaya olan sevgisini ifade ettiğinden cümleler sevgi kök değerini içermektedir.

“Hiç olmazsa bana sorsaydınız ben bir çare bulurdum mutlaka!” diyerek arabasına biner ve hüngür hüngür ağlar bir tek iğde ağacı için.” (s.60) cümlesinde Atatürk’ün iğde ağacının kesilmemesi için bir çare mutlaka bulacağını söylemesi ve ağlaması doğaya olan sevgisini göstermektedir. Bu nedenle cümlede sevgi kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“Çünkü ona göre bu ağaç, kurtardığı bu toprakların bir ferdidir ve ondan sorumludur. Çünkü o, yok etmeyi, bozmayı değil, yapmayı ve yaşatmayı seven bir liderdir.” (s.60) cümlelerinde Atatürk’ün vatanında yer alan bir ağacı da korumayı görev edindiği görülmektedir. Bu durum ile yazar, Atatürk’ün sorumluluk kök değerini taşıdığını okura sunmaktadır.

“Sahi siz hiç bunu yapıyor musunuz? Dışarı çıktığınızda bir ağaca "Sen sığındığım gölge, soluduğum hava, ısındığım odun, elimdeki kalemimsin." diye düşünerek gönülden bir merhaba diyor musunuz? Ben bu araştırmanın sonunda her gün bunu yapıyorum.” (s.60) cümlelerinde yazar okurdan kendisini sorgulaması, davranışlarına yön vermesini beklemektedir. Bu beklenti ifadeleri öz denetim kök değerine işaret etmektedir.

“Bir köşkün 1930'da raylar üzerinde 4 m 80 cm çekilmesinin nedeni bir çınar ağacının kesilmekten kurtarılması içindi.” (s.61) dönemin şartlarında bir ağacı korumak için gösterilen bu çaba Atatürk’ün taşıdığı doğa sevgisini ifade etmektedir. Bu cümlede sevgi kök değerine yer verilmiştir.

“Atatürk, düşünülmesi bile olanaksız gibi görünen bir karar verir ve Ağaç kesilmeyecek, gerekirse köşk ağaçtan uzaklaştırılacaktır, der.” (s.61) cümlesinde Atatürk’ün ağacın kesilmemesi için köşkün taşınması gibi zor bir olayı göze alması ağaç sevgisini göstermektedir. Bu nedenle cümle sevgi kök değerini içermektedir.

“Atatürk tüm işlemler boyunca binanın başındaydı. Kaydırma işlemi tamamlandı. Kurtulan çınarın gölgesinde onun yüzünde mutluluk ve gurur ifadesiyle hep birlikte gönül rahatlığı içinde kahvemi yudumladım.” (s.61) ifadelerinde Atatürk’ün tüm süreci yerinde takip etmesi ve ağacın kurtulmasından sonra duyduğu gurur olayın sorumluluğunu üslendiğini göstermektedir. Cümlelerde sorumluluk kök değerine yer verilmiştir.

“Onun için, Mehmetçiğiyle yaptığı Kurtuluş Savaşı'yla şimdi tabiatın neferleri ile yaptığı savaş arasında bir fark yoktur. O, bu savaşta yine kararlı, inatçı, azimli ve inançlıydı.” (s.61) cümlelerinde Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nda göstermiş olduğu azim vatanseverlik kök değerine, tabiat için yapmış olduğu mücadele ise sevgi kök değerine işaret etmektedir.

Tablo 4.14. incelendiğinde; 2. temanın 2. metni olan “Onuncu Yıl Nutku” adlı metinde öz denetim kök değerinden 2, sevgi kök değerinden 1, sorumluluk kök değerinden 4 ve vatanseverlik kök değerinden 6 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Kurtuluş Savaşı'na başladığımızın on beşinci yılındayız. Bugün Cumhuriyetimizin onuncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır. Kutlu olsun!” (s.68) cümlelerinde Cumhuriyetin onuncu yılının kutlanmasına yönelik duyulan bu coşku cümlelerinde vatanseverlik kök değerinin yer aldığını göstermektedir.

“Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli, Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bundaki muvaffakiyeti, Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak azimkârane yürümesine borçluyuz.” (s.68) ifadelerinde Türk milleti ve ordusuna duyulan minnet belirtilmiştir. Bu cümleler vatanseverlik kök değerini içermektedir.

“Fakat yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz.” (s.68) cümlesinde Atatürk'ün Türk milletinden beklentisi, mevcut durumla yetinmemesi, azimle devam etmesidir. Kişinin gayretini ve davranışlarına yön vermesini gerekli kılan bu durum öz denetim kök değerine işaret etmektedir.

“Yurdumuzu, dünyanın en mamur ve en medeni memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah, vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız.” (s.68) cümlelerinde Milletın refahı için gerekli çalışmaların görev kabul edilmesi sorumluluk kök değerine, yurdunu ve milletini gözetme ise cümlelerde vatanseverlik kök değerine yer verildiğini göstermektedir.

“Çünkü Türk milletinin karakteri yüksektir, Türk milleti çalışkandır, Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti millî birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir.”

(s.69) cümlelerinde Türk milletine yönelik kurulan bu ifadeler vatanseverlik kök değerine işaret etmektedir.

“Türk milletinin tarihî bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir.”

(s.69) cümlesinde Türk milletinin güzel sanatlara karşı duymuş olduğu sevgi ifade edildiğinden sevgi kök değerine yer verilmiştir.

“Bunun içindir ki milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitrî zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini ve millî birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek millî ülkümüzdür.” (s.69) cümlesinde ulaşılmak istenen, amaç edinilmiş bir durum ifade edilmiştir. Bu amaca ulaşmak için milletin üzerine düşen görevlere yer verildiğinden cümlede sorumluluk kök değeri bulunmaktadır.

“Bahtiyarım ki bu sözlerimin hiçbirinde milletimin hakkımdaki itimadını sarsacak bir isabetsizliğe uğramadım. Bugün aynı iman ve katiyetle söylüyorum ki millî ülkeye tam bir bütünlükle yürümekte olan Türk milletinin büyük millet olduğunu, bütün medeni âlem, az zamanda bir kere daha tanıyacaktır. Asla şüphem yoktur ki Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki inkişafı ile atının yüksek medeniyet ufkundan yeni bir güneş gibi doğacaktır.” (s.69) cümlelerinde Atatürk’ün Türklüğün medeni vasfını bir güneşin doğuşuna benzetmesi Atatürk’ün vatanseverliğini göstermektedir. Milli ülkü olarak ifade edilen amaç uğruna beraberce mücadele edilmesi ise Türk milletinin vatanseverliğine işaret etmektedir. Cümlelerde vatanseverlik kök değerine yer verilmiştir.

Tablo 4.14. incelendiğinde; 2. temanın 3. metni olan “Maniler Ninniler” adlı metinde adalet kök değerinden 1, sabır kök değerinden 1 ve sevgi kök değerinden 7 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Megdubun dörd köşeli

İçi gülle döşeli

Hiş da yüzüm gülmedi

Senden ayrı düşeli” (s.78),

“Sen gül ben yaprag olsam

Saçına darag olsam

Seni hiç onudamam

Çürüsem toprag olsam” (s.78),

“Şehir'e giden olsa

Yârimi gören olsa

Çifte megtublar yazdım

Götürüb veren olsa” (s.78),

“Ay dovar sini gibi

Salınır selvi gibi

Bütün Gıbrıs'ı gezdim

Bulamadım senin gibi” (s.78),

“Akmasın da Gannudere akmasın

Yavruma da vuran eller galkmasın” (s.79),

“Beşiğini sallarım

Düşmesin diye bağlarım

Sen gül ben yaprag olsam” (s.79)

“Ee eee dedim oğluma

Onu sardım goynuma” (s.79) dizeleri incelendiğinde bu mani ve ninniler ile sevgiliye ve çocuğa olan sevginin ifade edildiği görülmektedir. Bu dizelerin her biri sevgi kök değerini içermektedir.

“Armud dalda sallanır

Yere düşer ballanır

Vezir oğlu olsa da

Oğlan gıza yalvarır” (s.78) manisinde şartların herkes için aynı olması, ayırım gözetilmemesi adalet kök değerine örnektir.

“Gökte yıldız az galdı

Teller kobdu saz galdı

Maraz edme güzelim

Gavişmamız az galdı” (s.78) dizelerinde sevgililerin kavuşmasının uzun sürmesi ve sazının telleri kopan aşğın buna rağmen sevgisini ifade etmeyi sürdürmesi maninin bu dizelerinde sabır kök değerine yer verildiğini göstermektedir.

Tablo 4.14. incelendiğinde; 2. temanın 4. metni olan “Kıbrıs’ta Yok Olan Hayvanlardan Deve” adlı metinde herhangi bir kök değere yer verilmediği görülmektedir.

Tablo 4.15. KKTC 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 3. Temadaki (Duygularımız) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanserverlik	Yardımserverlik	Toplam
Temadaki metinler												
3.Tema Duygular ımız	1. Dostluğun Gücü	-	2	-	2	2	-	6	-	-	-	12
	2. Göç Destanı	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
	3. Sefiller	1	-	1	-	-	2	-	-	-	6	10
	4. Düşünce Düşünce	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	3
	Toplam	1	2	2	3	2	3	7	-	-	6	26

Tablo 4.15. incelendiğinde; KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabının üçüncü temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 12, ikinci metinde 1, üçüncü metinde 10, dördüncü metinde ise 3 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 26 örnek yer almaktadır. Bu bulgulardan hareketle 3. temada kök değer içeren örneklerin en çok “Dostluğun Gücü” metninde, en az ise “Göç Destanı” metninde bulunduğu saptanmıştır.

3. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Dostluğun Gücü” metninde 4, “Göç Destanı” metninde 1, “Sefiller” metninde 4, “Düşünce Düşünce” metninde ise 3 farklı kök değer bulunduğ belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metinler “Dostluğun Gücü” ve “Sefiller” metinleri, en az olduğu ise “Göç Destanı” metnidir.

3. temada kök değer içeren 26 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; adalet kök değerine 1, dostluk kök değerine 2, dürüstlük kök değerine 2, öz denetim kök değerine 3, sabır kök değerine 2, saygı kök değerine 3, sevgi kök değerine 7 ve yardımseverlik kök değerine ise 6 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer sevgi kök değeridir. Sorumluluk ve vatanseverlik kök değerlerini içeren herhangi bir ifade bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabının üçüncü teması olan “Duygularımız” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.15. incelendiğinde; 3. temanın 1. metni olan “Dostluğun Gücü” adlı metinde dostluk kök değerinden 2, öz denetim kök değerinden 2, sabır kök değerinden 2 ve sevgi kök değerinden 6 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Yaşasın! Bu, bir köpek! diye bağırp sevinçten zıplayarak kutuya doğru yöneldi.” (s.108) cümlesinde çocuğun göstermiş olduğu sevinç hayvan sevgisini ifade etmektedir. Bu nedenle cümlede sevgi kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“Damien'i gören köpek, sevinçle kuyruğunu sallamaya başladı.” (s.108) cümlesinde köpeğin sevinçle kuyruğunu sallaması çocuğa duyduğu sevginin bir ifadesi olduğundan cümle sevgi kök değerini içermektedir.

“Damien bisikletiyle gezintilere çıkarken Çakıl, onun yanında koşmaya başlıyordu. Arada bir durup ıslak burnuyla etrafı kokluyor, tüylü kulaklarını sallıyor ve bisiklet ile yarışlıyordu.” (s.108) cümlelerinde Damien ve Çakıl’ın beraber vakit geçirmesi ve birbirlerinden ayrılmamaları ikisi arasında bir dostluğun kurulduğunu gösterdiğinden bu ifadeler dostluk kök değerini barındırmaktadır.

“Onun gibi bir dostu olduğu için gerçekten çok şanslıydı. Çakıl, Damien için bir köpekten çok daha fazla şey ifade ediyordu.” (s.108) cümlelerinde Çakıl ve Damien arasında kurulan dostluk doğrudan ifade edilmiştir. Bununla birlikte Damien için Çakıl’ın çok önemli olması ona duyduğu sevgiyi göstermektedir. Bu cümlelerde dostluk ve sevgi kök değerlerine yer verilmiştir.

“Onu çok özleyen Çakıl, Damien'in dönmesiyle birlikte o kadar mutlu olmuştu ki çocuğun yanından bir an bile ayrılmıyor, ayaklarının dibinde yatıyordu.” (s.109) cümlesinde Çakıl'ın Damiel'e göstermiş olduğu bu davranışların altında ona karşı duymuş olduğu sevgi yatmaktadır. Bu sebeple cümlede sevgi kök değeri bulunmaktadır.

“Nihayet Damien, bir gün daha fazla dayanamayıp "Pekâlâ Çakıl, senin için bunu deneyeceğim. Ama bacağım gerçekten çok zayıf. Yapabileceğimi sanmıyorum." dedi ve yavaş yavaş garaja doğru ilerledi.” (s.109) cümlelerinde Damien'in düşünce ve davranışlarına yön verme çabası görülmektedir. Bu durum öz denetim kök değerine işaret etmektedir.

“Sonra bir kez daha düştü. Bir kez daha... Ama artık ağlamıyordu. Her düştüğünde kahkahalar atarak gülüyordu.” (s.109) ifadelerinde her seferinde düşmüş olmasına rağmen ağlamayı bırakıp tekrar tekrar denemesi bu cümlelerde sabır kök değerine yer verildiğini göstermektedir.

“Tabii ki her şey hemen olmadı. Zorlu ve yavaş bir süreç Damien'i bekliyordu. Her gün, bir önceki günden biraz daha fazla ilerlemeye çalışarak yavaş yavaş bisikletini eskisi kadar zorlanmadan sürebilmeye başlamıştı.” (s.109) cümlelerinde Damien'in zorlu ve yavaş ilerleyen bir sürece rağmen devam etmesi sabır kök değerine, kendini zorlayarak her gün daha fazlasını yapması öz denetim kök değerine işaret etmektedir.

Tablo 4.15. incelendiğinde; 3. temanın 2. metni olan “Göç Destanı” adlı metinde saygı kök değerinden 1 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“Çocukların ağızlarının üstünde asılı birer emzik vardı ve onlar bu mukaddes çocuklara halk ve halkın ileri gelenleri çok büyük saygı gösterdiler.” (s.116) cümlesinde çocuklara gösterilen saygı doğrudan ifade edilerek cümlede saygı kök değerine yer verilmiştir.

Tablo 4.15. incelendiğinde; 3. temanın 3. metni olan “Sefiller” adlı metinde adalet kök değerinden 1, dürüstlük kök değerinden 1, saygı kök değerinden 2 ve yardımseverlik kök değerinden 6 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Yalnızca insanlara faydalı olmak ve onları "iyi insan" yapma idealine sahip bir başpapaz onu evinde misafir eder.” (s.124) cümlesinde başpapazın insanlara faydalı

olma gayreti ve hiç tanımadığı birini evinde misafir etmesi bu ifadede yardımseverlik kök değerine yer verildiğini göstermektedir.

“— *Bayan Magloire, sofraya bir tabak daha korsunuz, dedi.*” (s.125) , “— *Bayan Magloire, dedi, misafir yatağına temiz çarşaflar koyun.*” (s.126) cümlelerinde başpapaz kürek mahkûmunun rahat etmesi için elinden geleni yapmakta, ona evini ve sofrasını açmaktadır. Bu cümleler yardımseverlik kök değerini barındırmaktadır.

“*Oturun, ısının mösyö, dedi, birazdan yemek yiyeceğiz. Siz yemek yerken yatağınız da yapılır.*” (s.126) cümlelerinde başpapazın bir kürek mahkûmuna “Mösyö” diye hitap etmesi karşısındaki kişiye duyduğu saygının bir göstergesidir. Bu sebeple cümlede saygı kök değerine yer verilmiştir. Başpapazın misafirin rahatı için her detayı düşünmesi ise yardımseverlik kök değerine işaret etmektedir.

“*Bir kürek mahkûmuna Mösyö diyorsunuz. Bana sen diye hitap ediyorsunuz.*” (s.126) cümlelerinde başrahabin hitap şekli saygı kök değerine yer verildiğini göstermektedir.

“*Beni kovacağınızdan şüphe etmiyordum. Bunun için derhâl kim olduğumu söyledim.*” (s.126) ifadelerinde kürek mahkûmunun kovulacağını bile bile kim olduğunu açıkça söylemesi dürüst biri olduğunu gösterdiğinden bu cümleler dürüstlük kök değerini içermektedir.

“*Bay Madelaine Wodlen (Madeleyn Vodlin) adıyla ticarete atılır, başarılı olur ve yaşadığı kentte belediye başkanı seçilir. Kentin yoksun insanlarını korur.*” (s.127) cümlelerinde yeni belediye başkanının kentlin yoksul insanlarını koruduğu belirtilmiştir. Bu sebeple yardımseverlik kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“*Kendisinin yerine bir mahkûmun küreğe mahkûm edilmesine gönlü razı olmadığı için polis Jevert'e (Javer) teslim olur.*” (s.127) cümlesinde haksızlığı kabul etmeme durumu söz konusudur. Bu cümle adalet kök değerini barındırmaktadır.

Tablo 4.15. incelendiğinde; 3. temanın 4. metni olan “Düşünce Düşünce” adlı metinde dürüstlük kök değerinden 1, öz denetim kök değerinden 1 ve sevgi kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Düşünce devdir/ Karanlıklara ışık tutan/ Düşünce bir evdir/ Değildir yalan” (s.134) dizelerinde düşüncenin gerçeği yansıtması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu sebeple şiir dürüstlük kök değerini içermektedir.

“Düşünce bir sevdadır/ Gün geçtikçe gönüllere dolan/ İsterseniz yanı başınızdadır/ Boyunuza dolanan” (s.134) dizelerinde düşüncenin gönül ile ilgili boyutu ifade edildiğinden ve düşünce doğrudan sevda kelimesi ile betimlendiğinden bu dizelerde sevgi kök değerine yer verildiği görülmektedir.

4.6. KKTC 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABI 2’DEKİ KÖK DEĞERLERİN DAĞILIMI

Bu bölümde KKTC 8.sınıf Türkçe ders kitabı 2’de yer alan metinlerde bulunan kök değerlerin dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 4.16. KKTC 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 4. Temadaki (İletişim) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
Temadaki metinler		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımsızlık	Toplam
4.Tema İletişim	1. Yediğiniz İçtiğiniz Sizin Olsun	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
	2. Sebebimiz Yok Mu Kavgaya?	7	1	-	-	-	1	-	-	-	2	11
	3. Pul Koleksiyonu	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2
	4. Ferhat ile Şirin	-	-	-	-	2	-	4	1	-	-	7
	Toplam	7	1	-	1	2	1	4	1	2	2	21

Tablo 4.16. incelendiğinde; KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabının dördüncü temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 1, ikinci metinde 11, üçüncü metinde 2, dördüncü metinde ise 7 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 21 örnek yer almaktadır. Bu bulgulardan hareketle 4. temada kök değer içeren ifadelerin en çok “Sebebimiz Yok Mu Kavgaya?” metninde, en az ise “Yediğiniz İçtiğiniz Sizin Olsun” metninde bulunduğu saptanmıştır.

4. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Yediğiniz İçtiğiniz Sizin Olsun” metninde 1, “Sebebimiz Yok Mu Kavgaya?” metninde 4, “Pul Koleksiyonu” metninde 1, “Ferhat ile Şirin” metninde ise 3 farklı kök değer bulunduğ belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin “Sebebimiz Yok Mu Kavgaya?” , en az olduğu ise “Yediğiniz İçtiğiniz Sizin Olsun” ve “Pul Koleksiyonu” metinleridir.

4. temada kök değer içeren 21 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; adalet kök değerine 7, dostluk kök değerine 1, öz denetim kök değerine 1, sabır kök değerine 2, saygı kök değerine 1, sevgi kök değerine 4, sorumluluk kök değerine 1, vatanseverlik kök değerine 2 ve yardımseverlik kök değerine ise 2 defa yerildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer adalet kök değeridir. Dürüstlük kök değerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabının dördüncü teması olan “İletişim” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.16. incelendiğinde; 4. temanın 1. metni olan “Yediğiniz İçtiğiniz Sizin Olsun” adlı metinde öz denetim kök değerinden 1 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“Ama demek ki sihirli bir formül yok işte! Az az her şeyden yiyip, biraz hareket edip, ölçülü çalışıp, ölçülü tatil yapıp, kafanın peşinden gideceksin!” (s.15) cümlesinde kişinin davranışlarını kontrol etmesi ve yön vermesi gerektiği üzerinde durulduğundan cümle öz denetim kök değerini barındırmaktadır.

Tablo 4.16. incelendiğinde; 4. temanın 2. metni olan “Sebebimiz Yok Mu Kavgaya?” adlı metinde adalet kök değerinden 7, dostluk kök değerinden 1, saygı kök değerinden 1 ve yardımseverlik kök değerinden 2 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Önceden sokakta oyunlar oynarken haksızlığı kabul etmeyen, alaya fırsat vermeyen ve hakkına sahip çıkan, kavgaya gücü yetsin yetmesin gözünü kırpmadan giren, mahallesini-mahallelisini, köyünü-köylüsünü önemseyen, değer veren, sahip çıkan ve birlik beraberliğine azami özen gösteren bir toplumdük.” (s.26) cümlesinde haksızlığın kabul edilmemesi durumu adalet kök değeriyle doğrudan ilgilidir. Ayrıca

mahallelisini, köylüsünü önemseme, onların menfaatlerini göz önünde bulundurma durumu ise yardımseverlik kök değerine işaret etmektedir.

“Konuştuk biraz ve anlaştılar, özürler dilendi; tokalaştılar.” (s.26) cümlesinde karşılıklı konuşarak anlaşma, özür dileme gibi davranışlara yer verilmiştir. Bu davranışlar saygı kök değeriyle ilgilidir.

“Anlamsız bir inatlaşmanın uzun süre kesintiye uğrattığı arkadaşlıklara, kavgalarla başlayan, hiçbir gücün yıkamayacağı, temelleri sağlam, bugünlere taşınmış kardeşlikle eş değer arkadaşlıklara...” (s.26) cümlesinde arkadaşlık kardeşlikle eş değer tutularak, arkadaşlığın önemi üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu cümlede dostluk kök değerine yer verilmiştir.

“Kavgaların çıkışının ve ters düşüşlerin nedeni, haksızlığa uğradığına inanmak ve haksızlığı kabullenmemektir. Kalleşliğe, çıkarıcılığa hemen tepki konurdu. Orada, anında haksızlığı yapana karşı durulurdu. Fırsat verilmezdi devamına ve çözmek için müdahale edilirdi yanlış gelişen olaya.” (s.27) cümlelerinde haksızlığa karşı nasıl durulduğu, olaya hemen müdahale edildiği anlatılmıştır. Haksızlığa karşı gösterilen bu tepki cümlelerin adalet kök değerini içerdiğini göstermektedir.

“Hatalarına rağmen bunu kabul etmeyen ve inatla buna direnenler yalnız kalırlardı ya da yanlış bilerek savunan ve doğruyu söylemeyenlerle birlikte dışlanırlardı. İlişkiler düzeline kadar sorun çıkaranlar oyunlara alınmaz, aynı ortam paylaşılmazdı.” (s.27) cümlelerinde haksız insanların yaptıklarının karşılığını aldığı anlatılmıştır. Bu sebeple cümleler adalet kök değerini barındırmaktadır.

“Tepkisiz kalınmazdı suça ve suçlulara. Haksızlığa uğradığına inanan; haksızlık yapana, yapanlara tepkisini koyardı anında. Konuşmaz, küserdi; gücü yetsin veya yetmesin buna karşı durur, onurlu bir duruş sergiler, ezdirmezdi kendini ve haklılığını.” (s.27), *“Birçok tanıdığım insan geçti gözümün önünden: çocukluğundaki cesareti, haksızlığa boyun eğmeyen davranışları...”* (s.27), *“Tüm insanlar birbirini anlayabilmeli, kimse kimseye haksızlık yapmamalı”.* (s.27), *“Yaşanan bunca soruna, haksızlığa rağmen toplum olarak eski günlerdeki bilinçle hareket etmeli; haksızlıklara boyun eğmemeli, sessiz kalmamalıyız.”* (s.27) bu örneklerde de haksızlık karşısında susmamak gerektiği üzerinde durulmuştur. Benzer şekilde haksızlık karşısındaki duruşa değinen bu cümlelerde adalet kök değerine yer verildiği görülmektedir.

Tablo 4.16. incelendiğinde; 4. temanın 3. metni olan “Pul Koleksiyonu” adlı metinde vatanseverlik kök değerinden 2 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“Siz de bilirsiniz milletler ülkelerini tanıtmak için kitaplar yazar, filmler çeker, kartlar basar...” (s.36) cümlesinde ifade edildiği gibi milletlerin ülkelerini tanıtmak için gösterdikleri çabanın temelinde vatanlarına olan sevgi yatmaktadır. Cümle vatanseverlik kök değerini içermektedir.

“Kıbrıs Türk Filateli Derneğinin de Posta Dairesiyle sıkı bir iş birliği içinde olduğunu yapılan çalışmalardan biliyoruz ve 1979'da kurulan derneğin Kıbrıs Türk Postalarının kuruluşundan günümüze kadar olan döneminde geçirdiği aşamaları ve kullanılan posta damga materyallerini gösteren bir kitap yayınladığı bilinmektedir. Bu kitabın 2017'de İngiltere'de ve 2018'de İsrail'de literatür sınıfında ödüle layık görülmesi de bu çalışmaların ülkemizi tanıtmak açısından ne kadar önemli olduğunun göstergesi değil mi aslında?” (s.37) cümlelerinde derneğin yapmış olduğu çalışma ile ülkesini tanıtmayı vatanseverlik kök değerine işaret etmektedir.

Tablo 4.16. incelendiğinde; 4. temanın 4. metni olan “Ferhat ile Şirin” adlı metinde sabır kök değerinden 2, sevgi kök değerinden 4 ve sorumluluk kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Sultan Mehmene Banu'nun kız kardeşi Şirin için sarayın süslemelerini yaparken Şirin'i görür ve âşık olur. Mehmene Banu da Ferhat'ı sevmektedir. Bu nedenle Şirin'le evlenmesini istemez, karşı çıkar.” (s.46) cümlelerinde Mehmene Banu'nun Ferhat'a, Ferhat'ın ise Şirin'e karşı duymuş olduğu aşk anlatılmıştır. Bu sebeple cümlelerde sevgi kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“Ferhat'ın sesi Şirin'in kalbinde yankılandı. Ferhat ise Şirin'in güzelliğiyle yandı. Ilgıt ılgıt bir sıcaklık içine aktı. Kara gözleriyle o da Şirin'e baktı. Yanıyordu içleri ikisinin. Kara sevdadır adı böylesinin.” (s.47), “Savaş sırasında Hürmüz Şah'ın oğlu da Şirin'e âşık olur.” (s.48) cümlelerinde de aşk üzerinde durulduğundan cümleler sevgi kök değerini içermektedir.

“En sonunda Ferhat'a başarılması güç bir iş verir ve bu işi başarması koşuluyla Şirin'e kavuşabileceğini söyler. Ferhat, Amasya yakınlarındaki bir dağı delecek ve kente oradan su getirecektir. Ancak bu işi başarırsa Şirin'le evlenebilecektir.” (s.48)

cümlelerinde Ferhat’a verilen iş ona bir sorumluluk yüklemektedir. Ayrıca bu sorumluluk başarılması zor olan bir iş olduğundan sabır da gerektirmektedir. Bu cümlelerde sabır ve sorumluluk kök değerlerine yer verilmiştir.

“Ferhat’ın gönlündeki Şirin aşkı, bu zorluğu dinler mi? Alır külüngü eline, vurur kayaların böğrüne böğrüne. Kayalar yarılr, yol verir suya. Zaman geçtikçe açılan kayalardan gelen suyun sesi işitilir sanki şehirde.” (s.48) cümlelerinde Ferhat’ın Şirin için zor bir işe katlanması onun göstermiş olduğu sabrı ifade etmektedir. Bu sebeple cümleler sabır kök değerini içermektedir.

Tablo 4.17. KKTC 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 5. Temadaki (Sanat ve Hayallerimiz) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
Temadaki metinler		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımsızlık	Toplam
5.Tema Sanat ve Hayallerimiz	1. Bir Resim Yapmak İstiyorum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2. Kamran Aziz	-	-	-	-	-	-	2	2	1	-	5
	3. Ah Şu Büyükler	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
	4. Zülfü Livaneli ile Mülakat	1	-	-	2	1	-	5	-	-	-	9
	Toplam	1	-	-	2	1	-	7	2	1	1	15

Tablo 4.17. incelendiğinde; KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabının beşinci temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. İkinci metinde 5, üçüncü metinde 1, dördüncü metinde 9 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 15 örnek yer aldığı; birinci metinde ise kök değerlere yönelik herhangi bir örneğin yer almadığı görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle 5. temada kök değer içeren örneklerin en çok “Zülfü Livaneli ile Mülakat” metninde, en az ise “Bir Resim Yapmak İstiyorum” metninde bulunduğu saptanmıştır.

5. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Kamran Aziz” metninde 3, “Ah Şu Büyükler” metninde 1, “Zülfü Livaneli ile Mülakat” metninde ise 4 farklı kök değer bulunduğ belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin “Zülfü Livaneli ile Mülakat” metnidir. “Bir Resim Yapmak İstiyorum” metninde kök değer bulunmamaktadır.

5. temada kök değer içeren 15 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; adalet kök değerine 1, öz denetim kök değerine 2, sabır kök değerine 1, sevgi kök değerine 7, sorumluluk kök değerine 2, vatanseverlik kök değerine 1 ve yardımseverlik kök değerine ise 1 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer sevgi kök değeridir. Dostluk, dürüstlük ve saygı kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabının beşinci teması olan “Sanat ve Hayallerimiz” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.17. incelendiğinde; 5. temanın 1. metni olan “Bir Resim Yapmak İstiyorum” adlı metinde herhangi bir kök değere yer verilmediği görülmektedir.

Tablo 4.17. incelendiğinde; 5. temanın 2. metni olan “Kamran Aziz” adlı metinde sevgi kök değerinden 2, sorumluluk kök değerinden 2 ve vatanseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Kıbrıs Türk tarihinin mihenk taşlarından biri. Kıbrıs Türkü'nün çok değerli besteci, söz yazarı. Kıbrıs Türk halk müziğine yaptığı katkılarla bu müzik türünün çağdaş öncülerinden oldu. Bunun yanı sıra Kıbrıs Türkleri arasında halk içinde müzik icra eden ilk kadınlardan biri olarak Jale Derviş'le birlikte Batı müziğinin icrasını ve öğrenimini yaydı.” (s.78) cümlelerinde Jale Derviş'in Kıbrıs Türk halk müziğine katkı sunması, kendi vatani için çalışması vatanseverlik kök değerine işaret etmektedir.

“Bir şey olmayayım diye gözünü üzerimden bir an olsun ayırmazdı. Âdeta onun torunu gibiydim.” (s.79) cümlesinde bir evlat gibi sahiplenmesi, çocuğa karşı sorumluluk duyduğunu göstermektedir. Bu nedenle cümlede sorumluluk kök değerine yer verildiği görülmektedir. Ayrıca bu zorunlu olmayan sahiplenme durumunun

temelinde de çocuğa karşı duyduğu sevgi yattığından cümle sevgi kök değerini de içermektedir.

“*Bana müziği sevdiren, iliklerime kadar nota tınlarını dolduran kadını ve onunla geçirdiğim zamanları nasıl unutabilirim ki?*” (s.79) cümlesinde sanata karşı duyulan sevgi ifade edilmiştir. Bu sebeple cümlede sevgi kök değerine yer verildiği görülmektedir.

Tablo 4.17. incelendiğinde; 5. temanın 3. metni olan “Ah Şu Büyükler” adlı metinde yardımseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu, diğer kök değerlere yönelik herhangi bir örnek bulunmadığı görülmektedir.

“*Bak yavrum, yemedik yedirdik, içmedik içirdik, seni okuttuk. Tek kızımız okusun istedik.*” (s.90) cümlelerinde bir başkasının iyiliğini gözetme durumu söz konusudur. Bu sebeple ifadeler yardımseverlik kök değerine içermektedir.

Tablo 22 incelendiğinde; 5. temanın 4. metni olan “Zülfü Livaneli ile Mülakat” adlı metinde adalet kök değerinden 1, öz denetim kök değerinden 2, sabır kök değerinden 1 ve sevgi kök değerinden 5 örnek bulunduğu görülmektedir.

“*Onu sadece bir yazar olarak değil, dünya gençliğinde uyandırdığı macera duygusu nedeniyle de çok sevdim.*” (s.98) cümlesinde doğrudan sevgi kavramı ifade edilerek sevgi kök değerine yer verilmiştir.

“*Bendeki Hemingway etkisi o kadar büyüdü ki 16 yaşına bastığım yaz, aileme haber vermeden bir balıkçı köyüne gittim. Balıkçı teknelerinde çalışmaya başladım. Geceleri teknede, başımın altına kitabı koyarak yatıyordum.*” (s.99) cümlelerinde bir yazara beslenen hisler sebebiyle tamamen hayatına yön verme durumu anlatılmaktadır. Bu sebeple cümleler sevgi kök değerini barındırmaktadır.

“*Bu romanda en çok hoşlandığım şeylerden biri, Dostoyevski'nin St. Petersburg'u (anlatmadan) anlatışı.*” (s.99) cümlesinde romanın sevilen yönü üzerinde durulmuştur. Bu da kitap sevgisi olarak değerlendirilebileceğinden cümlede sevgi kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“*Türk edebiyatının bu büyük klasığı, gençliğimizde bize adaletsizliğe ve zulme karşı başkaldırmanın gerekli olduğunu öğretmiştir.*” (s.100) cümlesinde haksızlığa karşı koymanın önemi vurgulanmıştır. Bu ifadeler adalet kök değerini içermektedir.

“Klasik müzik, caz ve dünya müziğini çok severim.” (s.100) cümlesinde müziğin farklı dallarına karşı duyulan sevgi doğrudan ifade edilerek sevgi kök değerine yer verilmiştir.

“Bana da tarih, anılar ve biyografiler hediye edilmesinden hoşlanırım.” (s.100) ifadesinde edebi türlerden birkaçı sıralanarak, bu türlere karşı beslenen duygu belirtilmiştir. Bu cümlede sevgi kök değeri bulunmaktadır.

“Bence yazarlar, kendi gerçek tarzını ve sesini bulana kadar sürekli yazmalı.” (s.100) cümlesinde yazarların kendi tarzını bulana kadar yazmaları, davranışlarını denetlemelerini gerektirmektedir. Bu sebeple cümlede öz denetim kök değerine yer verildiği görülmektedir. Ayrıca bu süreçte yazardan beklenti sürekli yazmasıdır. Bu da sabırlı olmayı gerektiren bir eylemdir. Cümlede sabır kök değerine de yer verilmiştir.

Tablo 4.18. KKTC 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 6. Temadaki (Bilim ve Teknoloji) Kök Değerlerin Dağılımı

		Değerler										
Temadaki metinler		Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımsızlık	Toplam
6.Tema Bilim ve Teknoloji	1. Aziz Sancar	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
	2. Nedime Serakıncı	-	-	-	-	-	2	-	2	3	-	7
	3. İyi Uykular	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	4. Işın Çağı Çocukları	-	-	-	2	-	1	-	2	-	1	6
	Toplam	-	-	-	2	-	3	-	4	4	1	14

Tablo 4.18. incelendiğinde; KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabının altıncı temasında 4 okuma metni olduğu görülmektedir. Birinci metinde 1, ikinci metinde 7, dördüncü metinde 6 olmak üzere temada kök değerlere yönelik 14 örnek yer aldığı; üçüncü metinde ise kök değerlere yönelik herhangi bir örneğin yer almadığı görülmektedir. Bu

bulgulardan hareketle 6. temada kök değer içeren ifadelerin en çok “Nedime Serakıncı” metninde, en az ise “İyi Uykular” metninde bulunduğu saptanmıştır.

6. temadaki metinlerde bulunan kök değer çeşitliliği incelendiğinde; “Aziz Sancar” metninde 1, “Nedime Serakıncı” metninde 3, “Işın Çağı Çocukları” metninde ise 4 farklı kök değer bulunduğ belirlenmiştir. Kök değer çeşitliliğinin en çok olduğu metin “Işın Çağı Çocukları” metnidir. “İyi Uykular” metninde kök değer bulunmamaktadır.

6. temada kök değer içeren 14 örneğin bulunduğu saptanmıştır. Bu cümleler incelendiğinde; öz denetim kök değerine 2, saygı kök değerine 3, sorumluluk kök değerine 4, vatanseverlik kök değerine 4 ve yardımseverlik kök değerine ise 1 defa yer verildiği görülmüştür. Temada en fazla yer verilen kök değer sorumluluk ve vatanseverlik kök değerleridir. Adalet, dostluk, dürüstlük, sabır ve sevgi kök değerlerini içeren herhangi bir örnek bulunmamaktadır.

Aşağıda KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabının altıncı teması olan “Bilim ve Teknoloji” temasının kök değerleri nasıl içerdiğini ortaya koymak amacıyla elde edilen veriler açıklanmıştır. Kök değerlerle ilgili örnek ifadeler metin sıralamasına göre açıklamalarıyla birlikte verilmiştir.

Tablo 4.18. incelendiğinde; 6. temanın 1. metni olan “Aziz Sancar” adlı metinde vatanseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu diğer kök değerlere yer verilmediği görülmektedir.

“Sancar "Beni ödüle götüren Atatürk'ün ve Türkiye Cumhuriyeti'nin yaptığı eğitim devrimidir. Dolayısıyla bu ödülün sahibi Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil eden Anıtkabir Müzesi'dir." diyerek Nobel Ödülü ile madalya ve sertifikasını Anıtkabir'e teslim etmiştir. Ödül, Anıtkabir'deki Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'nde kendisine ayrılan özel alanda sergilenmektedir.” (s.123) cümlelerinde Aziz Sancar'ın kendi başarısı sonucu aldığı ödülü Atatürk'e ithaf etmesi ve Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil ettiğini söyleyerek Anıtkabir'e bırakması söz konusu ifadelerde vatanseverlik kök değerine yer verildiğini göstermektedir.

Tablo 4.18. incelendiğinde; 6. temanın 2. metni olan “Nedime Serakıncı” adlı metinde saygı kök değerinden 2, sorumluluk kök değerinden 2 ve vatanseverlik kök değerinden 3 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Kanser ve kök hücre alanındaki çalışmalarıyla 4 defa dünya literatüründe ilk 10'a giren, Yakın Doğu Üniversitesi, Center of Excellence (Sentir of Eksilins) Başkanı ve Genetik ve Kanser Tanı-Araştırma Merkezi Başkanı Prof. Dr. Nedime Serakıncı, yurt dışındaki imkânlarla karşılaştırıldığında adaya dönmek zor gelse de yurt dışında eğitim alanların adaya dönmesinin önemine vurgu yaptı.” (s.132) cümlelerinde Nedime Serakıncı'nın yurt dışındaki imkânların çok daha iyi olmasına rağmen yurda dönmeyi öğütlemesi yurduna olan sevgisinin bir göstergesidir. Bu sebeple cümleler vatanseverlik kök değerini barındırmaktadır.

“Danimarka'da ve Avrupa'da özel bir statü ile halihazırda saygı görüp değerlendirilmem nedeniyle tıp eğitimime dönmemenin eksikliğini hiç hissetmedim.” (s.134) cümlesinde doğrudan saygı gördüğü ifade edildiğinden saygı kök değerine yer verildiği görülmektedir.

“Bana orada verilen desteğe, emeğe açılan kapılara ve en önemlisi orada benim yetiştirdiğim öğrenci ve kurduğum bölümlere saygıdan devam ediyorum.” (s.135) cümlesinde kişinin bulunduğu yere duyduğu saygı ifade edilmiştir. Bu cümle saygı kök değerini içermektedir.

“Yurt dışındaki imkânlar ile karşılaştırıldığında adaya dönmek zor gelse de dönmenin boynumuzun borcu olduğunu, geleceğin gençlerini mutlu edecek imkânları hazırlamaya ön ayak olmamız gerektiğini, yanlış veya eksik bilinenlerin ancak bu şekilde yerine oturabileceğini söylerim. Evet, ilk olmak her zaman zordur, ben bunu yaşadım ve yaşıyorum. Ama her gün ilerleme görüyorum...” (s.135) cümlelerinde yaşamış olduğu yurda karşı kendini sorumlu hissetmesi vatanseverlik ve sorumluluk kök değerlerine işaret etmektedir.

Tablo 4.18. incelendiğinde; 6. temanın 3. metni olan “İyi Uykular” adlı metinde herhangi bir kök değere yer verilmediği görülmektedir.

Tablo 4.18. incelendiğinde; 6. temanın 4. metni olan “Işın Çağı Çocukları” adlı metinde öz denetim kök değerinden 2, saygı kök değerinden 1, sorumluluk kök değerinden 2 ve yardımseverlik kök değerinden 1 örnek bulunduğu görülmektedir.

“Başkan, dünyada nükleer bir savaşın olacağını, savaş bitiminde insanlığın açıklıkla karşılaşacağını ve belki de insan soyunun tükeneceğini düşünmektedir. Bu felakete sürüklenmemek için dâhi bebeklerden kurulacak bir kurulun çalışmalar

yapmasını önerir. Önerisi kabul edilir ve bin bebek doğar doğmaz özel koşullar altında yetiştirilmeye başlanır. Bu bebekler on beş yıl sonra amaçları doğrultusunda olağanüstü buluşlar yapmaya başlar.” (s.152) cümlesinde başkanın insanlığın sorumluluğunu aldığı ve bu amaçla tasarılar yaparak çalışmalar yürüttüğü görülmektedir. Bu sebeple söz konusu cümleler sorumluluk kök değerini içermektedir.

“Sayın başkan, hepimize geçmiş olsun. Savaş acısını çekmiş insanları açlığın pençesinden kurtaracağız.” (s.155) ifadelerinde insanlara yardım etme amacı ifade edilmektedir. Bu cümlelerde yardımseverlik kök değerine yer verilmiştir.

“Tarım küresinin depoları doyguyla dolu. Ama halen doyguyla beslediğimiz maymunlar üzerinde yapılan deneyler sona ermedi. Doygunun, insanlara zarar vermeyeceğini kesinlikle saptamadan yeryüzüne ürün gönderemeyiz. Savaş şamarı yemiş olan zavallı insanlara bir de biz kötülük etmek istemeyiz. Bugüne dek maymunlar üzerinde yaptığımız deneyler hep olumlu sonuç verdi. Birkaç deney daha kaldı. Onların sonucu da olumluysa depolardaki doyguyu tanelerini hemen Dünya'ya göndereceğiz.” (s.155) cümlelerinde yapılan çalışmalarda insanların sağlığı üzerinde alınan sorumluluk ifade edilmiştir. Bu durum sorumluluk kök değerine, bu amaçla davranışlarını denetleme gayreti ise öz denetim kök değerine işaret etmektedir.

4.7. KKTC TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ KÖK DEĞERLERİN TEMALARA GÖRE DAĞILIMI

Bu bölümde KKTC ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan kök değerlerin temalara göre dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 4.19. KKTC Türkçe Ders Kitaplarındaki Kök Değerlerin Temalara Göre Dağılımı

	Sınıf Seviyeleri	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanserverlik	Yardımserverlik	Toplam
1. Tema Ben ve Çevrem	6. sınıf	2	-	-	5	-	7	5	4	1	4	28
	7. sınıf	-	1	2	9	1	-	7	2	-	-	22
	8. sınıf	1	-	2	3	3	-	3	6	6	1	25
	Toplam	3	1	4	17	4	7	15	12	7	5	75

Tablo 4.19. KKTC Türkçe Ders Kitaplarındaki Kök Değerlerin Temalara Göre Dağılımı (Devamı)

2. Tema Ülkem ve Kültürel Değerlerim	6.sınıf	2	-	-	3	-	2	15	2	4	7	35
	7. sınıf	2	-	-	6	1	1	8	1	10	2	31
	8. sınıf	1	-	-	3	1	-	14	6	9	-	34
	Toplam	5	-	-	12	2	3	37	9	23	9	100
3. Tema Duygularımız	6.sınıf	-	5	-	5	7	2	11	-	-	3	33
	7. sınıf	2	-	-	1	2	-	2	3	-	4	14
	8. sınıf	1	2	2	3	2	3	7	-	-	6	26
	Toplam	3	7	2	9	11	5	20	3	-	13	73
4. Tema İletişim	6.sınıf	-	4	1	-	1	1	2	-	-	1	10
	7. sınıf	-	2	3	11	3	3	5	-	1	2	30
	8. sınıf	7	1	-	1	2	1	4	1	2	2	21
	Toplam	7	7	4	12	6	5	11	1	3	5	61
5. Tema Sanat ve Hayallerim	6.sınıf	1	-	-	2	4	1	2	1	-	4	15
	7. sınıf	5	-	-	3	-	2	3	-	3	1	17
	8. sınıf	1	-	-	2	1	-	7	2	1	1	15
	Toplam	7	-	-	7	5	3	12	3	4	6	47
6. Tema Bilim ve Teknoloji	6.sınıf	-	1	-	2	2	-	1	-	1	1	8
	7. sınıf	-	-	1	2	2	1	-	-	1	1	8
	8. sınıf	-	-	-	2	-	3	-	4	4	1	14
	Toplam	-	1	1	6	4	4	1	4	6	3	30
Toplam		25	16	11	63	32	27	96	32	43	41	386

Tablo 4.19. incelendiğinde; KKTC Türkçe ders kitaplarında kök değerlere ilişkin örneklerin en çok “Ülkem ve Kültürel Değerlerim” temasında yer aldığı görülmektedir. Bu temayı sırasıyla “Ben ve Çevrem”, “Duygularımız”, “İletişim”, “Sanat ve Hayallerim” temaları izlemektedir. Kök değerlere en az yer verilen tema ise “Bilim ve Teknoloji” temasıdır.

4.8. KKTC TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ KÖK DEĞERLERİN SINIF SEVİYELERİNE GÖRE DAĞILIMI

Bu bölümde KKTC ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan kök değerlerin sınıf seviyelerine göre dağılımına yer verilmiştir.

Tablo 4.20. KKTC Türkçe Ders Kitaplarındaki Kök Değerlerin Sınıf Seviyelerine Göre Dağılımı

	Adalet	Dostluk	Dürüstlük	Öz denetim	Sabır	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Vatanseverlik	Yardımseverlik	Toplam
6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	5	10	1	17	14	13	36	7	6	20	129
7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	9	3	6	32	9	7	25	6	15	10	122
8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	11	3	4	14	9	7	35	19	22	11	135
Toplam	25	16	11	63	32	27	96	32	43	41	386

Tablo 4.20. incelendiğinde; KKTC Türkçe ders kitaplarında kök değerlere ilişkin 386 örnek bulunduğu görülmektedir. Kök değerlere en çok 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer verilmiştir. Diğer sınıflarda da kök değerlere yakın oranda yer verildiği tespit edilmiştir.

KKTC Türkçe ders kitaplarında en çok yer verilen kök değerinin sevgi kök değeri (f:96) olduğu görülmektedir. Sevgi kök değerini sırasıyla öz denetim (f:63), vatanseverlik (f:43), yardımseverlik (f:41), sabır (f:32), sorumluluk (f:32), saygı (f:27), adalet (f:25) ve dostluk (f:16) kök değerleri izlemektedir. En az yer verilen kök değer ise dürüstlük kök değeridir (f:11).

SONUÇ VE ÖNERİLER

KKTC Türkçe ders kitaplarının kök değerler bağlamında incelendiği bu çalışmada çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır.

KKTC 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitabında 6 tema bulunmaktadır. Her temada 4 okuma metnine yer verilmiştir. 6. sınıf ders kitabındaki 24 metinde yer alan değerler incelenmiştir. 1. temada 28, 2. temada 35, 3. temada 33, 4. temada 10, 5. temada 15, 6. temada 8 olmak üzere toplam 129 kök değerinin yer aldığı tespit edilmiştir. KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabında 1. temada 22, 2. temada 31, 3. temada 14, 4. temada 30, 5. temada 17, 6. temada 8 olmak üzere 122 kök değerinin yer aldığı saptanmıştır. KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabında ise 1. temada 25, 2. temada 34, 3. temada 26, 4. temada 21, 5. temada 15, 6. temada 14 olmak üzere toplam 135 kök değerinin yer aldığı tespit edilmiştir.

Türkben (2019), Türkçe ders kitaplarını değerler açısından incelemiş olduğu çalışmasında 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde 228, 6. sınıf kitabında yer alan metinlerde 654, 7. sınıf kitabında yer alan metinlerde 199 ve 8. sınıf kitabında yer alan metinlerde 171 değer bulunduğunu tespit etmiştir. Alan yazınındaki diğer çalışmalarda da (Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Kaygana, Yapıcı ve Aytan; 2013; Padem ve Aktan, 2014; Pilav ve Erdoğan, 2016; Baki, 2019) benzer sonuca ulaşılmıştır. Söz konusu çalışmalardan hareketle Türkiye'de kullanılan ortaokul Türkçe ders kitaplarında değerlere, KKTC ortaokul Türkçe ders kitaplarından daha fazla yer verildiği söylenebilir. Beşer Yıldırım (2022)'ın 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri kök değerler açısından incelediği çalışmasında ise ders kitaplarından birinde 139, diğerinde ise 102 kök değerinin yer aldığı görülmektedir. Bu sonuç çalışmamızla paralellik göstermektedir.

KKTC 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında “Ben ve Çevrem” temasında 75, “Ülkem ve Kültürel Değerlerim” temasında 100, “Duygularımız” temasında 73, “İletişim” temasında 61, “Sanat ve Hayallerim” temasında 47, “Bilim ve Teknoloji” temasında 30 kök değere yer verildiği saptanmıştır. Ders kitaplarında yer alan metinlerde kök değerlere yer verilirken denge unsuru göz önünde bulundurulmalı ve tema değer uyumuna özen gösterilmelidir (Gül, 2017). Ancak KKTC Türkçe ders kitaplarında bu dengenin sağlanamadığı görülmektedir. En fazla “Ülkem ve Kültürel

Değerlerim” en az ise “Bilim ve Teknoloji” temalarında kök değerlere yer verilmiştir. Türkiye’deki Türkçe ders kitaplarında da kök değerlerin dengeli dağılmadığı yapılan çalışmalarla belirlenmiştir (Aral, 2006; Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Doğan ve Gülüşen, 2011; Kaygana, Yapıcı ve Aytan; 2013; Padem ve Aktan, 2014; Pilav ve Erdoğan, 2016; Baki, 2019).

“Ülkem ve Kültürel Değerlerim” temasında dostluk ve dürüstlük kök değeri, “Duygularımız” temasında vatanseverlik kök değeri, “Sanat ve Hayallerim” temasında dostluk ve dürüstlük kök değeri, “Bilim ve Teknoloji” temasında ise adalet kök değeri bulunmamaktadır.

“Sanat ve Hayallerim” temasında en çok sevgi kök değerine yer verilmiştir. Öz denetim kök değeri de doğrudan tema ile ilgili olmasına karşın temada yeteri kadar yer bulamamıştır. Gül (2017), 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri değerler eğitimi yaklaşımıyla incelediği çalışmada öz yönelim değerine benzer bir tema olan “Sanat ve Toplum” temasında yeteri kadar yer verilmediğini belirtmektedir. “Bilim ve Teknoloji” temasında en çok öz denetim ve vatanseverlik kök değerlerine yer verilmiştir. Gül (2017)’ün aynı çalışmada ders kitabının “Bilim ve Teknoloji” temasında en çok öz yönelim değerine yer verildiği tespit edilmiştir.

KKTC 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarından elde edilen veriler incelendiğinde en fazla 8. sınıf Türkçe ders kitabında kök değerlere yer verildiği görülmektedir. Kök değerlere en az yer verilen ders kitabı ise 7. sınıf Türkçe ders kitabıdır. Programda değerlere yönelik sınıflar arası bir farklılık vurgulanmadığından ortaokul Türkçe ders kitaplarının tüm sınıf seviyelerinde değerlere benzer oranlarda yer verilmesi beklenmektedir. Çalışmanın sonucunda da ders kitaplarında yer alan değerlerin yakın sayılarda olması bu durumu desteklemektedir. Deniz ve Karagöl (2018)’ün Türkçe ders kitaplarında yer alan değerleri inceledikleri çalışmanın sonucuna göre ise, ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabının değerler bakımından diğer sınıf seviyelerine göre daha zengin olduğu görülmektedir.

İncelenen ders kitaplarının tamamında “Ülkem ve Kültürel Değerlerim” teması kök değerlere en çok yer verilen temadır. Bu durum temanın muhtevası gereği beklenen bir sonuçtur. Söz konusu tema isminden de anlaşılacağı üzere kök değerleri daha çok vurgulamaktadır. Beşer Yıldırım (2022)’in 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan

metinleri kök değerler açısından incelediği çalışmasında kök değerlere en çok “Erdemler” temasında yer verildiği saptanmıştır. Bu durum tema değer uyumu ile ilgilidir. KKTC Türkçe ders kitaplarında en çok “Ülkem ve Kültürel Değerlerim” temasında yer verilmesi de bu açıdan beklenen bir sonuçtur.

Kök değerlere en az yer verilen tema ise 3 sınıf seviyesinde de “Bilim ve Teknoloji” temasıdır. Sarıkaya ve Yavuz (2023)’un Türkçe ders kitaplarındaki değerleri inceledikleri çalışmada değerlerin en çok “Birey ve Toplum”, “Milli Mücadele ve Atatürk”, “Erdemler” temalarında; en az ise “Bilim ve Teknoloji”, “Sanat” temalarında yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durum “Bilim ve Teknoloji” temasında yer alan metinlerin daha çok bilgilendirici metinler olmasına bağlanabilir. Pilav ve Erdoğan’ın (2016) Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici metinleri değerler bağlamında incelediği çalışmada bilgilendirici metinlerde kök değerlere yeteri kadar yer verilmediği tespit edilmiştir. Ancak “Bilim ve Teknoloji” günümüz çocuklarının ilgisini en çok çekebilecek temalardan biridir. Bu sebeple bu temayla kök değer aktarımı öğrenciye daha rahat bir şekilde geçebileceğinden söz konusu temada kök değerlere daha çok yer verilmelidir.

Temalar kök değer çeşitliliği açısından incelendiğinde 6. sınıf ders kitabında kök değer çeşitliliğinin en fazla olduğu temaların; “Ben ve Çevrem”, “Ülkem ve Kültürel Değerlerim” ve “Sanat ve Hayallerim” temaları olduğu görülmektedir. 7. sınıf ders kitabında kök değer çeşitliliği en fazla “Ülkem ve Kültürel Değerlerim” temasında, 8. sınıf ders kitabında ise “İletişim” temasındadır. Kök değer çeşitliliğinin en az olduğu temalar; 6. sınıf ders kitabında “Duygularımız”, “İletişim” ve “Bilim ve Teknoloji” temaları, 7. sınıf ders kitabında “Ben ve Çevrem”, “Duygularımız”, “Sanat ve Hayallerim”, “Bilim ve Teknoloji” temaları, 8. Sınıf ders kitabında ise “Bilim ve Teknoloji” temasıdır. Kök değerlere yer verme sayısında olduğu gibi kök değer çeşitliliğinde de tüm sınıf seviyelerinde ortak olarak “Bilim ve Teknoloji” teması dikkat çekmektedir.

KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinler değerlere yer verme durumuna göre incelendiğinde; “Afrodit Memleketi Kıbrıs” ve “Arjantin” olmak üzere iki metinde kök değerlere yer verilmediği görülmektedir. 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Bilmeceler”, “Bir Çiçek Vardı”, “Dünyanın Son Çirkin Günü”, “Mozart’ın Şehri

Salzburg” ve “Yaşanabilir Gezegenler” olmak üzere toplam 5 metinde kök değerlere yer verilmemiştir. 8 sınıf ders kitabında ise “Kıbrıs'ta Yok Olan Hayvanlardan Deve”, “Bir Resim Yapmak İstiyorum” ve İyi Uykular” metinlerinde olmak üzere 3 metinde kök değerlere hiç yer verilmemiştir. 7. sınıf Türkçe ders kitabında kök değerlere yer verilmeyen daha fazla metin olduğu, 6. ve 8. sınıf seviyelerinde ise kök değerlere yer verilmeyen metinlerin benzer sayıda olduğu görülmektedir. Kök değerlere programın genel amaçlarında bu kadar vurgu yapılmışken bazı metinlerde kök değerlerin hiç yer bulmaması beklenen bir sonuç değildir. Sarıkaya ve Yavuz (2023)’un Türkçe ders kitaplarındaki değerleri inceledikleri çalışmaya göre araştırmaya konu olan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin tamamında kök değerlere yer verildiği görülmüştür. Bu bağlamda Türkiye’de kullanılan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin kök değerlere yer verme durumu açısından KKTC Türkçe ders kitaplarına göre daha iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Şakiroğlu (2020) ise incelemiş olduğu 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki bazı metinlerde kök değerlere yer verilmediğini belirtmiştir. Bu sonuç bizim çalışmamızın sonucuyla paralellik göstermektedir. Doğan ve Gülüşen’in (2011) Türkçe ders kitaplarını incelediği çalışmalarında ise ders kitaplarında bulunan 111 metinden 44’ünde herhangi bir kök değere yer verilmediği tespit edilmiştir.

KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabında en çok kök değer bulunan metinler “Atatürk'ten Anılar” (f:15) ve “İhtiyar Balıkçı” (f:15) metinleridir. 7. sınıf Türkçe ders kitabında en çok “Atam” metninde (f:16), 8. sınıf Türkçe ders kitabında en çok “Nedime Serakıncı” metninde (f:14) kök değerlere yer verilmiştir.

KKTC 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler incelendiğinde en fazla rastlanan kök değerini sevgi (f:36) kök değeri olduğu tespit edilmiştir. Sevgi kök değerini sırasıyla yardımseverlik (f:20), özdenetim (f:17), sabır (f:14), saygı (f:13), dostluk (f:10), sorumluluk (f:7), vatanseverlik (f:6), adalet (f:5) kök değerleri izlemektedir. En az yer verilen kök değerini dürüstlük kök değeri (f:1) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Deniz ve Karagöl (2018)’ün Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler inceledikleri çalışmanın sonucuna göre 6. sınıf Türkçe ders kitabında en çok dostluk değerine yer verilmiştir. Türkben’in (2019) yapmış olduğu çalışmada 6. sınıf Türkçe ders kitabında en çok yer verilen değer, sevgi kök değeridir. Şen (2008)’in çalışmasında ise en fazla yer verilen değerlerin sevgi ve saygı değerleri olduğu belirtilmiştir. Bu sonuçların çalışmamızın sonuçlarını desteklemektedir.

KKTC 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler incelendiğinde en fazla rastlanan kök değerinin öz denetim kök değeri (f:32) olduğu saptanmıştır. Öz denetim kök değerini sırasıyla sevgi (f:25), vatanseverlik (f:15), yardımseverlik (f:10), adalet(f: 9), sabır (f:9), saygı (f:7), dürüstlük (f:6), sorumluluk (f:6) kök değerleri izlemektedir. En az yer verilen kök değerinin dostluk kök değeri (f:3) olduğu tespit edilmiştir. Türkben'in (2019) çalışmasında 7. sınıf Türkçe ders kitabında en fazla yer verilen kök değerlerinden birinin sevgi olduğu görülmektedir. Yapılan başka çalışmalar da bu sonucu desteklemektedir (Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Pilav ve Erdoğan, 2016) .

KKTC 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler incelendiğinde en fazla rastlanan kök değerinin sevgi kök değeri (f:35) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sevgi kök değerini sırasıyla vatanseverlik (f:22), sorumluluk (f:19), öz denetim (f:14), yardımseverlik (f:11), adalet (f:11), sabır (f:9), saygı (f:7), dürüstlük (f:4) kök değerleri izlemektedir. En az yer verilen kök değerinin dostluk (f:3) kök değeri olduğu saptanmıştır. Deniz ve Karagöl (2018)'ün Türkçe ders kitaplarında yer alan değerleri inceledikleri çalışmalarının sonucunda da benzer şekilde ders kitaplarında bir değere çok yer verilirken bir değere yeteri kadar yer verilmediği tespit edilmiştir. Yapılan başka çalışmalarda da 8. Sınıf Türkçe ders kitabında en fazla yer verilen kök değerlerinin sevgi kök değeri olduğu tespit edilmiştir (Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Çapoğlu ve Okur, 2015; Baki, 2019).

6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerde en az dürüstlük (f:1) ve adalet (f:5) kök değerine; 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde en az dostluk (f:3), dürüstlük (f:6) ve sorumluluk (f:6) kök değerlerine; 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde ise en az dostluk (f:3) ve dürüstlük (f:4) kök değerlerine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Üç sınıf seviyesinde de ortak olarak karşımıza çıkan dürüstlük kök değeri öğrencinin okul içi ve okul dışı yaşantısını büyük oranda etkileyebilecek, onun sağlıklı ilişkiler kurmasına katkı sağlayacak kök değerlerdendir. Bu sebeple KKTC Türkçe ders kitaplarında dürüstlük kök değerine yeteri kadar yer verilmediği saptanmıştır. Beşer Yıldırım (2022)'in da 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri kök değerler açısından incelediği çalışmasında ders kitaplarından birinde en az yer verilen kök değerinin dürüstlük olduğu belirlenmiştir. Taçyıldız'ın (2021) ve Şakiroğlu'nun (2020) çalışmalarında da dürüstlük kök değeri ders kitaplarında en az yer verilen kök değerlerden biridir.

KKTC 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında 386 kök değer yer almaktadır. En çok 96 ifade ile sevgi kök değerine yer verilmiştir. Sevgi kök değerini 63 ifade ile öz denetim, 43 ifade ile vatanseverlik ve 41 ifadeyle yardımseverlik kök değerleri izlemektedir. En az yer verilen kök değerler ise dürüstlük (f:11) ve dostluk (f:16) kök değerleridir. Türkben (2019)'in çalışmasında da benzer şekilde değerlerin dağılımında bir dengenin bulunmadığı belirlenmiştir. Tüm sınıf seviyelerinde en çok yer alan kök değerini sevgi kök değeri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sarıkaya ve Yavuz (2023)'un Türkçe ders kitaplarındaki değerleri inceledikleri çalışmasında en çok dostluk, vatanseverlik, sevgi ve öz denetim kök değerlerine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Işık (2019)'ın Türkçe ders kitaplarındaki halk edebiyatı metinlerinde yer alan değerleri incelediği çalışmasında en çok sevgi (f:64), vatanseverlik (f:44) ve dostluk (f:23) değerlerine yer verildiği sonucuna ulaştığı görülmektedir. Pehlivan, Aydın ve İnnalı (2017)'nin KKTC Türkçe ders kitaplarını değerler eğitimi bağlamında incelediği çalışmasında ulusal değerlerin en fazla işlenen değerlerden biri olduğu belirlenmiştir. Bizim çalışmamızda da benzer bir değer olan vatanseverlik kök değeri en çok işlenen değerlerdendir. Bu durum KKTC Temel Eğitim Türkçe Dersi Programı'nda (2018) ulusal değerlerin vurgulanmasının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

KKTC 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında en az yer verilen kök değerler dürüstlük (f:11), dostluk (f:16) ve adalet (f:25) kök değerleridir. Alan yazınında yapılan bazı çalışmaların bu sonucu desteklediği tespit edilmiştir. Taçyıldız (2021)'in 5, 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının ilk 4 temasında yer alan metinleri değerler bağlamında incelediği çalışmasında da en az yer verilen değerlerin adalet, sorumluluk ve dürüstlük kök değerleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Beşer Yıldırım (2022)'in 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri kök değerler açısından incelediği çalışmasında ise en az adalet, öz denetim ve dürüstlük değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Sevgi kök değerine bu denli yer verilmesi önemlidir. Çünkü sevgi kök değeri diğer kök değerlerin öğrenciye aktarılmasına temel teşkil eder. Özellikle dostluk, saygı, vatanseverlik ve yardımseverlik kök değerlerinin kazandırılmasında sevgi kök değeri büyük önem taşımaktadır. Dürüstlük ve dostluk kök değerlerinin ders kitaplarında bulunan metinlerde bu kadar az yer alması ise değerler eğitimi açısından olumsuz sonuçlar olarak göze çarpmaktadır. Öğrencinin yaşantısı boyunca kuracağı sosyal ilişkiler dürüstlük kök değerini edinmeden yeteri kadar sağlıklı olmayacaktır. Doğru

söylemeyi öğrenmeyen bir birey hayatı boyunca kuracağı tüm ilişkilerinde sorunlar yaşayacaktır. Dostluk kök değeri de çocukluk döneminden itibaren kazanılması gereken bir değerdir. Küçük yaştan itibaren dostluk kök değerini özümseyen bir birey toplumsal yaşantıda daha kolay dostluklar kuracak ve dostluğun öneminin bilincinde olarak hareket edecektir. Bu sebeple ders kitaplarında dürüstlük ve dostluk kök değerlerinin yeteri kadar yer almadığı ve bu durumun değerler eğitimi sürecinde iyi sonuçlar doğurmayacağını söylemek mümkündür. Durhat ve Ökten (2020)'in yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin arkadaş seçimlerinde, sevgi kök değerinden sonra en çok dürüstlük kök değerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple dürüstlük kök değerinin daha fazla önemsenmesi gerekmektedir.

Çelikpazu ve Aktaş (2011)'in ders kitaplarında yer alan metinleri değer iletimi bağlamında inceledikleri çalışmanın sonucuna göre; bizim çalışmamıza benzer şekilde Türkçe ders kitaplarının değer iletimi konusunda yeterli olmadığı, değerlerin temalarla uyum içinde olmadığı ve değerlerin dengeli dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazınındaki diğer çalışmalarda da değerlerin ders kitaplarında yeteri kadar bulunmadığı tespit edilmiştir (Somuncu, 2008; Şen, 2008; Karagöz, 2009; Parlakyıldız, 2009; Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Doğan ve Gülüşen, 2011; Demir, 2012, Pilav ve Demir, 2015).

Bu araştırmada ulaşılan sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda uygulayıcılar ve eğitim araştırmacıları özelinde aşağıda verilen öneriler dikkate alınabilir:

- Ders kitaplarında yer alan etkinliklerde bulunan değerler üzerine daha fazla çalışma yapılmalıdır.
- Bu çalışmada 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değer sınıflandırılmasına göre inceleme yapılmıştır. 2024 Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değer sınıflandırmasıyla da aynı kitaplar üzerinde çalışma yapılabilir.
- Önceki yıllarda kullanılan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Türkçe ders kitapları değerler bağlamında incelenerek gelişme durumu değerlendirilebilir.
- Türkiye'de kullanılan ders kitapları ile KKTC ders kitapları değerler bağlamında karşılaştırılarak incelenebilir.

•Diğer ders kitaplarında yer alan değerlerin incelenip yapılan bu çalışmanın sonuçları ile karşılaştırılması alan yazınına katkı sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Acat, M. B. ve M. Aslan (2012). Yeni Bir Değer Sınıflaması ve Bu Sınıflamaya Bağlı Olarak Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, Cilt 12, Sayı 2, 1461-1474.
- Akay, İ. (2018). Ahmet Yılmaz Boyunağa'nın Çocuk Romanlarında Yer Alan Kök Değerler. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt 13, Sayı 28, 455- 476.
- Akbaş, O. (2004). Türk Millî Eğitim Sisteminin Dyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*). Gazi Üniversitesi EBE.
- Akçay, A. ve Tunagür, M. (2017). Değerleri Tespit Etmek Amacıyla Hazırlanmış Yüksek Lisans Tezlerinde Yer Alan Değerler Üzerine Bir İnceleme. *Electronic Turkish Studies*, Cilt 12, Sayı 25, 10.
- Akhan, N. E., E. Subaşı ve F. B. Açıl (2020). Öğretmen Adaylarının Kök Değerlere İlişkin Görüşleri. *Journal of Education and New Approaches*, Cilt 3, Sayı 2, 115-134.
- Aktaş, E ve E. Çelikpazu Ekinci (2011). MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies*, Cilt 6, Sayı 2, 413-424.
- Aktepe, V. (2010). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Yardımseverlik Değerinin Etkinlik Temelli Öğretimi ve Öğrencilerin Tutumlara Etkisi. (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*). Gazi Üniversitesi SBE.
- Aktepe, V. ve M. Tahiroğlu (2016). Değerler Eğitimi Yaklaşımları ve Etkinlik Örnekleri. *14. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu*, 361-384.
- Allport, G. W. (1937). *Personality: a Psychological Interpretation*. New York: Henry Holt.
- Altan, M. Z. (2011). Çoklu Zekâ Kuramı ve Değerler Eğitimi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, 53-57.

- Aral, D. (2008). Milli Eğitim Bakanlığı'nın Hazırladığı 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerler Üzerine Bir Araştırma. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Abant İzzet Baysal Üniversitesi SBE.
- Arıcak, O.T., S. Cesur ve B. Dilmaç (2014). A Validity and Reliability Study on The Development of The Values Scale in Turkey. *Educational Science: Theory and Practice*, Cilt 14, Sayı 5, 1661-1671.
- Arseven, T. (2005). Mesaj Açısından Çocuk Kitapları. *Hece Dergisi*, Cilt 104, Sayı 105, 46-51.
- Aslan, F. (2019). Ahmed Müşidi Efendi'nin Pendnâmesindeki Değer Eğitimi Unsurlarının İncelenmesi. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi SBE.
- Aslan, Z. (2023). Farklı Kültürlere Ait Yayımlanmış Masalların Kök Değerler Açısından İncelenmesi. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi EBE.
- Aydeniz, S. (2021). Masal ve Efsanelerde Değerler Eğitimi: Muş İli Örneği. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 23, 636-659.
- Aykaç, N. (2023). Binbir Gece Masallarında Kök Değerler ve Masalların Çocuk Edebiyatına Katkısı Üzerine Bir İnceleme. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). İnönü Üniversitesi EBE.
- Aykaç, N. ve H. Kavruk (2023). Binbir Gece Masallarında Kök Değerler ve Bu Masalların Çocuk Edebiyatına Katkısı Üzerine Bir İnceleme. *International Journal of Language Academy*, Sayı 11, 5.
- Aytaç, Ö. ve M. Tan (2019). Arkadaşlık Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt 29, Sayı 1, 345-359.
- Aytaç, G. (2020). Romanın Çocuk Edebiyatı Açısından Önemi. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, Cilt 12, Sayı 3, 1-24.
- Bacanlı, H. (2017). *Değer Bilinçlendirme Yaklaşımı*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Baki, Y. (2019). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 17, Sayı 37, 109-146.

- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, 368-388.
- Belet, Ş. D. ve H. Deveci (2008). Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi. *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu*, 2-4.
- Beşer Yıldırım, K. (2022). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Kök Değerler Açısından İncelenmesi ve Öğretmen Görüşlerinin Alınması. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Marmara Üniversitesi EBE.
- Bilsky, W. ve S. H. Schwartz (1994). Values and Personality. *European Journal of Personality*, Cilt 8, Sayı 3, 163- 181.
- Birkök, M. C. (2019). Değerler Sınıflandırması. *International Journal of Human Sciences*, Cilt 16, Sayı 2, 493-498.
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, Cilt 9, Sayı 2, 27.
- Bulut, K. (2021). Ayla Kutlu'nun "Merhaba SEVGİ" Adlı Çocuk Romanının Değerler Eğitimi ve On Kök Değer Açısından İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 57, 248-272.
- Bulut, K. ve S. Tekin (2024). Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) Okutulan 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Kalıplaşmış Söz Varlığı Unsurları Açısından Karşılaştırılması. *Cumhuriyet International Journal of Education*, Cilt 13, Sayı 1, 66-78.
- Büyüköztürk, Ş., E. K. Çakmak vd. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Seligman, C., J. M. Olson ve M. P. Zanna (ed.). (1996). *The Psychology of Values, The Ontario Symposium*, 119-144.
- Calp, M. ve C. Kaplan (2021). Samed Behrengi'nin Sevgi Masalı, Bir Şeftali Bin Şeftali ve Kel Güvercinci Adlı Öykülerinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 19, Sayı 42, 39-72.

- Can, Ö. (2008). Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşler. (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Cansız A. M. (2014). *Nitel Veri Toplama Araçları*. M. Metin (ed.). *Eğitimde bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cemiloğlu, M. (2020), The Teaching of Values in Turkish Language and Literature Course. *International Journal of Humanities and Research*, Cilt 4, Sayı 3, 17-23.
- Cevizci, A. (2010). *Eğitim sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Cihan, N. (2014). Okullarda Değerler Eğitimi ve Türkiye'deki Uygulamaya Bir Bakış. *Electronic Turkish Studies*, Cilt 9, Sayı 2, 429-436.
- Cin, A. ve I. Tanrıseven (2020). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Öz Denetim Değeri Açısından İncelenmesi. *The Journal of Social Sciences*, Cilt 46, Sayı 46, 534-553.
- Coşkun, H. ve G. E. Derse (2021). Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 19, Sayı 41, 9-35.
- Çapan, P. (2011). Türk Kültüründe Eğri ve Doğru Kelimelerinin Kaynakları Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye Bildiriler Dil Bilimi*, Sayı 1, 381-396.
- Çapoğlu, E. ve A. Okur (2015). Ortaokul 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerde Yer Alan Değerler. *Sakarya University Journal Of Education*, Cilt 5, Sayı 3, 90-104.
- Çeçen, M. A. (2008). 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Hikâyelerin Metin Elementleri Açısından İncelenmesi, *I. Uluslararası Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Sempozyumu*. Sayı 31, 317-327.
- Çeçen, M. A. ve Ö. Çiftçi (2007). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 173, 39-49.
- Çelik, A. U. (2016). Orhun Yazıtlarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler Çerçevesinde İncelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 55, 47-61.

- Çelik, Ş. ve B. D. Kahtalı (2022). Ortaokul Öğrencilerinin Kök Değerler Hakkındaki Metaforik Algıları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 29, 206-223.
- Çelikpazu, E. E. ve E. Aktaş (2011). MEB 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, Sayı 6, 2.
- Çelikten, F. (2019). Nezihe Meriç'in Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi SBE.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çiçek, S. ve A. Asar (2022). Yapılandırmacı Yaklaşım Öncesi ve Sonrası: Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Kök Değerler. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 11, 312-322.
- Çoban, A. (2022). Gülten Dayıoğlu'nun Bambaşka Bir Ülke Amerika'ya Yolculuk Adlı Gezi Kitabının Kök Değerler Bağlamında İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, 62-71.
- Demir, T. (2012). İlköğretim Sekizinci Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Hikâye Metinlerinde Yer Alan Değer Unsurlarının Eşdizimsel Örüntülemeler Açısından Görünümleri. *Turkish Studies*, Cilt 7, Sayı 2, 1063-1078.
- Demircioğlu İ. ve M. Tokdemir (2006). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi Amaç İşlev ve İçerik, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 15, 69-88.
- Demirkasımoğlu, N. (2021). Nitel Araştırma Geleneğinde Nicel Göstergelerin Kullanımı ve Genellenebilirlik Üzerine Bir Değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 42, 231-242.
- Deniz, K. ve E. Karagöl (2018). Değerler Eğitimi Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitapları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2, 244-255.
- Dilekçi, A. (2022). Türkçe Ders Kitaplarındaki Tiyatro Metinlerinin Değerler Aktarımı Bakımından İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 23, Sayı 1, 44-58.

- Dilmaç B. ve A. Kulaksızoğlu (2000). İnsani Değerler Eğitimi Programı. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı 12, 199–208
- Dilmaç, B., O.T. Arıca ve S. Cesur (2014). A Validity and Reliability Study on The Development of the Values Scale in Turkey. *Educational Sciences: Theory Practise*, Cilt 14, Sayı 5, 1661-1671.
- Dilmaç, B., M. Deniz ve M. E. Deniz (2009). Üniversite Öğrencilerinin Öz-anlayışları ile Değer Tercihlerinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 18, 9-24.
- Dirican, R. ve E. Dağlıoğlu (2014). 3-6 Yaş Grubu Çocuklarına Yönelik Yayımlanan Resimli Hikâye Kitaplarının Bazı Temel Değerler Açısından İncelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, Cilt 3, Sayı 2, 44-69.
- Doğan, B. ve A. Gülüşen (2011). Türkçe Ders Kitaplarındaki (6–8) Metinlerin Değerler Bakımından İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 75-102.
- Dönmez, C. ve K. Yazıcı (2008). TC. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Durhat, G. ve C. E. Ökten (2020). Kök Değerlerin Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Erdemler Temasıyla İlişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 3, 675-693.
- Ediger, M. (1998). Trends and Issues in Teaching Elementary School Social Studies. *College Student Journal*, Sayı 32, 347-363.
- Ekşi H. ve Katılmış A. (2016). *Uygulama Örnekleriyle Değerler Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Ensarioğlu, S. (2008). İslam Felsefesinde Adalet Kavramı. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Uludağ Üniversitesi SBE.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, 55-72.
- Ersoy, F. ve T. Şahin (2012). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, Cilt 12, Sayı 2, 1535-1558.

- Ferengiz, Ş. (2023). KKTC 2018 Temel Eğitim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer Alan Öğrenme Çıktılarının Üst Düzey Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi LEE.
- Fitcher, J. (2009). *Sosyoloji Nedir?*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fromm, E. (2003). *Sevme Sanatı. (2. Basım)*. Ö. Saatçi Karadana, (çev.). İzmir: İlya Matbaası.
- Geçgel, H. ve E. Durak (2020). Güliiver'in Gezileri Adlı Eserin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 19, 204-219.
- Gençer, G. ve B. D. Kahtalı (2022). Şermin Yaşar'ın Çocuk Kitaplarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies*, Cilt 17, Sayı 3, 407-421.
- Gereken, H. ve M. Gülmez (2019). 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Atasözlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, Cilt 7, Sayı 4, 182-194.
- Gül, M. (2017). Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin (5. sınıf) Değerler Eğitimi Yaklaşımıyla İncelenmesi. *Erciyes Journal of Education*, Cilt 1, Sayı 1, 59-78.
- Gülcan, K. (2019). KKTC İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsellerin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Doğu Akdeniz Üniversitesi SBE.
- Gülden, B. (2014). Yavuz Bahadıroğlu'nun Çocuk Romanları ve Hikâyelerinde Yer Alan Değerler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE.
- Gündüz, M. ve M. Bağcı (2019). Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Kök Değerler Hakkındaki Farkındalıkları ve Değerleri Öğretme Yöntemleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, 184-197.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar (2. baskı)*. İstanbul: Ötüken.

- Halstead, J. M. ve M. J. Taylor (2000). Learning and Teaching About Values: A Review of Recent Research. *Cambridge Journal of Education*, Cilt 30, Sayı 2, 169-202.
- Hökelekli, H. (2010). Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler Eğitimi. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, Cilt 6, Sayı 18, 4-9.
- Hökelekli, H. (2011). *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hökelekli, H. (2011). *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi (Ailede, Okulda, Toplumda)*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Hökelekli, H. (2013). *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- İnnalı, H. Ö., A. Pehlivan ve İ. S. Aydın (2017). KKTC’de Okutulan Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Üzerinden İncelenmesi. *Journal of Language Education and Research*, Cilt 3, Sayı 3, 164-180.
- Kahramanoğlu, R. (2019). *Türk Kültür Tarihinde ve Türkiye’de Değerler Eğitimi*. (1. Basım) B. Özer (ed.). *Değerler ve Karakter Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaplan, H. ve Peker, S. (2022). Kök Değerler Eğitimi Açısından Özbek Masalları, *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 426-444.
- Kaplan, K. ve Ş. Arıcı (2022). Kök Değerler Açısından Osman Çeviksoy’un Romanları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, Cilt 11, Sayı 4, 1531-1546.
- Karagöz, B. (2009). Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre İlköğretim 6 ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi (Muğla ili örneği). *(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Muğla Üniversitesi SBE.
- Karagöz, B. (2017). Naki Tezel’in Türk Masalları Adlı Kitabının Değerler Açısından Analizi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 3, 534-556.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 62-80.
- Karatay, H. (2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı. *Turkish Studies*, Cilt 6, Sayı 1, 1409-4565.

- Karatay, H., F. Destebaşı ve M. Demirbaş (2015). Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 123-140.
- Karaz, B. (2021). KKKTC 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Çocuk Edebiyatı Bağlamında İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Siirt Üniversitesi SBE.
- Kav, A. ve C. Kav (2023). Kök Değerler Açısından Açık Öğretim Ortaokulu Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 35, 232-249.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaya, F. K. (2020). Değerler Eğitiminin ve Öğretiminin Pedagojik Olarak İncelenmesi: Şanlıurfa Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE.
- Kaya, M. ve Ş. Arıcı (2022). Osman Çeviksoy'un Hikâyelerinin Türkçe Öğretim Programında Yer Alan On Kök Değer Açısından İncelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 17, Sayı 36, 1439-1472.
- Kaya, U. (2012). 1839-1923 Tarihleri Arasında Osmanlı'da Ahlak Eğitimi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi SBE.
- Kaygana, M., Ş. Yapıcı ve T. Aytan (2013). Türkçe Ders Kitaplarında Değer Eğitimi. *International Journal of Social Science*, Cilt 6, Sayı 7, 657-669.
- Kemiksiz, Ö. (2021). Kök Değerler Bakımından Türk Atasözleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, 495-518.
- Kemiksiz, Ö. (2021). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki "Erdemler" Temasında yer Alan Metinlerde "Kök Değerler". *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 18, Sayı 3, 1602-1627.
- Kılcan, T. (2020). Ortaokul Öğretmenlerinin Öğretim Programlarında Yer Alan Kök Değerlerin Önem Sırasına ve Eğitimine İlişkin Görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, 134-145.

- Kılıç, F. G. (2023). Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarındaki Kök Değerlerin İncelenmesi. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Bartın Üniversitesi EBE.
- Kılıç, M. (2011). Değerler Filozofisi ve Hukuksal Değerler. *Eğitime Bakış Dergisi*, Sayı 19, 50-55.
- Kıymaz, M. S. ve E. Altay (2021). Behiç Ak'ın Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları Adlı Çocuk Romanı Üzerine Kök Değerler Açısından bir İnceleme. *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, Sayı 2, 27-61.
- KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı, (2018). *Temel Eğitim Türkçe Dersi Öğretim Programı (1.- 8. Sınıflar)*. KKTC: Talim ve Terbiye Dairesi.
- Koç, S. (2016). Ortaokul Öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 377-396.
- Kömcü, S. (2023). İlkokul 4. sınıf Türkçe Dersinde Kök Değerlerin Eğitiminde Barış Manço Şarkılarının Kullanımı. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi EBE.
- Köylü, M. (2016). *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2015). Etik. *Türkiye Felsefe Kurumu*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kurtdede Fidan, N. ve Ö. Öner (2018). Değerler Eğitimine Yönelik Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *International Journal of Field Education*, Cilt 4, Sayı 1, 1-17.
- Kurtoğlu, F. S. (2019). Kök Değerler Açısından Hacı Bektaş Veli'nin Eserleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı 89, 55-70.
- Kuşdil, M. E. ve Ç. Kağıtçıbaşı (2000). Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt 15, Sayı 45, 59-76.
- Lickona, T. (1992). *Education For Character (How our Schools Can Teach Respect and Responsibility)*. New York: Bantam Books.
- Lovat, T. (2005). Values Education and Teachers' Work: A Quality Teaching Perspective. *New Horizons in Education*, Cilt 1, Sayı 112, 55-72.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. O. Akınbay, D. Kömürcü, (çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- MEB (2005). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2015). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2017). *Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine*. Talim Terbiye Kurulu: Ankara.
- MEB (2017). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2018). *Türkçe dersi (1-8. sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2019). *Türkçe dersi (1-8.sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2024). *Türkçe dersi (1-8.sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Mengüşoğlu, T. (2015). *İnsan Felsefesi (2. baskı)*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Mevlânâ. (2015). *Mesnevî*. 5. Cilt, V. Çelebi (çev.). İstanbul: Doğan Kitap.
- Meydan, E. (2021). Ortaokul (5, 6, 7, 8) Türkçe Ders Kitaplarındaki Edebi Metinlerin Değerler Eğitimi Açısından Yeterliliği Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 4, 23-36.
- Miles, M. B. ve A. M. Huberman (2019). *Genişletilmiş Bir Kaynak Kitap Nitel Veri Analizi*. S. Akbaba Altun ve A. Ersoy (çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Musuloğlu, B. N., B. Çelik vd. (2023). Şeker Portakalı Serisinin On Kök Değer Kapsamında İncelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, Cilt 10, Sayı 1, 54-80.
- Önal, R. (2008). Kur'an'da İmani ve Ahlaki Bir Tavır Olarak Sabır. *Cumhuriyet Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, 439-446.
- Önel, G. (2008). İlköğretim 6, 7, 8. Sınıf Öğrencilerinin Atasözlerini Algılama Düzeyleri. *(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Marmara Üniversitesi EBE.
- Özbaş, S. (2020). Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Kök Değerler Çerçevesinde Aytül Akal Masallarının İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 8, 178-192.
- Özbay, M. (2002). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi. *Türk Dili*, Sayı 602, 112-120.

- Özby, M. (2003). *Öğretmen Görüşlerine Göre Ankara Merkez İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.
- Özkan, R. (2010). Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler: İlköğretim Ders Kitapları Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Sayı 7, 1124-1141.
- Öztürk Samur, A. (2011). *Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Selçuk Üniversitesi SBE.
- Öztürk Samur, A. ve M. E. Deniz (2014). Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, Cilt 7, Sayı 4, 463-481.
- Padem, S. ve O. Aktan (2014). İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, 5-24.
- Parlak yıldız, H. (2009). İlkokul İkinci Devrede Türkçe Ders Kitaplarındaki Moral Değerlere Kısa Bir Bakış (1948-1968 Yılları Arası). *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 22, Sayı 1, 245-262.
- Pilav, S. ve Ş. Erdoğan (2016). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgilendirici Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Cilt 45, Sayı 210, 351-371.
- Robb, B. (1998). What is Values Education-and so What?. *Originally Published in The Journal of Values Education*, Sayı 1, 3-12.
- Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. New York: The Free Press.
- Sapsağlam, Ö. (2016). *Okul Öncesi Dönemde Karakter ve Değerler Eğitimi: Teoriden Uygulamaya*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Saral Çolak, E. (2020). Kök Değerlerin Felsefe Tarihindeki Yeri ve Türkiye’de 2017 Yılı Sonrasında Eğitim Pratiğine Yansımaları. *(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Üniversitesi EBE.
- Sarikaya, B. ve G. Mengüloğul (2023). Balkanika Edebiyat Ödüllü Eserlerde Kök Değerler:“Sarı G. Kahkaha” Örneği. *İçtimaiyat Dergisi*, Sayı 73, 89.

- Sarikaya, B. ve Y. Şakiroğlu (2021). KKTC Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Sınıflandırması'na Göre İncelenmesi: 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Örneği. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 25, 273-296.
- Sarikaya, B. ve E. Yavuz (2023). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, 209-224.
- Sarikaya, B. ve S. Aydeniz (2021). Van Yöresine Ait Halk Masallarının Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Van Özel Sayısı, 451-480.
- Schwartz, S. H. (1992). Universal in The Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Emprical Tests in 20 countries. M. Zanna (ed.). *New York Academic Press, Advances In Experimental Social Psychology*, Sayı 1, 65.
- Sınar Çılgın, A. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Solak, M. ve D. Yaylı (2009) İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 2, Sayı 9, 444-453.
- Somuncu, S. (2010). İlköğretim Türkçe Ders Kitabındaki Edebî Metinlerin iÇerdiği Evrensel Değerlere ve Metin Seçimine İlişkin Bazı Tespitler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (SEFAD)*, Sayı 24, 193-2.
- Sönmez, H. (2011). Reşat Ekrem Koçu'nun Çocuklar İçin Yazdığı Eserlerde Değer Eğitimi ve Türkçe. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). İnönü Üniversitesi SBE.
- Spranger, E. (1928). *Types Of Men The Psychology and Ethics Of Personality. Authorized Translation of The Fifth German*. Paul J. W. Pigor (ed.). Halle: Max Niemeyer Verlag.
- Sunar, S. (2018). *Kalite Artırmaya Yönelik Politikalar. Eğitim Değerlendirme Raporu İçerisinde*. Emin Karip, (ed.). Ankara: TED.
- Susar Kırmızı, F. (2014). 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 27, 217-259.

- Şahin, M. (2021). *Değerlerin Tanımı ve Sınıflandırılması*. T. Kamer (ed.). *Toplum ve Kültür Bağlamında Karakter ve Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, S. (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Kök Değerler Açısından Rafadan Tayfa Çizgi Filminin İncelenmesi. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi SBE.
- Şakiroğlu, Y. (2020). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Değer Aktarımı Bağlamında İncelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 145-161.
- Şakiroğlu, Y. (2022). Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatındaki Fantastik Eserlerin Değerler Eğitimi Bağlamında İncelenmesi. (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*). İnönü Üniversitesi EBE.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 1, Sayı 5, 763-779.
- Şimşek, Ş. (2020). *Çocuk Edebiyatında Değerler Eğitimi*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Taçıyıldız, E. (2021). Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Değerlerle Ortaokul Öğrencilerinin Yazılarında Kullandıkları Değerler Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Yüzüncü Yıl Üniversitesi EBE.
- Tahiroğlu, M., T. Yıldırım ve T. Çetin (2010). Değer Eğitimi Yöntemlerine Uygun Geliştirilen Çevre Eğitimi Etkinliğinin, İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Çevreye İlişkin Tutumlarına Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 30, 231-248.
- Talim Terbiye Kurulu (TTK). (2017). *Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Taneri, A. ve Z. E. Andaç (2021). Samed Behrengi'nin Öykü Kitaplarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, Sayı 16, 6.
- Taracık, R. ve İ. Kalenderoğlu (2022). Kök Değerler Açısından Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Öyküleyici Metinler. *Journal of Education and New Approaches*, Cilt 5, Sayı 1, 139-157.

- TDK, (2019). <http://sozluk.gov.tr>. (Erişim Tarihi: 09.07.2024)
- Tezcan, M. (1974). *Türklerle İlgili Stereotipler (Kalıp Yargılar) ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Topal, Y. (2019). Değerler Eğitimi ve On Kök Değer. *Mavi Atlas*, Cilt 7, Sayı 1, 245-254.
- Tozlu, N. (2003). *Eğitim Problemlerimiz Üzerine Düşünceler*. Ankara: Mikro Yayınları.
- Tozlu, N. ve B. N. Yüce (2020). Hamdi Ülker'in Eserlerinin Kök Değerler Açısından İncelenmesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 21, 575-597.
- Tunagür, M. ve N. M. Kardaş (2017). 2000 Yılı ve Öncesinde Yayımlanan Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Değer Aktarımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 40, 159-185.
- Turan, R. (2020). İbn Sînâ Düşüncesinde Bir Erdem Olarak Adalet ve Sosyal Yansımaları. *Humanitas*, Cilt 8, Sayı 16, 394-413.
- Türkben, T. (2019). Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 3, 508-526.
- Ulun, E. B. (2022). Cahit Uçuk'un Çocuk Romanlarında Değerler Eğitimi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, 133-145.
- Ulusoy, K. ve B. Dilmaç (2012). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ülken, H. Z. (1965). *Bilgi ve Değer*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Welton, D. A. ve J. T. Mallan (1999). *Children and Their World. Strategies For Teaching Social Studies*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Yalar, T. ve T. Yanpar Yelken (2011). Değerler Eğitiminin İyileştirilmesi ile İlgili Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi ve Bir Program Modülü Örneğinin Geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt 10, Sayı 38, 79-98.
- Yaman, H., S. Taflan ve S. Çolak (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 18, 107-120.

- Yaşar, F. Ö. (2022). KKTC’de okutulan 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Resim ve Fotoğrafların Türlerine ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi Basamaklarına Göre İncelenmesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 29, 152-172.
- Yaşaroğlu, C. (2015). İlkokul Programlarında Yer Alan Değerler Üzerine Karşılaştırmalı bir İnceleme. *Route Educational and Social Science Journal*, Cilt 2, Sayı 4, 164–174.
- Yavuzer, H. (2000). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı 19, 499-522.
- Yıldırım, A. ve H. Şimşek (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. B. (2022). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Kök Değerler Açısından İncelenmesi ve Öğretmen Görüşlerinin Alınması. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Marmara Üniversitesi SBE.
- Yıldırım, S. G. ve Demirel, M. (2019). Türk Tarihinde Değerler ve Değerler Eğitimi Üzerine Bir İnceleme. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, 92-99.